

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAHE
Fakulta mezinárodních vzt'ahov

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2014

Bc. Nina Švehlová

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAHE

Fakulta medzinárodných vzťahov

Hlavná špecializácia: Medzinárodný obchod

**Ekonomický vývoj SAE so zameraním
na vývoj trhu nehnuteľností a cestovného
ruchu**

(diplomová práca)

Vypracoval: Bc. Nina Švehlová
Vedúci práce: Ing. Soňa Gullová, Ph.D.

Praha 2014

.

P r e h l á s e n i e

Prehlasujem, že diplomovú prácu na tému „Ekonomický vývoj SAE so zameraním na vývoj trhu nehnuteľností a cestovného ruchu“ som vypracovala samostatne a vyznačila všetky citácie z prameňov.

Použitú literatúru a podkladové materiály uvádzam v priloženom zozname literatúry.

V Prahe, dňa

.....

Podpis študenta

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rada pod'akovala Ing. Soni Gullovej, Ph.D. za odborné vedenie, trpezlivosť a ochotu, ktorú mi v priebehu spracovania diplomovej práce venovala.

Obsah

Zoznam použitých skratiek	6
Úvod.....	8
1. Analýza ekonomického vývoja SAE	11
1.1 Vznik a politické usporiadanie SAE	11
1.2 Ekonomický vývoj a zahraničný obchod	13
1.2.1 Vývoj základných makroekonomických ukazovateľov.....	13
1.2.2 Zahraničný obchod	15
1.2.3 Priame zahraničné investície	19
1.3 Diverzifikácia hospodárstva SAE	20
1.3.1 Ropný priemysel - historicky najvýznamnejšie odvetvie	20
1.3.2 Nové odvetvia hospodárstva.....	22
2. Analýza trhu nehnuteľností SAE.....	26
2.1 Vývoj trhu nehnuteľností	26
2.1.1 Dopad hospodárskej krízy na trh nehnuteľností v SAE.....	26
2.1.2 Nové pravidlá obchodovania na trhu nehnuteľností	27
2.1.3 Konjunktúra na trhu nehnuteľností v emirátoch Abú Dhabí, Dubaj a Šardža	30
2.2 Proces kúpy nehnuteľností v SAE a jeho riziká	33
2.3 Faktory ovplyvňujúce budúci vývoj trhu nehnuteľností v SAE a aktuálne projekty	35
3. Analýza trhu cestovného ruchu SAE.....	40
3.1 Vývoj sektora cestovného ruchu	40
3.1.1 Ekonomický význam cestovného ruchu v SAE.....	41
3.1.2 Príchodový cestovný ruch	46
3.1.3 Odchodový cestovný ruch	48
3.2 Faktory ovplyvňujúce budúci vývoj trhu cestovného ruchu v SAE a aktuálne projekty	50
4. Perspektívy spolupráce SAE s ČR so zameraním na trh nehnuteľností a cestovný ruch	56

4.1 Obchodné vzťahy ČR a SAE	56
4.1.1 Vzájomný obchod.....	57
4.1.2 Podnikanie českých firiem v SAE	60
4.2 Perspektívne oblasti spolupráce ČR a SAE	62
4.2.1 Možnosti rozšírenia spolupráce v cestovnom ruchu.....	63
4.2.2 Možnosti rozšírenia spolupráce na trhu nehnuteľností	69
Záver	72
Zoznam použitej literatúry	75
Zoznam tabuliek, grafov a diagramov	84
Zoznam príloh	85
Prílohy	86

Zoznam použitých skratiek

BMI	Business Monitor International	
CB	Central Bank	Centrálna banka
CR		Cestovný ruch
DLD	Dubai Land Department	Oddelenie pôdohospodárstva v Dubaji
DWC	Dubai World Central	
EBOPS	Extended Balance of Payments Services	Rozšírená klasifikácia služieb v platobnej bilancii
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade	Všeobecná dohoda o clách a obchode
GCC	Gulf Cooperation Council	
GCI	Global Competitiveness Index	Globálny index konkurencieschopnosti
GECF	Gas Exporting Countries Forum	Organizácia krajín vyvážajúcich plyn
HDP		Hrubý domáci produkt
IHG	InterContinental Hotels Group	
IMF	International Monetary Fund	Medzinárodný menový fond
IS	Islamic State	Islamský štát
MENA	Middle East and North Africa	Stredný Východ a Severná Afrika
MENASA	Middle East, North Africa and South Asia	Stredný Východ, Severná Afrika a Južná Ázia
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries	Organizácia krajín vyvážajúcich ropu
OSN	United Nations	Organizácia Spojených národov
RERA	Real Estate Regulatory Agency (Dubaj)	Regulačná agentúra realitného trhu (v Dubaji)

SITC	Standard International Trade Classification	Štandardná medzinárodná obchodná klasifikácia
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development	Konferencia OSN pre obchod a rozvoj
WEF	World Economic Forum	Svetové ekonomické fórum
WTO	World Trade Organization	Svetová obchodná organizácia
MEA	Middle East and Africa	Stredný východ a Afrika

Úvod

Spojené arabské emiráty sú dlhodobou stabilným regiónom s vysokým potenciálom rastu, a to najmä vďaka ekonomike voľného trhu s minimálnymi reštrikciami v súkromnom sektore, medzinárodnom obchode a pohybe kapitálu. Vďaka strategickej geografickej polohe na spojnici Európy, Ázie a Afriky sú SAE atraktívnou investičnou a obchodnou destináciou. Zároveň sa na území emirátov nachádzajú voľné zóny, ktoré množstvo firiem využíva ako obchodnú bránu do celého regiónu. Príjmy pochádzajúce z ropného priemyslu sú využívané na rozvoj ekonomiky, infraštruktúry a vzdelávania, vďaka čomu sa emirátom darí úspešne pokračovať v diverzifikačnej stratégii. SAE sú jednou z politicky najliberálnejších arabských krajín, a liberálny je tu aj prístup k cudzincom. Dubaj, ale aj ostatné emiráty, každoročne navštevuje množstvo návštevníkov z celého sveta, ktorí tu prichádzajú tráviť voľný čas, alebo obchodne. Silný zahraničný záujem o túto destináciu podporuje aj rast na realitnom trhu, a aktuálne je vo výstavbe množstvo projektov za účelom zvýšenia počtu obchodných priestorov a ubytovacej kapacity. Výrazný nárast stavebných aktivít je spojovaný so svetovou výstavou Expo 2020, ktorá sa bude konať v Dubaji. Táto výstava ponúkne krajine, ale aj všetkým subjektom obchodne prepojeným s SAE, množstvo príležitostí, a preto je Expo 2020 zmieňované naprieč celou diplomovou prácou.

Cieľom diplomovej práce je preskúmať či sú, napriek dopadom ekonomickej krízy z roku 2008 trh nehnuteľností a trh cestovného ruchu SAE naďalej ekonomicky perspektívnymi oblasťami. Druhotným cieľom tejto práce je určiť predpoklady ďalšieho vývoja týchto trhov a na základe vykonanej analýzy identifikovať príležitosti spolupráce ČR a SAE v oblasti nehnuteľností a cestovného ruchu.

Diplomová práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvé tri kapitoly sa zameriavajú na ekonomickú analýzu krajiny a štvrtá kapitola sa venuje ekonomickým vzťahom SAE a ČR.

Prvá kapitola sa zaoberá analýzou ekonomického vývoja v SAE. Začína stručným popisom politického systému v krajine a približuje aktuálne reformné snahy v oblasti verejnej správy. Ďalej sa táto kapitola venuje ekonomickému vývoju a zahraničnému obchodu. Popisuje vývoj makroekonomických ukazovateľov od roku 2005 a obsahuje aj informácie o predpokladanom vývoji do budúcnosti. Zahraničný obchod krajiny je analyzovaný za využitia informácií o objemoch vývozu a dovozu v období 2003 - 2013.

Komoditný obchod a obchod so službami sú sledované individuálne, a to nielen z pohľadu celkového objemu, ale aj štruktúry obchodu podľa SITC a EBOPS. Táto časť ďalej obsahuje informácie o teritoriálnej štruktúre zahraničného obchodu a hodnote tokov priamych zahraničných investícií v období 2006 - 2013. Tretia časť prvej kapitoly je venovaná diverzifikačnému úsiliu SAE, t.j. prechodu od pôvodne jednostranného zamerania na ropný priemysel k pestrému hospodárstvu, ktoré je zastúpené širokou škálou odvetví. Spojené arabské emiráty patria medzi desiatich najväčších producentov ropy na svete a tento priemysel bol v minulosti primárnym zdrojom príjmov krajiny. Prostredníctvom ropného bohatstva boli emiráty schopné rozvíjať nové odvetvia hospodárstva, vďaka čomu sa SAE stali jednou z najkonkurencieschopnejších krajín sveta. Tretia časť prvej kapitoly popisuje význam ropného priemyslu pre hospodárstvo krajiny, zobrazuje podiel jednotlivých odvetví hospodárstva na HDP a porovnáva úroveň ekonomickej diverzifikácie krajín regiónu MENA.

Od prelomu storočia dosahovali SAE ohromného hospodárskeho rastu, ktorý bol podporovaný vysokými cenami ropy a rastom na trhu nehnuteľností. Trh nehnuteľností v SAE sa v roku 2008 nachádzal na svojom vrchole, avšak nástup globálnej ekonomickej krízy ovplyvnil najmä trh nehnuteľností a turistický priemysel. Druhá kapitola sa zaoberá analýzou trhu nehnuteľností v SAE. Prvá časť, ktorá sa venuje vývoju na tomto trhu, popisuje dopady ekonomickej krízy na tento sektor, dôvody, prečo kríza vyústila do tzv. dubajskej krízy a aktuálny vývoj trhu. V reakcii na prepad na trhu nehnuteľností zaviedla vláda SAE nové pravidlá obchodovania na realitnom trhu, ktoré sú v tejto časti popísané spoločne s ich doterajším dopadom. Ďalej táto kapitola približuje priebeh zotavovania realitných trhov a aktuálnu situáciu. Počas posledných dvoch až troch rokov bolo obnovených množstvo projektov, ktoré boli v dôsledku krízy pozastavené. Druhá časť tejto kapitoly má za cieľ identifikovať faktory, ktoré by mohli mať vplyv na budúci vývoj realitného trhu v SAE a obsahuje informácie o najvýznamnejších, aktuálne prebiehajúcich projektoch.

Jedným z kľúčových faktorov ekonomického vývoja SAE je odvetvie cestovného ruchu, na ktoré je zameraná tretia kapitola. Hlavná štruktúra je rovnaká ako v predošlej kapitole, a teda pozostáva z dvoch hlavných častí - vývoja trhu a faktorov ovplyvňujúcich budúci vývoj. V úvode analýzy vývoja trhu je popísaný ekonomický význam sektora cestovného ruchu v SAE z pohľadu celkového prínosu, ktorý je ďalej rozdelený na priamy, nepriamy a indukovaný prínos. Letectvo má na HDP SAE významný podiel, preto je táto časť venovaná aj informáciám o miestnych letiskách, konkrétne sa venuje kapacitám týchto

letísk a počtu prepravených pasažierov. Ďalej obsahuje analýzu príchodového a odchodového cestovného ruchu z pohľadu počtu návštevníkov, motívu zahraničných ciest a teritoriálnej štruktúry. Podkapitola, ktorá sa venuje budúcemu vývoju cestovného ruchu, uvádza posledné údaje týkajúce sa turistickej návštevnosti a obsadenosti hotelov v jednotlivých emirátoch a očakávaný vývoj týchto ukazovateľov. Bližšie sa venuje aktivitám a projektom v oblasti hotelového ubytovania, dopravy a aktuálne rozvíjanej zdravotnej turistiky a popisuje päť hlavných efektov, ktoré ovplyvňujú pasívny cestovný ruch v regióne GCC.

Obchodné vzťahy s Českou republikou a perspektívne oblasti vzájomnej spolupráce popisuje posledná kapitola. Dynamický trh Spojených arabských emirátov sa orientuje na obchod a nie na výrobu, a poskytuje tak českým firmám množstvo perspektívnych oblastí uplatnenia sa. Obchodné vzťahy sú analyzované z pohľadu výmeny tovarov za obdobie 2007 - 2013 a komoditnej štruktúry obchodu. Ďalej sa podkapitola venuje podnikaniu českých firiem v SAE. České subjekty, pôsobiace na území SAE za účelom podnikania alebo zúčastňovania sa verejných zákaziek, sa musia riadiť špecifickými podmienkami miestneho trhu. Táto časť preto popisuje konkrétne podmienky vstupu na trh a hlavné české firmy, ktoré na tomto trhu pôsobia. Časť práce, ktorá je zameraná na možnosti rozšírenia spolupráce ČR a SAE, je rozdelená na príležitosti v cestovnom ruchu a príležitosti v oblasti nehnuteľností. Na týchto trhoch boli identifikované najperspektívnejšie oblasti spolupráce, kde by mohli nájsť české firmy či jednotlivci uplatnenie.

Za účelom čo najaktuálnejšej analýzy danej témy, diplomová práca čerpá prevažne z online dokumentov a štatistík zahraničných odborných agentúr a organizácií a internetových spravodajských portálov. Posledná kapitola vychádza aj z primárnych informácií poskytnutých priamo kúpeľnými zariadeniami v ČR.

1. Analýza ekonomického vývoja SAE

Oblasť terajších Spojených arabských emirátov bola už tisícky rokov pred Kristom dôležitým strategickým miestom migrácie z Afriky do Ázie. Prvé masívne osídľovanie podnietilo najmä obchod s meďou, a neskôr, po implementácii nových zavlažovacích techník, sa začala taktiež poľnohospodárska výroba. Táto oblasť ďalej prosperovala zo svojej výhodnej geografickej polohy a rýchleho budovania prístavov, ktoré slúžili taktiež ako trhy lákajúce zahraničných obchodníkov. V priebehu 19. a začiatkom 20. storočia boli hlavným zdrojom príjmu a zamestnanosti lov a spracovanie perál. Prvá svetová vojna, následná ekonomická depresia a vývoj kultivovaných perál však rozvoj tohto priemyslu natrvalo zastavili. Počas nasledujúcich ekonomicky kritických rokov prebiehali v tomto teritóriu výskumy výskytu ropy. Prvé nálezisko bolo objavené v roku 1958 v Abú Dhabí. Emirát začal ropu vyvážať v roku 1962 a o sedem rokov neskôr začal ropu vyvážať aj emirát Dubaj. Príjmy z predaja ropy boli na základe rozhodnutia vládcov emirátov Abu Dhabí a Dubaja využívané primárne na rozvoj infraštruktúry, zdravotníctva a na podporu vzdelania.¹

1.1 Vznik a politické usporiadanie SAE

Nálezy ropy a odchod britských vojsk z územia podnietili úzku spoluprácu emirátov na pobreží Perzského zálivu, čo v roku 1971 vyústilo vznikom Spojených arabských emirátov. Pôvodne mala federácia zahŕňať aj štáty ako je Bahrajn a Katar, nakoniec však dohodu dosiahli emiráty Abú Dhabí (Abu Dhabi), ktorý zaberá väčšinu územia (viď Príloha 1: Mapa SAE), Dubaj (Dubai), Šardža (Sharjah), Fudžajra (Fujairah), Umm al-Kuvajn (Umm al-Qaiwain) a Adžmán (Ajman). O niekoľko mesiacov neskôr pristúpil siedmy emirát, Rás al-Chajma (Ra's al-Khaimah). Vznik SAE sprevádzali politické nepokoje v teritóriu, konflikty so susednými štátmi aj medzi samotnými emirátmi, no veľké rozdiely medzi emirátmi boli nakoniec vďaka spoločnej prosperite prekonané.²

Politické fungovanie SAE je kombináciou tradičných i moderných politických systémov. Spoločne so vznikom federácie bola vypracovaná dočasná ústava, ktorá rozdelila právomoci medzi tie, ktoré spravuje každý emirát samostatne, a tie, ktoré sú

¹ History. UAEinteract . Dostupné z: <http://www.uaeinteract.com/culture/history.asp>

² Tamtiež

v kompetencii federálnych orgánov. Pod spoločnú správu spadá zahraničná politika, bezpečnosť a obrana, otázky štátneho občianstva a prisťahovalectva, vzdelávanie, verejné zdravie, menová politika, komunikačné služby, riadenie letovej prevádzky a licencie lietadiel, pracovnoprávne vzťahy, bankovníctvo, vymedzenie teritoriálnych vôd a vydávanie zločincov. Ostatné právomoci spravujú jednotlivé emiráty samostatne.³

Vládny systém tvorí Najvyššia rada pozostávajúca z vládcov siedmich emirátov (viď Príloha 2: Členovia Najvyššej rady SAE, 2014), má legislatívne a výkonné právomoci a každých 5 rokov volí zo svojich radov prezidenta a viceprezidenta. Ďalej sú to Rada ministrov, ktorá je výkonným orgánom federácie a vedie ju prezidentom zvolený premiér, a Federálny najvyšší súd, orgán pre nezávislé súdnictvo. Rýchly socioekonomický rozvoj si žiada reformu politického systému a v tomto zmysle už boli na podnet prezidenta SAE a vládcu emirátu Abú Dhabí H.H. Sheikh Khalifa bin Zayed Al Nahyana a viceprezidenta a premiéra SAE a súčasne vládcu Dubaja H.H. Sheikh Mohammed bin Rashid Al Maktouma podniknuté viaceré kroky za účelom hlbšej synergie federálnej a lokálnej správy. Reformné snahy, ktoré boli prenesené aj na správu jednotlivých emirátov, sú definované vo vládnej stratégii z roku 2007 a podľa Sheikh Mohammed bin Rashida táto stratégia *„položila základy pre novú éru verejnej správy. Zmena doby a povahy výziev nás núti zmeniť spôsob myslenia a musíme uplatniť čo najlepšie medzinárodné postupy v oblasti verejnej správy. Táto stratégia zjednocuje snaženie v rámci jasných strategických cieľov identifikovaných na základe podrobných štúdií (a) ... jasne určuje a zjednocuje úsilie vyvinuté na lokálnej aj federálnej úrovni.“* Vláda SAE pokračovala v úsilí o reformu verejnej správy aj počas ďalšieho volebného obdobia. V nadväznosti na stratégiu 2008 - 2011 bol vypracovaný dokument UAE Government Strategy 2011 - 2013. Jeho hlavným cieľom je plne využiť úspechov prvej stratégie zameranej na plánovanie a zlepšenie výkonu verejnej správy, pri súčasnom prispôbení sa novým potrebám a skutočnostiam. Medzi hlavné ciele poslednej stratégie patria napr. posilnenie úlohy federálnych subjektov, zvýšenie efektívnosti spolupráce medzi federálnymi subjektmi a miestnymi vládami, poskytovanie vysoko kvalitných a zákaznícky orientovaných verejných služieb, investície do rozvoja ľudských zdrojov, neustále zvyšovanie výkonnosti či zvýšenie transparentnosti činnosti federálnych orgánov.⁴

³ Political system. UAEinteract . Dostupné z: http://www.uaeinteract.com/government/political_system.asp

⁴ Tamtiež

1.2 Ekonomický vývoj a zahraničný obchod

Spojené arabské emiráty sú dlhodobou stabilným regiónom s vysokým potenciálom rastu, a to najmä vďaka ekonomike voľného trhu s minimálnymi reštrikciami v súkromnom sektore, medzinárodnom obchode a pohybe kapitálu, ale taktiež silnej makroekonomickej stabilite.

1.2.1 Vývoj základných makroekonomických ukazovateľov

Od prelomu storočia dosahovali SAE ohromného hospodárskeho rastu, ktorý bol podporovaný vysokými cenami ropy a rastom na trhu nehnuteľností. Do roku 2007 sa reálne HDP zvyšovalo priemerne o viac než 7 % ročne a výsledné zdroje boli investované do rozvoja krajiny, či už na federálnej alebo miestnej úrovni, za účelom podpory ekonomiky, ktorá by bola nezávislá na príjmoch z energetických surovín. Tohto cieľa má byť dosiahnuté podporou infraštruktúry a investovaním do ľudského kapitálu. Na druhej strane krajina neustále čelí významným ekonomickým, sociálnym, politickým či environmentálnym výzvam. Medzinárodná expanzia SAE bola zasiahnutá hospodárskou krízou z roku 2008, v ktorej dôsledku došlo k prudkému zníženiu cien ropy, pozastaveniu mnohých investičných projektov a pokles zaznamenal aj trh cestovného ruchu, a to najmä v Dubaji.⁵

Včasné a pretrvávajúce snahy o diverzifikáciu hrali v tomto období kľúčovú rolu a výsledkom bola dobrá výkonnosť obchodu, finančných služieb, turizmu, realitného trhu, logistiky a výroby. Spoločne s vysokými vládny výdajmi a miernym rastom investícií v súkromnom sektore boli SAE dobre pripravené absorbovať výkyvy spôsobené poslednou ekonomickou krízou a regionálnymi nepokojmi. V roku 2013 ďalej rástol podiel neropných odvetví hospodárstva, zatiaľ čo produkcia v oblasti ropy a plynu pomaly klesla v dôsledku znižovania cien ropy.⁶

Spomínaný vývoj je možné vidieť v nasledujúcej tabuľke. Napriek globálnej ekonomickej kríze, ktorej dopady sú zreteľné najmä v období 2009 - 2010, ekonomika SAE preukázala pozoruhodnú odolnosť a už v roku 2011 presiahla výška nominálneho HDP predkrízovú úroveň a ďalej sa zvyšovala. V roku 2015 je očakávaná hodnota nominálneho

⁵ WORLD ECONOMIC FORUM. World Scenario Series: The United Arab Emirates and the World: Scenarios to 2025. 2007. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Scenario_UAEWorld2025_Report_2010.pdf

⁶ United Arab Emirates: Yearbook 2013. Dubai, United Arab Emirates: Elite Media, 2013, s.49.

HDP vyše 415 mld. USD, čo by predstavovalo viac než zdvojnásobenie za posledné desaťročie. Tempo rastu reálneho HDP bolo krízou krátkodobo spomalené a v roku 2009 došlo dokonca k poklesu o 4,8 %. Mierny nárast je možné vidieť už v roku 2010 (1,7 %) a následne dosahuje tempa rastu približne 4 %, čo by malo pokračovať až do roku 2015. S HDP na obyvateľa nad 40 tis. USD sa SAE radia medzi 20 najbohatších krajín sveta. V roku 2013 bolo HDP na obyvateľa v SAE 43,18 tis. USD a aktuálne by sa malo pohybovať okolo 43 tis. USD. Obnova trhu nehnuteľností prispieva k zvyšovaniu miery inflácie, ktorá v dôsledku prepadu cien v rokoch 2009 - 2012 klesla z 12,3 % (2008) na približne 1 %. Aktuálne sa ceny mierne zvyšujú a miera inflácie sa pohybuje okolo hodnoty 2,5 %. Podiel verejného dlhu k HDP klesol zo svojho maxima 23,9 % v roku 2009 a aktuálne sa pohybuje na úrovni približne 16,8 % HDP. V roku 2015 by sa mal podiel verejného dlhu zvýšiť na 17,3 % HDP.⁷

Tabuľka 1: Základné makroekonomické údaje, SAE, 2005 - 2015

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nom. HDP (mld. USD)	180.6	222.0	257.9	315.5	254.8	287.4	348.6	383.8	390.0	403.9	415.3
Reálny rast HDP (%)	4.9	9.8	3.2	3.2	-4.8	1.7	3.9	4.4	4.0	3.9	3.8
HDP na obyvateľa (tis. USD)	43.99	44.28	41.47	39.07	31.07	34.78	40.95	43.77	43.18	43.42	43.35
Priem. ročná miera inflácie (CPI; %)	6.2	9.3	11.1	12.3	1.6	0.9	0.9	0.7	1.5	2.5	2.5
Štátny dlh (% HDP)	6.6	6.8	7.8	12.5	23.9	22.1	17.4	16.5	16.7	16.8	17.3
Obyvateľstvo (mil.)	4.1	5.0	6.2	8.1	8.2	8.3	8.5	8.8	9.0	9.3	9.6

Zdroj: IMF, vlastné spracovanie štatistických údajov dostupných k 4.4.2014 podľa <http://www.imf.org/external/data.htm#data>

* šedou farbou sú podfarbené očakávané údaje

Z Tabuľky 1 je taktiež možné vidieť stabilný rast počtu obyvateľstva, ktorý je spôsobený neustálym nárastom počtu cudzincov žijúcich v emirátoch. Spojené arabské emiráty sú spoločne s Kuvajtom a Saudskou Arábiou krajinami s najnižšou

⁷ INTERNATIONAL MONETARY FUND: Data. 2014. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/data.htm#data>

nezamestnanosťou v regióne. Tento stav je daný najmä tým, že väčšinu obyvateľstva tvoria prisťahovalci za prácou. Títo pochádzajú najmä z Indie, Pakistanu, Bangladéša, ale taktiež z USA a Európy. Práve cudzinci tvoria 85 % pracovného trhu.⁸ Okrem mladých ľudí majú na nezamestnanosti vysoký podiel aj občania SAE, čo sa snaží vláda SAE zmeniť podporou zamestnanosti v procese „emiratizácie“, a to určením minimálnej hranice zamestnanosti „miestnych“ v určitých sektoroch (najmä bankový sektor, služby, ropné spoločnosti), a nariadením, podľa ktorého sú pri reštrukturalizácii prepúšťaní primárne cudzinci.⁹

V januári 2014 navštívila SAE misia IMF za účelom preskúmania makroekonomického a finančného vývoja krajiny. Záverom návštevy bol vyslovený predpoklad, že hospodársky rast Spojených arabských emirátov bude naďalej silný. Ekonomika v roku 2013 vzrástla odhadom o 4,5 percenta, a to najmä vďaka cestovnému ruchu, trhu s nehnuteľnosťami a pohostinnosti krajiny. Predovšetkým v Dubaji zaznamenal realitný trh prudké oživenie s výrazným nárastom cien niektorých typov nehnuteľností. V súvislosti s dynamickým vývojom neropnej ekonomiky je v roku 2014 očakávaný ďalší rast HDP. Ďalej je predpokladané mierne zvýšenie inflácie v dôsledku zvyšovania cien nájomného.¹⁰

1.2.2 Zahraničný obchod

Vzhľadom k významnej produkcii v oblasti uhľovodíkov, ale aj v záujme diverzifikácie ekonomiky, je pre SAE zahraničný obchod nevyhnutnou súčasťou ekonomiky. Od 8. marca 1994 sú Spojené arabské emiráty členom GATT a od 10. apríla 1996 členom WTO.¹¹

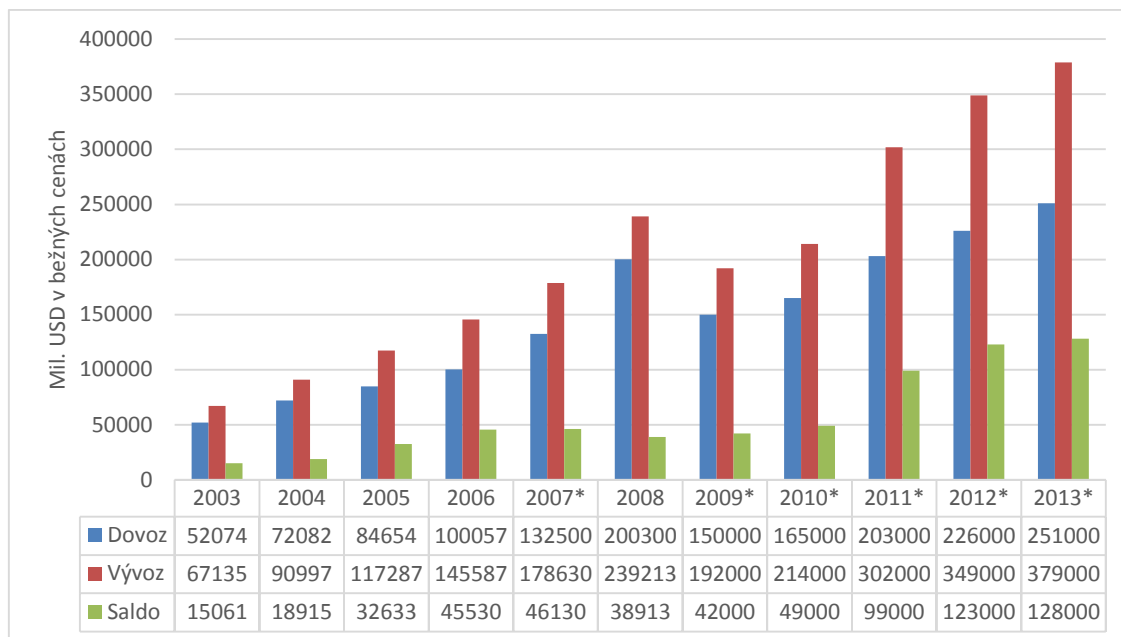
⁸ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Ekonomická informácia o teritóriu: Spojené arabské emiráty. Dostupné z: [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_8F28E72E1FD4E793C1257867004E159A_SK/\\$File/130606_EIT_SAE.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_8F28E72E1FD4E793C1257867004E159A_SK/$File/130606_EIT_SAE.pdf)

⁹ The Arab World Competitiveness Report 2011-2012. Geneva: World Economic Forum and the OECD, 2011.

¹⁰ Statement at the Conclusion of the January 2014 IMF Staff Visit to the United Arab Emirates. In: International Monetary Fund. January 30, 2014. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2014/pr1433.htm>

¹¹ Members: United Arab Emirates. World Trade Organization. 2014. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/united_arab_emirates_e.htm

Graf 1: Zahraničný obchod SAE - vývoz a dovoz tovaru, 2003-2013

Zdroj: UNCTADstat, vlastné spracovanie štatistických údajov dostupných k 15.9.2014 podľa <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

***odhad**

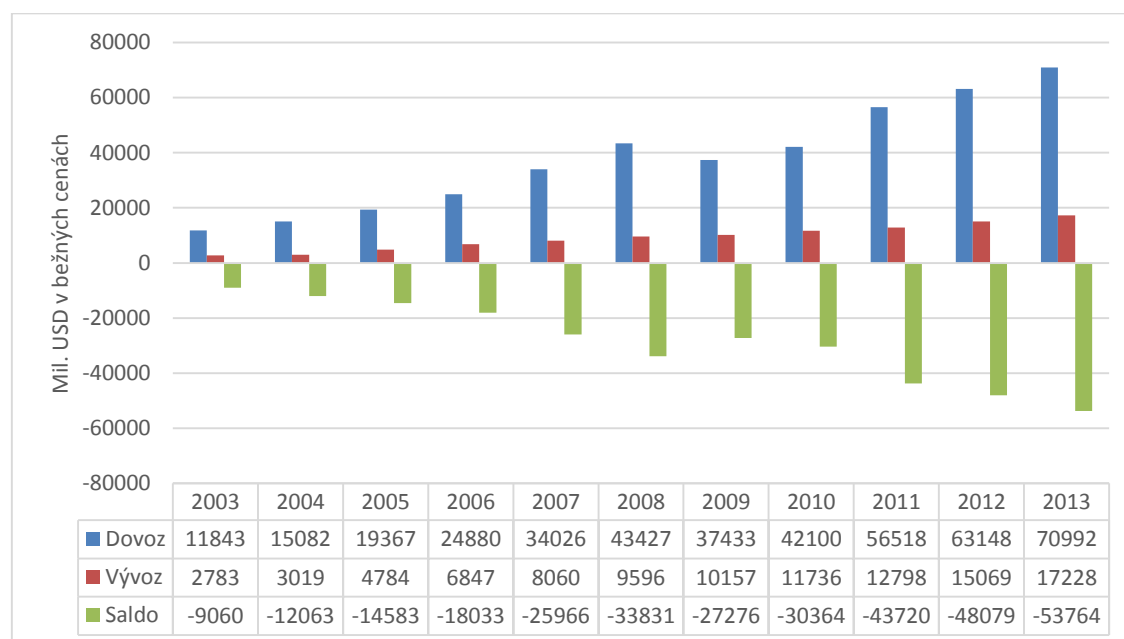
Graf 1 zobrazuje vývoj zahraničného obchodu s tovarom v období 2003 - 2013. Objem vývozu, dovozu a salda je uvedený v miliónoch USD v bežných cenách. Údaje za rok 2007 (dovoz) a 2009 - 2013 (dovoz i vývoz) sú odhadom orgánu OSN UNCTAD. Ak odhliadneme od už spomínaného obdobia poslednej ekonomickej krízy, tak zahraničný obchod SAE vykazuje dlhodobý rastúci trend s pomaly sa zvyšujúcim prebytkom obchodnej bilancie, ktorý pretrváva od roku 1965. Hodnota vývozu tovaru za rok 2013 je odhadovaná na 379 mld. USD, hodnota dovozu tovaru na 251 mld. USD, a zahraničný obchod SAE teda v minulom roku vykázal prebytok približne 128 mld. USD.¹²

Hlavnými exportnými komoditami v rokoch 2009 - 2011 boli podľa značenia SITC 333 Surová ropa, 931 Tovar nešpecifikovaný podľa druhu, 971 Zlato (vrátane zlata plátovaného platinou), 667 Diamanty, opracované aj neopracované, nie vsadené a 334 Ropné oleje, okrem surových. Do SAE sa v tomto období podľa členenia SITC dovážali najmä 931 Tovar nešpecifikovaný podľa druhu, 971 Zlato (vrátane zlata plátovaného platinou), 667 Diamanty, opracované aj neopracované, nie vsadené, 781 Osobné

¹² UNCTADSTAT: Reports. 2014. Dostupné z: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en

automobily a iné motorové vozidlá určené k preprave a 897 Šperky, klenoty a ich časti, vyrobené z drahých kovov.¹³

Graf 2: Zahraničný obchod SAE – vývoz a dovoz služieb, 2003 - 2013

Zdroj: UNCTADstat, vlastné spracovanie štatistických údajov dostupných k 15.9.2014 podľa <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

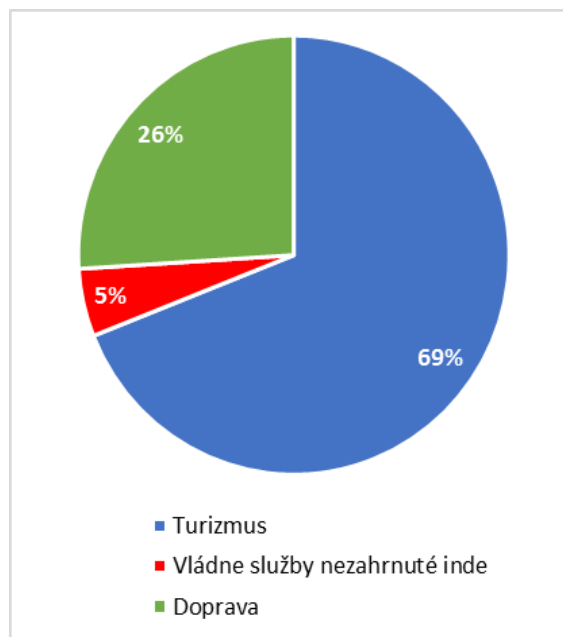
Z Grafu 2, ktorý zobrazuje zahraničný obchod SAE v oblasti služieb v miliónoch USD v bežných cenách, je možné vidieť, že dovoz služieb sa zvyšuje rýchlejším tempom než vývoz (s výnimkou 2009 - 2010) a počas celého sledovaného obdobia je bilancia zahraničného obchodu so službami SAE záporná. V poslednom sledovanom roku bola hodnota vývozu niečo cez 17 mld. USD, hodnota dovozu bola o necelých 53 mld. USD vyššia a dosiahla takmer 71 mld. USD.¹⁴

Čo sa týka zloženia obchodu so službami, ktoré je znázornené na Grafoch 3 a 4, až 69 % hodnoty vývozu tvoria služby v oblasti turizmu a približne ¼ služby v oblasti dopravy. Vládne služby nezahrnuté inde pokrývajú 5 % vývozu. Na hodnote dovozu sa z ¾ podieľa doprava. Turizmus a ostatné služby majú na hodnote dovozu 14% a 12% podiel v uvedenom poradí.

¹³ United Arab Emirates. In: United Nations: International Merchandise Trade Statistics. 2014. Dostupné z: <http://comtrade.un.org/pb/CountryPagesNew.aspx?y=2013>

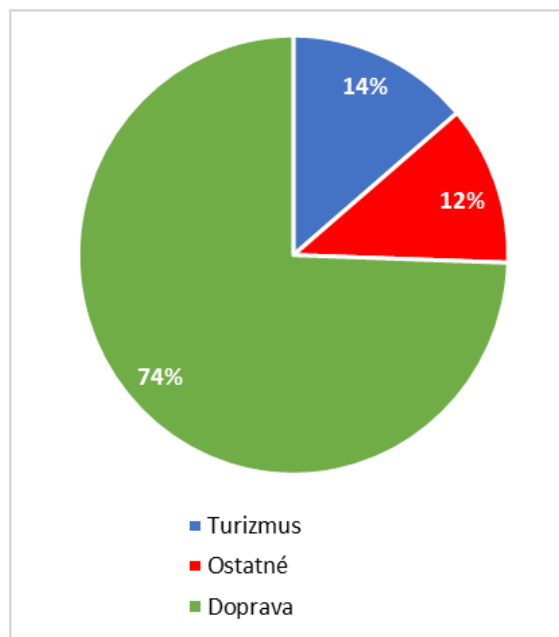
¹⁴ UNCTADSTAT: Reports. 2014. Dostupné z: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en

Graf 3: Vývoz služieb podľa kategórií EBOPS, 2012

Zdroj: UN Comtrade and UN Service Trade, vlastné spracovanie podľa <http://comtrade.un.org/pb/CountryPagesNew.aspx?y=2013>

Graf 4: Dovozy služieb podľa kategórií EBOPS, 2012

Zdroj: UN Comtrade and UN Service Trade, vlastné spracovanie podľa <http://comtrade.un.org/pb/CountryPagesNew.aspx?y=2013>

Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu SAE

Medzi hlavných obchodných partnerov SAE patria Európska únia, India a Čína. Tabuľka 2 zobrazuje percentuálny podiel najvýznamnejších obchodných partnerov SAE na celkovom zahraničnom obchode, dovoze a vývoze.

Tabuľka 2: Hlavní obchodní partneri SAE, podiel na zahraničnom obchode, 2013

Najvýznamnejší obchodní partneri		Najvýznamnejší dovozní partneri		Najvýznamnejší vývozní partneri	
EÚ	13,5 %	EÚ	23,7 %	Japonsko	14,6 %
India	12,7 %	Čína	14,7 %	India	11,4 %
Čína	9,4 %	India	14,1 %	Irán	10,5 %
Japonsko	9,3 %	USA	10,8 %	Južná Kórea	6,2 %
USA	5,7 %	Japonsko	3,7 %	Thajsko	5,9 %
Irán	5,6 %	Južná Kórea	2,5 %	Singapur	5,7 %
Južná Kórea	4,4 %	Singapur	2,5 %	Čína	4,4 %
Singapur	4,1 %	Hong Kong	2,2 %	EÚ	3,8 %

Zdroj: European Commission, vlastné spracovanie štatistických údajov podľa http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113458.pdf

V roku 2013 predbehla EÚ Indiu a stala sa tak najvýznamnejším obchodným partnerom SAE. EÚ má na celkovom obchode podiel 13,5 % a tvorí takmer štvrtinu celkového dovozu a 3,8 % vývozu krajiny. Na druhom mieste je India s účasťou 12,7 % na celkovom zahraničnom obchode, 14,1 % na dovoze a 11,4 % na vývoze SAE. Treťou najdôležitejšou krajinou je Čína s podielom 9,4 % celkovo, 14,7 % na dovoze a 4,4 % na vývoze krajiny. Veľký význam má taktiež Japonsko, ktoré je najdôležitejším exportným partnerom so 14,6% podielom. Dovoz z Japonska má na celkovom importe SAE malý podiel.¹⁵

Ak sa naplnia predpoklady ING International Trade Study, tak v roku 2017 bude 49 % celkového vývozu z SAE smerovať do Japonska, Iránu a Indie. Čo sa týka hodnoty vývozu, tak naďalej budú najvýznamnejšou komoditou palivá, ktoré SAE vyvážajú do Japonska, Taiwanu, Južnej Kórei a Thajska, a ich objem by mal do roku 2017 rásť. Hlavnými dovoznými partnermi by v roku 2017 mali byť India, Čína a Spojené štáty americké. Spoločne by mali pokryť až polovicu celkových importov SAE. Na štvrtom mieste by malo byť Nemecko¹⁶ s približne 12% podielom na celkovom dovoze.¹⁷

1.2.3 Priame zahraničné investície

SAE sú zaujímavou investičnou destináciou a tohto roku sa podľa Foreign Direct Investment index stali 11. najvyhľadávanejšou krajinou (posun o 3 priečky oproti roku 2013).¹⁸ O atraktivite emirátov svedčí aj vysoké umiestnenie v rebríčku konkurencieschopnosti 144 krajín sveta (viac o konkurencieschopnosti krajiny viď podkapitola 1.3).

Tabuľka 3 zobrazuje príliv a odliv priamych zahraničných investícií SAE. Po roku 2008 je viditeľný prudký pokles PZI v dôsledku ekonomickej krízy a následného prepadu na realitnom trhu SAE. Od roku 2010 sa dôvera investorov zvyšuje a príliv PZI do SAE vzrástol v roku 2013 na 10,49 mld. USD. Odliv PZI zostáva utlmený a pohybuje sa pod hranicou 3 mld. USD.¹⁹

¹⁵ EUROPEAN COMMISSION. European Union, Trade in goods with U.A.Emirates. August 27, 2014. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113458.pdf

¹⁶ Štúdia nasledovala EÚ ako celok

¹⁷ ING. ING International Trade Study: Developments in global trade: from 1995 to 2017. November 1, 2012. Dostupné z: <https://www.ingcb.com/media/239030/uae.pdf>

¹⁸ UAE jumps position in global Foreign Direct Investment index. KHALEEJ TIMES ONLINE. June 4, 2014. Dostupné z: http://www.khaleejtimes.com/kt-article-display-1.asp?xfile=data/uaebusiness/2014/June/uaebusiness_June46.xml&ion=uaebusiness

¹⁹ UNCTADSTAT: Reports. 2014. Dostupné z: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en

Tabuľka 3: Priame zahraničné investície, SAE, 2006-2013

Tok PZI v mil. USD	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Príliv	12 806	14 187	13 724	4 003	5 500	7 679	9 602	10 488
Odliv	10 892	14 568	15 820	2 723	2 015	2 178	2 536	2 905

Zdroj: UNCTADstat, vlastné spracovanie štatistických údajov dostupných k 5.11.2014 podľa <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>

Podľa najnovšej investičnej správy UNCTAD sú v rámci západnej Ázie SAE druhým najväčším príjemcom PZI po Turecku. K pokrízovému oživeniu PZI prispeli ropné aj neropné odvetvia hospodárstva. Spomedzi neropných odvetví to bol primárne výrobný sektor, cestovný ruch a trh nehnuteľností. Expanziu výrobného sektora podporil ťažký priemysel, a to najmä výroba hliníka a petrochemický priemysel, cestovný ruch a doprava prosperovali z navýšenia počtu liniek a kapacity dvoma miestnymi aerolíniami. K oživeniu trhu nehnuteľností, ktorý v dôsledku krízy utrpel najväčšie straty, prispela obnova ochoty bánk poskytovať úvery na projekty v oblasti nehnuteľností, ale taktiež právo Dubaja hostiť svetovú výstavu Expo 2020.²⁰

1.3 Diverzifikácia hospodárstva SAE

Napriek svojej malej rozlohe v porovnaní so susednými krajinami Perzského zálivu sú SAE štvrtým najväčším vývozcom ropy regiónu po Saudskej Arábii, Iráne a Iraku. Ropné vývozy sa svojim objemom približujú vývozom Iránu, Iraku a Kuvajtu. Až 95 % zásob ropy a 94 % zásob plynu SAE sa nachádza na území Abú Dhabí. Zdroje Dubaja sa od roku 1991 rapídne znížili, a preto je emirát Dubaj nútený ropu získavať dovozom.²¹

1.3.1 Ropný priemysel - historicky najvýznamnejšie odvetvie

Spojené arabské emiráty patria medzi 10 najväčších producentov ropy a zemného plynu na svete. Sú členom Organizácie krajín vyvážajúcich ropu (OPEC) a Organizácie krajín vyvážajúcich plyn (GECF). Vďaka vylepšovaniu techniky ťažby udržiavajú emiráty kvalitu svojich ropných polí a dosahujú stále zvyšujúcich sa výnosov. V dôsledku zníženia dopytu spôsobeného hospodárskou krízou a snahou OECD stabilizovať ropný trh došlo v rokoch 2008 až 2011 k zníženiu produkcie. Následne celková produkcia ropy v SAE

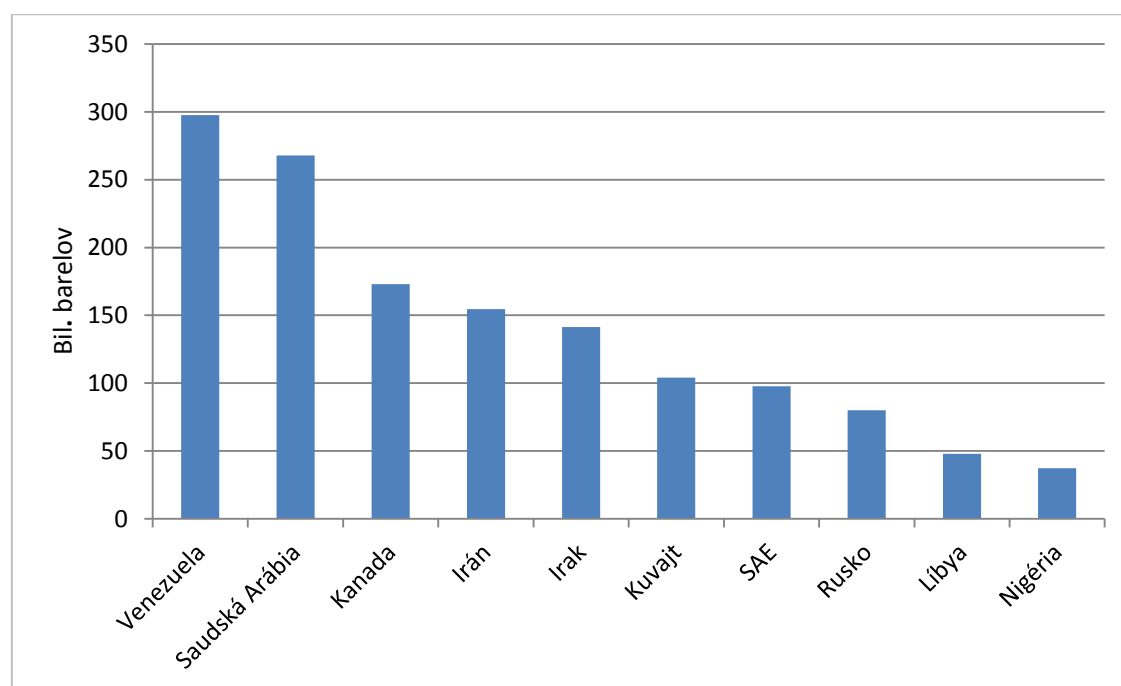
²⁰ UNCTAD. World Investment Report 2014: Investing in the SDGs: An action plan. Geneva, 2014. ISBN 978-92-1-112873-4.

²¹ Business: Oil and Gas. UAEinteract. Dostupné z: <http://www.uaeinteract.com/business/oilandgas.asp>

vzrástla medzi rokmi 2011 a 2012 z 2,68 mil. barelov na deň na 2,80 mil. barelov na deň, čo radí krajinu na 8. miesto v celosvetovej produkcii.²²

Z Grafu 5, ktorý zobrazuje ropné rezervy 10 krajín s najväčšími zásobami ropy, je možné vidieť, že najväčšie zásoby ropy má Venezuela (298 bil. barelov). Na druhom mieste je Saudská Arábia, ktorej ropné rezervy sú o 30 bil. barelov nižšie. Kanada je s objemom ropných zásob okolo 173 bil. barelov na treťom mieste. Nasleduje Irán (155 bil.), Irak (141 bil.) a Kuvajt (104 bil.). Zásoby SAE sú o málo nižšie než zásoby Kuvajtu a v roku 2013 mali SAE 7. najväčšie preukázané rezervy ropy o objeme 97,8 bil. barelov (6 % celosvetových zásob). v porovnaní so Saudskou Arábiou však dosahujú len približne 2/5 saudských zásob. Najväčšie zásoby ropy v rámci SAE má emirát Abú Dhabí, na území ostatných emirátov sa nachádza len 5 % zásob (viď Príloha 3: Geografická poloha ropných polí v SAE).²³

Graf 5: 10 krajín s najväčšími zásobami ropy, 2013

Zdroj: U.S. Energy Information Administration. Vlastné spracovanie podľa <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=TC>

Pravdepodobnosť, že by boli na území SAE objavené nové ložiská ropy, je veľmi nízka, avšak implementácia nových techník ťažby môže naďalej zvyšovať výnosnosť stávajúcich ropných ložísk a umožní tak ťažiť z dosiaľ nevyužívaných zdrojov.

²² United Arab Emirates. U.S. Energy Information Administration. December 4, 2013. Dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=TC>

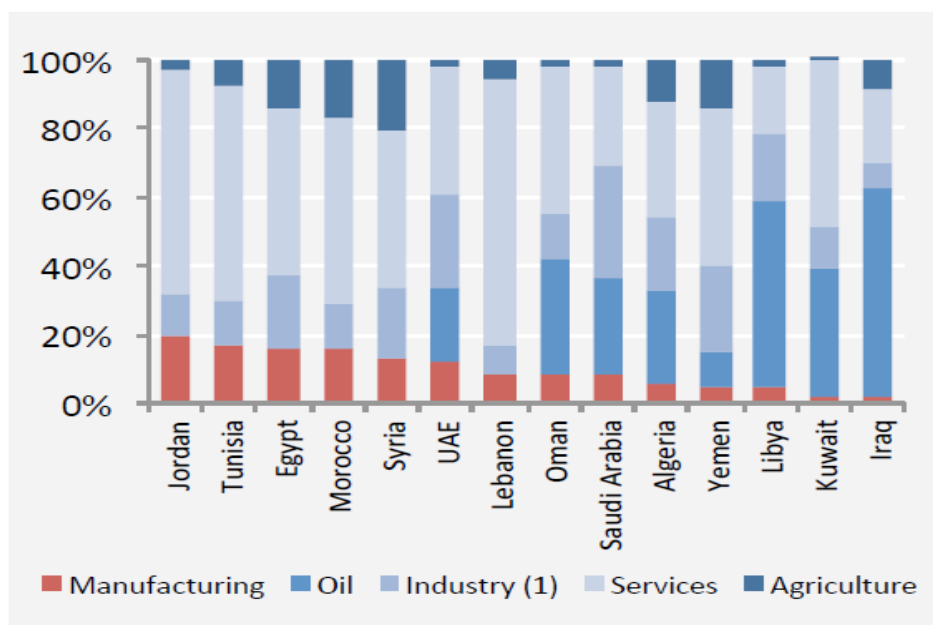
²³ Tamtiež

V poslednom období mal na ceny ropy vplyv nepriaznivý vývoj európskej ekonomiky a Európska komisia zmenila očakávania ohľadom rastu HDP v eurozóne. Pôvodne bol očakávaný rast HDP pre tento rok stanovený na 1,2 %, no začiatkom novembra tohto roku EK upravila očakávané tempo rastu na 0,8 % pre rok 2014 a 1,1 % pre rok 2015. Slabý dopyt po rope na európskom trhu sa tak v posledných mesiacoch stal jedným z kľúčových faktorov poklesu cien ropy.²⁴

1.3.2 Nové odvetvia hospodárstva

Prioritou krajiny a hlavnou stratégiou ďalšieho ekonomického rastu je diverzifikácia ekonomiky. Arabský región je ekonomicky značne rôznorodý, rozsah HDP na obyvateľa siahla v roku 2013 od HDP nižšieho než 1,5 USD v Jemene po 100,3 USD v Katare. Rozdiely je možné vidieť taktiež v štruktúre ekonomík. Niektoré krajiny sú vysoko závislé na príjme z ropy, iné ekonomiky sú viac diverzifikované (viď Graf 6). Spojené arabské emiráty sú v rámci regiónu Stredného východu krajinou s najviac diverzifikovaným hospodárstvom.²⁵

Graf 6: Podiel jednotlivých sektorov na HDP, krajiny regiónu MENA

Zdroj: WORLD ECONOMIC FORUM AND THE OECD. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_AWC_Report_2011-12.pdf

(1) S výnimkou spracovateľského priemyslu

²⁴ Oil's Fall Likely Not Over. The Wall Street Journal. November 5, 2014, XXXII, č. 195.

²⁵ The Global Competitiveness Report 2014–2015. Geneva: World Economic Forum, 2014.

Graf 6 znázorňuje úroveň diverzifikácie ekonomík krajín MENA. SAE majú v porovnaní s ostatnými krajinami MENA relatívne diverzifikovaný zdroj príjmu. Oproti Saudskej Arábii majú vyšší podiel v spracovateľskom priemysle a službách, Saudská Arábia je viac závislá na príjmoch z ropy a ostatného priemyslu (s výnimkou spracovateľského priemyslu). Poľnohospodárstvo má v oboch krajinách relatívne malé zastúpenie. Najvyšší podiel ropného priemyslu na HDP dosahujú Irak, Líbya a Kuvajt, t. j. krajiny, ktoré nemajú dostatočné podmienky k rozvoju ostatných odvetví.²⁶

Investície do diverzifikácie hospodárstva v emirátoch Abú Dhabí a Dubaj sú zamerané hlavne na obchod, cestovný ruch, logistiku, letectvo, infraštruktúru a finančné služby. Menšie emiráty ako Ras Al Khaimah sa sústredili najmä na priemyselnú výrobu a cestovný ruch. Toto diverzifikačné úsilie prinieslo krajine priaznivé výsledky a v roku 2012 boli SAE zaradené na 26. miesto najviac diverzifikovaných ekonomík sveta.²⁷

Rozmanitosť a atraktivnosť SAE dokazuje aj vysoká konkurencieschopnosť krajiny. Spojené arabské emiráty sa podľa GCI pre obdobie 2014 - 2015 umiestnili na 12. mieste, čo je významný posun oproti obdobiu 2013 - 2014, kedy obsadili 19. priečku. V konkurencieschopnosti tak predbehli aj vyspelé krajiny ako Dánsko, Kanadu, Nový Zéland, Belgicko, Luxembursko či Rakúsko a zároveň sa stali najkonkurencieschopnejšou krajinou v regióne (Katar 16. miesto, Saudská Arábia 24. miesto, Kuvajt 40. miesto, Bahrajn 44. miesto, Omán 46. miesto). Konkurencieschopnosť emirátov je podporená najmä vysokým umiestnením v nasledujúcich oblastiach: kvalita infraštruktúry (3. miesto), efektivita trhu výrobkov (3. miesto), makroekonomická stabilita (5. miesto), dôvera verejnosti k politikom (3. miesto) a efektivita vlády (5. miesto). Oproti priemeru regiónu MENA+Pakistan, ktorý GCI sleduje ako celok, dosahujú Spojené arabské emiráty vyššieho hodnotenia vo všetkých dvanástich pilieroch GCI (viď Príloha 4).²⁸

Aktuálnou prioritou krajiny je zaistiť bezpečné prostredie pre investorov, zlepšiť vzdelávací systém, kvalitu zdravotníckej starostlivosti a rozšíriť výskum a vývoj nových technológií. Realizácia pozastavených investičných a realitných projektov, najmä v emiráte Dubaj, by mala byť čo najskôr plne obnovená. Vzhľadom k zníženiu turistického ruchu v okolitých krajinách, ktoré bolo spôsobené prebiehajúcimi nepokojmi, sa v SAE očakáva taktiež zvýšenie príjmov z cestovného ruchu.

²⁶ The Arab World Competitiveness Report 2011-2012. Geneva: World Economic Forum and the OECD, 2011.

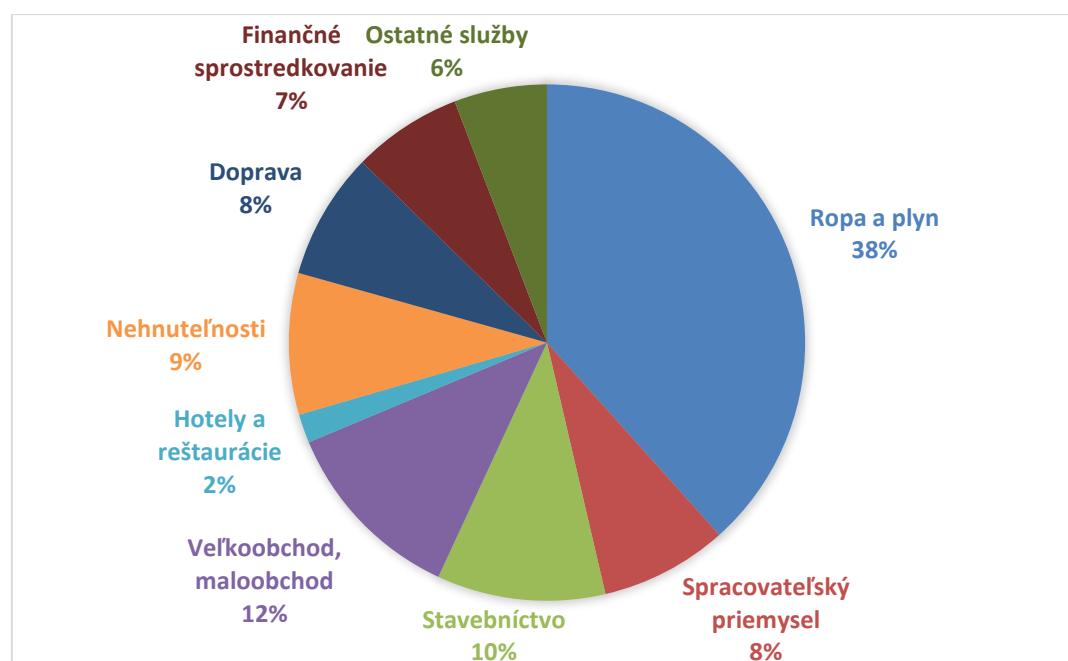
²⁷ AMADEUS IT GROUP. Shaping the future of travel in the Gulf Cooperation Council: Big Travel Effects. 2014. Dostupné z: <http://blogamadeus.com/wp-content/uploads/2014/06/Shaping-the-Future-of-Travel-in-the-GCC.pdf>

²⁸ The Global Competitiveness Report 2014-2015. Geneva: World Economic Forum, 2014.

Podľa odhadov centrálnej banky SAE vzrástla v roku 2012 neropná produkcia medziročne o 3,9 % a predikcia rastu pre rok 2013 bola 4,2 %. V roku 2011 bol podiel neropných odvetví na HDP krajiny 62,6 % a zastúpenie hlavných sektorov na ekonomike krajiny bolo nasledovné: ťažba nerastných surovín 41,7 % HDP, spracovateľský priemysel 16,6 % HDP a stavebníctvo 15,6 % HDP.²⁹

Graf 7 zobrazuje zastúpenie jednotlivých odvetví ekonomiky SAE v roku 2012. Podiel ťažby ropy a plynu mal na celkovom HDP krajiny 38% podiel, a teda až 62 % tvorili ostatné odvetvia hospodárstva. Z nich má najvýznamnejší podiel veľkoobchod a maloobchod (12 %), stavebníctvo (10 %), odvetvie nehnuteľností (9 %) a 8% účasť na HPD majú spracovateľský priemysel a doprava.³⁰

Graf 7: Podiel jednotlivých odvetví na nominálnom HDP SAE, 2012

Zdroj: United Arab Emirates Yearbook 2013 s. 53, vlastné spracovanie podľa <http://www.uaeyearbook.com/yearbook2013.php?lang=ENG>

Vlády najväčších emirátov, Abú Dhabí a Dubaja, vypracovali strategické plány Abu Dhabi's Economic Vision 2030 a Dubai's Strategic Plan 2015, ktorých kľúčovým cieľom je diverzifikácia hospodárstva.

Strategický plán emirátu Abú Dhabí kladie dôraz na zvýšenie investícií do kapitálovo-intenzívnych, na vývoz orientovaných sektorov, v ktorých by bol emirát schopný docieľiť konkurenčnej výhody. Ropná produkcia bude naďalej najviac

²⁹ Business: The economy. UAEinteract. Dostupné z: <http://www.uaeinteract.com/business/economy.asp>

³⁰ ELITE MEDIA AND THE NATIONAL MEDIA COUNCIL. United Arab Emirates Yearbook 2013 s.53. 2013. Dostupné z: <http://www.uaeyearbook.com/yearbook2013.php?lang=ENG>

zastúpeným odvetvím hospodárstva, avšak cieľom je dosiahnuť aspoň 7,5% rastu neropných odvetví, ktorými sú petrochemický priemysel, kovy, letectvo a obrana, farmaceutika, biotechnológie, turizmus, zdravotníctvo, transport, obchod a logistika, vzdelávanie, média, finančné služby a telekomunikačné služby.³¹

Dubai's Strategic Plan 2015 zdôrazňuje úlohu veľkých projektov, ako je Internet and Media City, Healthcare City, The Palm a Dubailand, na prilákaní priamych zahraničných investícií a posilnení pozície regionálneho lídra. Neropný sektor v Dubaji dosahoval už v roku 2005 až 95 % HDP a naďalej sa zvyšuje (pre porovnanie: rok 1975 46 % HDP, 2000 90 % HDP). Najdôležitejším sektorom je sektor služieb, ktorý pokrýva približne $\frac{3}{4}$ HDP.³²

Spojené arabské emiráty v poslednom období ťažili zo svojej pozície bezpečného prístavu uprostred politických a sociálnych nepokojov v regióne Blízkeho východu a severnej Afriky, čo napomohlo k zintenzívneniu diverzifikácie ekonomiky SAE. Dubaj sa stáva centrom obchodu a hlavnou destináciou cestovného ruchu a trhu nehnuteľností regiónu Blízkeho východu, a nedávno boli v týchto oblastiach oznámené nové mega-projekty. Skutočnosť, že Dubaj bude hosťujúcim mestom World Expo 2020 by mala urýchliť realizáciu týchto projektov. Abú Dhabí ďalej rozširuje kapacity na výrobu uhl'ovodíkov a v rámci diverzifikačnej stratégie sa zameriava predovšetkým na finančné služby, leteckú dopravu, výrobu energie z obnoviteľných zdrojov a kultúrny cestovný ruch.³³

³¹ THE GOVERNMENT OF ABU DHABI. The Abu Dhabi Economic Vision 2030. November, 2008. Dostupné z: <https://www.ecouncil.ae/PublicationsEn/economic-vision-2030-full-versionEn.pdf>

³² GOVERNMENT OF DUBAI. Highlights Dubai Strategic Plan (2015). Dostupné z: http://www.dsg.gov.ae/SiteCollectionImages/Content/pubdocs/Dubai_Strategic_Plan_2015.pdf

³³ INTERNATIONAL MONETARY FUND. United Arab Emirates: 2013 Article IV Consultation. July, 2013. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr13239.pdf>

2. Analýza trhu nehnuteľností SAE

Trh nehnuteľností v SAE sa v roku 2008 nachádzal na svojom vrchole, avšak nástup globálnej ekonomickej krízy vyvrcholil do „dubajskej krízy“, ktorá ovplyvnila najmä trh nehnuteľností a turistický priemysel. Aktuálne môžeme sledovať odlišný vývoj v dvoch kľúčových emirátoch. Zatiaľ čo trh Abú Dhabí zostáva po kríze utlmený, v Dubaji je badateľný nárast cien a obnovovanie rozvojových aktivít. Ďalším emirátom, ktorý je zaujímavý z pohľadu aktuálneho vývoja realitného trhu, je Šardža. Keďže susedí s Dubajom, dochádza tu v súvislosti s pozitívnym vývojom v Dubaji k prílivu dopytu po nájomnom bývaní.

2.1 Vývoj trhu nehnuteľností

Trh nehnuteľností, najmä sektor veľkých projektov, sa oproti stavu pred finančnou krízou v niektorých oblastiach zmenil. Kríza realitného trhu upozornila na problémy financovania a vláda SAE prijala viaceré opatrenia za účelom zabránenia vzniku novej realitnej bubliny a obmedzenia špekulačných aktivít na tomto trhu.

2.1.1 Dopad hospodárskej krízy na trh nehnuteľností v SAE

Pred obdobím 2008 - 2009 sa mnoho investorov spoliehalo na financovanie veľkých projektov z predaja pozemkov, skúsení vývojári sa spoliehali na malých vývojárov a investorov s obmedzenými skúsenosťami, o ktorých nemali dostatočné informácie. To bolo jedným z hlavných dôvodov, prečo došlo k dubajskej kríze na trhu nehnuteľností. Mnoho investorov kúpilo pozemky, za ktoré splatili minimálnu zálohu, a následne predali nehnuteľnosti z papiera na základe projektovej dokumentácie (off-plan). Získané finančné prostriedky boli potom použité na nákup ďalších pozemkov, namiesto investície do samotného projektu. To spôsobilo roztrieštenosť trhu, ktorý bol plný samostatných vývojárov. Spoločné podnikanie bolo obmedzené, rovnako ako zdieľanie rizika. Navyše väčšina projektov prihliadala skôr na „štýl“ než na potreby trhu či stratégiu rozvoja. Takéto projekty bývajú nazývané „design-led“ (zamerané na dizajn) namiesto „market-led“ (zamerané na trh). Bez ohľadu na to, ako bola väčšina z týchto projektov prezentovaná pri uvedení na trh, to boli nakoniec rezidentské off-plan projekty cielené na krátkodobých

investorov, a nie na konečných užívateľov. Dá sa povedať, že 80 % ponuky bolo cielenej na 20 % dopytu konečných užívateľov.³⁴

Následná kríza priniesla nové poznatky a zdôraznila nebezpečenstvá tohto trhu, na ktoré zareagovali jednotlivé subjekty realitného trhu aj vláda SAE. Konkrétne zmeny na trhu nehnuteľností sú popísané ďalej v tejto kapitole. V dôsledku svetovej hospodárskej krízy došlo k prerušeniu či úplnému zastaveniu mnohých investičných aktivít. Ceny niektorých nehnuteľností poklesli až o 50 % a v dôsledku odlivu firiem zostali kancelárske priestory nevyužité, čo ďalej znižovalo ceny na realitnom trhu. Na druhej strane, nízke ceny nájomného zvyšovali podnikateľskú atraktivitu SAE, najmä emirátu Dubaj.

2.1.2 Nové pravidlá obchodovania na trhu nehnuteľností

Posledné obdobie prinieslo nové pravidlá obchodovania na trhu nehnuteľností. Tie majú znížiť riziko vzniku novej realitnej bubliny, a zároveň umožniť majiteľom nehnuteľností ťažiť z rastúcich cien. Aby sa zabránilo špekulatívnym obchodom, oddelenie pôdohospodárstva zvýšilo v októbri 2013 poplatok za prevod pri kúpe nehnuteľnosti z 2 % na 4 % z hodnoty kupovanej nehnuteľnosti. Zároveň centrálna banka zaviedla regulácie obmedzujúce výšku hypoték, ktoré môžu mieste banky poskytnúť (viď Tabuľka 4). Problematickým bodom môže byť skutočnosť, že množstvo nehnuteľností je nakupovaných majetnými cudzincami za využitia vlastných finančných prostriedkov, čo môže mať nepriaznivý vplyv na efektívnosť opatrení zavedených CB (len 25 % až 30 % nehnuteľností kupovaných v SAE je financovaných z hypoték³⁵). Taktiež boli upravené existujúce hranice zvyšovania nájomného pri obnove nájomnej zmluvy. Prenajímatelia majú od decembra 2013 možnosť zvýšiť nájomné, ak je o viac než 11 % nižšie než je trhová sadzba, čo je značná zmena oproti doterajšej úrovni 26 %. Navyiac najväčšia developerská spoločnosť v Dubaji, Emaar Properties, v novembri 2013 zakázala realitným kanceláriám opakovaný predaj nehnuteľností pred ich dokončením a špekulatívne nákupy nehnuteľností, ktoré prispeli k hospodárskemu poklesu v predošlom období, budú starostlivo sledované, aby sa obmedzili riziká vyplývajúce z týchto nákupov.³⁶

³⁴ JAIN, Deepak. Dubai mega-projects are back but laced with realism. Gulfnews.com. September 3, 2014. Dostupné z: <http://gulfnews.com/business/property/uae/dubai-mega-projects-are-back-but-laced-with-realism-1.1380139>

³⁵ TRENWITH, Courtney. UAE confirms new mortgage cap rules. Arabianbusiness.com. October 29, 2013. Dostupné z: <http://www.arabianbusiness.com/uae-confirms-new-mortgage-cap-rules-524690.html>

³⁶ An important year for Dubai's property sector. The Economist Intelligence Unit. January 29, 2014. Dostupné z: <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1011477485&Country=United%20Arab%20Emirates&topic=Economy&ubtopic=Forecast>

Nasledujúca tabuľka zobrazuje spomínané regulácie obmedzujúce výšku hypotéky vydané centrálnou bankou SAE za účelom zníženia rizika vzniku novej realitnej bubliny. Nové pravidlá budú obmedzovať výšku hypotekárneho úveru dostupného cudzincom na 75 % hodnoty nehnuteľnosti, ak sa jedná o kúpu prvej nehnuteľnosti, hodnota neprekročí 5 miliónov AED (cca 1,36 mil. USD) a zároveň ju bude majiteľ využívať na vlastné bývanie. Občania SAE si pri rovnakých podmienkach budú môcť požičať do výšky 80 % hodnoty nehnuteľnosti. V prípade ceny nehnuteľnosti prekračujúcej 5 mil. AED sa tento limit zníži na 65 % pre cudzincov a 70 % pre občanov SAE.

Tabuľka 4: Maximálna výška úveru k hodnote nehnuteľnosti v SAE

	Prvý byt/dom (obývaný majiteľom)	Druhý byt/dom, investičná nehnuteľnosť	Off-plan³⁷ kúpa
Občania SAE			
Hodnota nehnuteľnosti pod AED 5 mil. (US\$1.36 mil.)	80 %	65 %	50 %
Hodnota nehnuteľnosti nad AED 5 mil. (US\$1.36 mil.)	70 %	65%	50 %
Cudzinci			
Hodnota nehnuteľnosti pod AED 5 mil. (US\$1.36 mil.)	75 %	60 %	50 %
Hodnota nehnuteľnosti nad AED 5 mil. (US\$1.36 mil.)	65 %	60%	50 %

Zdroj: UAE Central Bank, Cluttons. Vlastné spracovanie podľa
<http://www.globalpropertyguide.com/Middle-East/United-Arab-Emirates/Price-History>

Ako je možné vidieť z Tabuľky 4, hypotekárny strop je ešte nižší pri nákupe druhej nehnuteľnosti určenej na bývanie, prípadne ak sa jedná o investičnú nehnuteľnosť. Cudzincom bude v tomto prípade poskytnutý úver do výšky 60 % hodnoty nehnuteľnosti, občanom SAE do 65 % hodnoty kupovanej nehnuteľnosti. Pri nákupe nehnuteľnosti off-plan bude výška hypotéky maximálne 50 % hodnoty kupovanej nehnuteľnosti, a to nezávisle na národnosti, hodnote či spôsobe využitia.

Mimo týchto opatrení bola dĺžka splácania úveru obmedzená na maximálne 25 rokov, a horná veková hranica ku dňu poslednej splátky bola stanovená na 65 rokov u cudzincov a 70 rokov u občanov SAE. Navyše výška jednej splátky nesmie presiahnuť

³⁷ Off-plan je kúpa/predaj nehnuteľnosti z papiera, na základe projektovej dokumentácie, ešte pred samotnou výstavbou projektu. Výhodou takejto kúpy je nižšia cena než v prípade dokončenej nehnuteľnosti, avšak tento spôsob kúpy je značne riskantný.

50 % mesačného príjmu klienta, a celková výška úveru je limitovaná výškou sedemročného príjmu cudzinca a osemročného príjmu občana SAE.³⁸

Dopyt po nehnuteľnostiach aktuálne ďalej rastie, podľa DLD vzrástol medzi rokmi 2012 - 2013 celkový počet realitných transakcií v Dubaji o 52 % na 63 652 transakcií. Ich celková hodnota stúpla o 53 %, z 154 mld. AED (41.9 mld. USD) v roku 2012 na 236 mld. AED (64.3 mld. USD) v roku 2013. Generálny riaditeľ DLD, Sultan Butti Bin Merjen, sa domnieva, že tieto údaje svedčia o vysokej miere optimizmu na realitnom trhu, čo možno pripísať novým predpisom zavedeným v minulom roku, ktoré prispeli k posilneniu dôvery medzi investormi. Ďalej vyjadril pozitívne očakávania ohľadom zvýšenia rastu v spojitosti s World Expo 2020.³⁹

Analýza Economist Intelligence Unit z apríla 2013 udáva, že napriek tomu, že tempo rastu na dubajskom trhu nehnuteľností značne predstihuje rast v Abú Dhabí, zostávajú ceny v roku 2012 pod ich vrcholom z roku 2008 (pre porovnanie, cena štvorcového metra v Burj Khalifa sa koncom roka 2013 pohybovala okolo 3 750 AED, oproti cene 9 000 AED za štvorcový meter v Auguste 2008⁴⁰). Niektorí sa obávajú vzniku realitnej bubliny aj napriek zavedeným opatreniam CB, iní očakávajú skôr miernejší rast cien. Regionálna nestabilita, ktorá posilnila status Dubaja ako bezpečného útočiska v teritóriu, a pokrok v reštrukturalizácii a refinancovaní dlhu, boli jednými z rady faktorov, ktoré prispeli k oživeniu v Dubaji. V Abú Dhabí zostáva trh nehnuteľností utlmený, avšak v roku 2014 sa očakáva rast podporený premiestnením štátnych zamestnancov. Napriek tomu, že SAE zdôrazňujú význam ostatných sektorov pre budúci ekonomický rast, trh nehnuteľností zostáva dôležitou zložkou hospodárstva. V roku 2011 realitné a obchodné služby tvorili 10,2 % HDP a stavebníctvo 11,4 % HDP (v reálnom vyjadrení). Preto je namieste predpokladať, že vývoj na tomto trhu bude výrazne ovplyvňovať dôveru investorov a budúcu prosperitu krajiny.⁴¹

Za prvých 9 mesiacov roku 2013 odpovedal rozpočet na federálnej úrovni aj úrovni jednotlivých emirátov plánovaným výdavkom. Zvýšenie poplatku za prevod pri kúpe nehnuteľnosti z 2 % na 4 % z hodnoty kupovanej nehnuteľnosti za účelom obmedzenia

³⁸ TRENWITH, Courtney. UAE confirms new mortgage cap rules. Arabianbusiness.com. October 29, 2013. Dostupné z: <http://www.arabianbusiness.com/uae-confirms-new-mortgage-cap-rules-524690.html>

³⁹ Property prices continue to surge in UAE. Global Property Guide. January 20, 2014. Dostupné z: <http://www.globalpropertyguide.com/Middle-East/United-Arab-Emirates/Price-History>

⁴⁰ An important year for Dubai's property sector. The Economist Intelligence Unit. January 29, 2014. Dostupné z: <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1011477485&Country=United%20Arab%20Emirates&topic=Economy&ubtopic=Forecast>

⁴¹ Country report. EIU, the Economist Intelligence Unit. United Arab Emirates. 2013. Dostupné z: <http://content.argaam.com.s3-external-3.amazonaws.com/794f9add-6cc4-46e4-9771-37dfa5dbc63d.pdf>

špekulačných nákupov nehnuteľností je vnímané pozitívne. V prípade, ak by sa nedarilo dostatočne zmierniť tempo rastu cien, je možné predpokladať ďalšie navýšenie tohto poplatku. Novo zavedené predpisy týkajúce sa úverov prispievajú k ochrane doposiaľ dostatočne kapitalizovaného a likvidného bankového systému, a zároveň limity obmedzujúce možnosť koncentrácie úverového portfólia pomôžu obmedziť riziká v súvislosti s novo plánovanými megaprojektmi. Ak by bol nárast cien na trhu nehnuteľností príliš vysoký, centrálna banka by mohla v budúcnosti zvážiť ďalšie sprísnenie týchto pravidiel.⁴²

2.1.3 Konjunktúra na trhu nehnuteľností v emirátoch Abú Dhabí, Dubaj a Šardža

V jednotlivých emirátoch sa realitný trh zotavuje nerovnomerne a rozdiely sú viditeľné aj v závislosti na jednotlivých segmentoch. Zatiaľ čo ceny bytových nehnuteľností v priemere rastú, iné segmenty trhu, ako napríklad nehnuteľnosti využívané ako kancelárske priestory, sa zotavujú pomalšie.

Obnova trhu nehnuteľností v Dubaji je koncentrovaná najmä na vysoko kvalitné rezidentské nehnuteľnosti. Podporou trhu je primárne vysoký rast HDP pochádzajúceho z neropných odvetví, zvyšujúci sa počet cudzincov na trhu práce a relatívna stabilita Dubaja ako investičnej destinácie. Vďaka zvyšujúcemu sa turizmu rástla v Dubaji aj obsadenosť hotelov a ceny izieb. Oživenie trhu v Abú Dhabí, čo sa týka medziročného rastu cien na trhu rezidentských nehnuteľností, naopak zaostáva. Ceny kancelárskych priestorov sa v oboch emirátoch začali zvyšovať až ku koncu roka 2012.⁴³

V roku 2012 emirát Abú Dhabí oznámil rozhodnutie investovať v nasledujúcich piatich rokoch 330 miliónov. AED do podpory neropných odvetví a ekonomiky emirátu. Pozitívny dopad tohto rozhodnutia bol viditeľný už v prvej štvrtine roku 2013, kedy došlo k zvýšeniu počtu poskytnutých obchodných licencií a zvýšil sa taktiež počet zamestnaných v hlavnom meste. Zvýšenie počtu zamestnancov, spoločne s požiadavkou premiestnenia 20 tisíc zamestnancov verejného sektora z ostatných emirátov do Abú Dhabí od 1. septembra 2013, zvýšil dopyt po rezidentských nehnuteľnostiach v hlavnom meste.

⁴² Statement at the Conclusion of the January 2014 IMF Staff Visit to the United Arab Emirates. In: International Monetary Fund. January 30, 2014. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2014/pr1433.htm>

⁴³ INTERNATIONAL MONETARY FUND. United Arab Emirates: 2013 Article IV Consultation. July, 2013. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr13239.pdf>

Výsledkom bol nárast priemernej kapitálovej hodnoty bytov o 13,2 % počas prvého polroku 2013. V rovnakom období vzrástli hodnoty luxusných bytových jednotiek na Reem Island o 15,9 %. Pre porovnanie dopadu spomínanej investície, počas roku 2012 vykazovala hodnota bytov na Reem Island pokles o 3,3 %. Na druhej strane, kapitálová hodnota víl počas prvej polovice 2013 vzrástla až o 22 %, čo bolo spôsobené najmä silným nárastom cien víl v oblasti Saadiyat Island. Čo sa týka kancelárskych priestorov, ponuka naďalej prevyšuje dopyt. Napriek tomu zostali ceny prenájmu kancelárií najvyššej kategórie stabilné, v rozmedzí 1700-1800 AED za štvorcový meter. Ceny za prenájom kancelárskych priestorov nižšej kategórie však naďalej klesajú a pohybujú sa pod 1000 AED za meter štvorcový.⁴⁴

Hospodársky rast v Dubaji zaznamenal najvyšší pokrízový nárast v roku 2012. Tento vyplýval najmä z výrazného rastu v odvetví hotelových a reštauračných služieb, ktoré v spomínanom období zaznamenali nárast 13 % a 17 % v uvedenom poradí. Tento trend pokračoval aj v prvej polovici roka 2013, spolu s podporou rastu v sektoroch nehnuteľností, obchodu a turizme. V rovnakom období došlo k medziročnému zvýšeniu počtu poskytnutých obchodných licencií o 4 % a k následnému nárastu zamestnanosti v emiráte. Zvýšená ekonomická aktivita bola nepochybne podporená obnovou na trhu nehnuteľností. Kapitálové hodnoty niektorých obytných nehnuteľností sa blížila k predkrízovej úrovni z tretieho štvrťroku 2008. Len počas druhého štvrťroku 2013 vzrástli hodnoty víl priemerne o 21 %, v rovnakom období roku 2012 dokonca o 24,4 %. Kapitálový nárast hodnoty bytov/apartmánov zaznamenal v 2. štvrťroku 2013 nárast 25,1 %, čo je zdvojnásobenie tempa rastu oproti rovnakému obdobiu v roku 2012, kedy hodnoty bytov vzrástli priemerne o 13,4 %. Napriek uvedenému nárastu zostali priemerné hodnoty obytných nehnuteľností o 31,1 % pod ich maximálnou predkrízovou hodnotou. V následku recesie poklesli ceny o takmer 50 %, v roku 2013 sa však už nachádzali o 37 % nad ich minimom z 2. štvrťroku 2009. DLD uvádza za prvý polrok 2013 viac než 30 000 transakcií v celkovej hodnote 108 miliárd AED. Najaktívnejším rezidenčným trhom bola Dubai Marina s hodnotou transakcií 3,5 miliarda AED. Nielen zvyšujúci sa počet obyvateľov a ekonomický rast Dubaja, ale aj záujem zahraničných a domácich investorov po investičných nehnuteľnostiach prospievajú k zvyšujúcemu sa dopytu po obytných nehnuteľnostiach v emiráte. Spoločne s tempom vytvárania nových pracovných miest sa zvyšujú aj

⁴⁴ CLUTTONS. The UAE Property Report. 2013. Dostupné z: http://www.cluttons.com/sites/default/files/documents/CLU2013_UAE_MARKET%20SUMMER%20UPDATE%20FINAL_REBRANDED.pdf

požiadavky na nájomcov, a to najmä v novej časti Dubaja. Nájomné v Dubaji tak v prvej polovici roka 2013 vzrástlo priemerne o 11,3 %. Trh kancelárskych priestorov je oproti pozitívnemu vývoju na rezidenčnom trhu značne utlmený. Kancelárske priestory najvyššej kategórie vykázali v prvom polroku 2013 nárast ceny nájmu o 2,7 %, čo je prvé zvýšenie za posledné 4 roky (2011 pokles o 2,7 %, 2012 bez zmeny). Ceny za prenájom kancelárií nižšej kategórie zostali od roku 2011 nezmenené.⁴⁵

V nadväznosti na rastúci dopyt po nehnuteľnostiach v Dubaji a s tým súvisiaci nárast cien na tomto trhu, došlo k cezhraničnému prelivu dopytu po prenájme ubytovania do emirátu Šardža, a to najmä do prihraničných oblastí Al Nahda a Al Majaz. Spolu s nárastom dopytu vnútri emirátu to v priebehu druhého štvrťroka 2013 vyústilo do zvýšenia ceny nájomného o 7,1 %. Vzhľadom k nepravdepodobnosti spomalenia ekonomickej expanzie v Dubaji je v emiráte Šardža očakávaný ďalší nárast cien prenájmu. Rovnako ako v Dubaji a Abú Dhabí, trh kancelárskych priestorov skôr stagnuje. Najnižší dopyt bol najmä po priestoroch v starších budovách. Niektorí majitelia týchto nehnuteľností sa preto rozhodli podstúpiť rekonštrukciu za účelom zvýšenia konkurencieschopnosti a eliminácie počtu nevyužívaných priestorov.⁴⁶

Rastúce ceny nehnuteľnosti sa začínajú prenášať na firmy a obyvateľov SAE vo forme vyššieho nájomného. Index spotrebiteľských cien ukazuje, že počas roka 2013 došlo k nárastu inflácie v sektore bývania, ktorá medziročne dosiahla hodnoty 3,3 %. Vzhľadom k 40% podielu tohto sektora na celkovom indexe je predpoklad nárastu inflácie v roku 2014 podnietený práve vývojom na trhu nehnuteľností. Svetlou stránkou spojenou s prepadom na trhu nehnuteľností v roku 2009 boli práve nízke ceny nájomného, ktoré zvyšovali podnikateľskú atraktivitu emirátu. Vedenie obchodnej komory Dubaja preto vyjadrilo obavy z možného dopadu zvyšujúcich sa cien nájomného na konkurencieschopnosť emirátu.⁴⁷

Počas posledných 18 mesiacov sa do emirátov vrátili developerské aktivity, ktorých obnova bola viditeľná najprv v Dubaji, následne v Abú Dhabí, a nakoniec v severných emirátoch. Prudké zvyšovanie cien, popísané v odsekoch vyššie, spôsobilo obavy z neudržateľného zdražovania v druhej polovici 2013 a začiatkom roka 2014. Opatrenia

⁴⁵ CLUTTONS, The UAE Property Report. 2013. Dostupné z: http://www.cluttons.com/sites/default/files/documents/CLU2013_UAE_MARKET%20SUMMER%20UPDATE%20FINAL_REBRANDED.pdf

⁴⁶ Tamtiež.

⁴⁷ An important year for Dubai's property sector. The Economist Intelligence Unit. January 29, 2014. Dostupné z: <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1011477485&Country=United%20Arab%20Emirates&topic=Economy&subtopic=Forecast>

prijaté orgánmi SAE však podľa správy Jones Lang LaSalle⁴⁸ ohľadom vývoja na dubajskom trhu nehnuteľností prispeli k miernemu ochladeniu tohto trhu, a došlo k zníženiu tempa rastu cien nehnuteľností a prenájmu.⁴⁹

Segment kancelárskych priestorov trpí naďalej previsom ponuky pretrvávajúcej od počiatku krízy. Miera neobsadených priestorov v Abú Dhabí sa drží na vysokej úrovni okolo 40 %, a príliv nových projektov môže konkurenčné prostredie vyostriť.⁵⁰

2.2 Proces kúpy nehnuteľností v SAE a jeho riziká

Proces nákupu nehnuteľnosti v SAE je relatívne jednoduchý. Predávajúci a kupujúci musia mať svojho právneho zástupcu, s ktorým u notára uzavru notársku zmluvu. Poplatok za prevod sa pohybuje v rozmedzí 1 - 3 % v závislosti na cene kupovanej nehnuteľnosti. Nehnuteľnosť je tak ako v anglickom práve možné kúpiť ako „leasehold“⁵¹ alebo „freehold“⁵², v závislosti na type vlastníctva. Niekedy sa jedná o kombináciu týchto dvoch spôsobov, kedy pôdu, na ktorej nehnuteľnosť stojí, je možné len prenajímať, zatiaľ čo všetko nad zemou je možné plne vlastníť. Výška zálohy a spôsob kúpy je odlišný podľa toho, či je nehnuteľnosť predávaná na základe projektovej dokumentácie alebo už ako dokončená nehnuteľnosť.⁵³

Ako zobrazuje Tabuľka 5, v prípade kúpy off-plan nehnuteľnosti sa obvykle výška zálohy pohybuje v rozmedzí 10 až 30 % z kúpnej ceny nehnuteľnosti. Nehnuteľnosť je predávaná na základe projektovej dokumentácie priamo cez stavebnú firmu, s ktorou je potrebné dojednať si výšku splátok a skontrolovať, či sú právne služby zahrnuté v cene. Aby mohol kupujúci kontrolovať priebeh výstavby, môže stavebnú firmu požiadať o vybavenie rezidenčných víz. Poplatok za vybavenie víz je zvyčajne zahrnutý v cene kupovanej nehnuteľnosti. V prípade kúpy dokončenej nehnuteľnosti je potrebné pri podpise rezervačnej zmluvy zložiť zálohu v obvyklej výške 10 % z ceny kupovanej

⁴⁸ popredná svetová realitná spoločnosť zameraná na investície a poradenstvo

⁴⁹ JAIN, Deepak. Dubai mega-projects are back but laced with realism. Gulfnews.com. September 3, 2014. Dostupné z: <http://gulfnews.com/business/property/uae/dubai-mega-projects-are-back-but-laced-with-realism-1.1380139>

⁵⁰ United Arab Emirates. Business Monitor International. Dostupné z: <http://www.businessmonitor.com/united-arab-emirates>

⁵¹ právo užívať nehnuteľnosť po stanovenú dobu

⁵² kupujúci nadobúda vlastnícke právo na neobmedzenú dobu

⁵³ Kupujeme nemovitost v Asii: SAE, Dubaj. KLÍMA, Vít. Vít Klíma, reality: Mezinárodní realitní konzultant. 2013. Dostupné z: http://klima.cz/dubaj_nemovitosti.htm

nehnuteľnosti. Kupujúci musí v tomto prípade využiť služby právnik, ktorý si štandardne účtuje 1 - 2 % z ceny nehnuteľnosti.⁵⁴

Tabuľka 5: Spôsob kúpy a výška zálohy v prípade kúpy dokončenej nehnuteľnosti a kúpy off-plan

	Spôsob kúpy	Výška zálohy
Off-plan nehnuteľnosť	Priamo cez stavebnú firmu	10 - 30 %
Novo dokončená príp. staršia nehnuteľnosť	Cez realitného makléra/ aukcie/ kúpa priamo od majiteľa	10 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa http://klima.cz/dubaj_nemovitosti.htm

Množstvo inzerátov zverejnených makléorskými spoločnosťami v SAE je podvodných, preto od 1. 9. 2012 zaviedla agentúra regulujúca realitný trh v Dubaji (RERA) povinnosť registrovať všetky nehnuteľnosti, ktoré majú realitní makléri v ponuke, na portáli Simsari.ae. Simsari spadá pod DLD a je jediný dôveryhodný portál ktorý zverejňuje len overené inzercie.⁵⁵

Cudzinci (mimo GCC) mohli do roku 2006 vlastniť nehnuteľnosť v SAE len na báze 99-ročnej nájomnej zmluvy („leasehold“). Prvým emirátom, ktorý umožňoval „freehold“ vlastníctvo bol Dubaj. Neskôr sa pridali aj ďalšie emiráty, avšak oblasti, kde je cudzincom umožnené „freehold“ vlastníctvo, sú tu veľmi obmedzené.⁵⁶

Ak keď je proces kúpy nehnuteľnosti v SAE jednoduchý proces, mal by byť kupujúci opatrný, a to najmä v prípade off-plan nehnuteľností. Mnoho kupujúcich stratilo svoje investície z dôvodu nedokončenia projektu, preto je vhodné overiť si spoľahlivosť developerskej firmy, príp. realitného makléra, na oficiálnych stránkach zaoberajúcich sa touto problematikou podľa daného emirátu. Taktiež by si mal kupujúci pred kúpou overiť, že nehnuteľnosť sa nachádza v oblasti, kde je umožnené vlastníctvo cudzincom, a uistiť sa, že mu bude poskytnutý dostatočný hypotekárny úver (nové pravidlá viď podkapitola 2.1). Pred podpisom kúpnej zmluvy je taktiež vhodné zvážiť služby miestneho právnik, a overiť si možnosť získať víza, aby bolo možné kontrolovať prípadnú výstavbu (víza nie sú majiteľom nehnuteľností poskytované automaticky a vzťahujú sa na nich viaceré obmedzenia).

⁵⁴ Kupujeme nemovitost v Asii: SAE, Dubaj. KLÍMA, Vít. Vít Klíma, reality: Mezinárodní realitní konzultant . 2013. Dostupné z: http://klima.cz/dubaj_nemovitosti.htm

⁵⁵ End of 'fake' property adverts as Dubai's Rera launches Simsari.ae. Emirates 247 . July 29, 2012. Dostupné z: <http://www.emirates247.com/news/emirates/end-of-fake-property-adverts-as-dubai-s-rera-launches-simsari-ae-2012-07-29-1.469118>

⁵⁶ History of Freehold Property in the Emirates. The Emirates Network: TEN Real Estate. Dostupné z: http://realestate.theemiratesnetwork.com/articles/freehold_property.php

2.3 Faktory ovplyvňujúce budúci vývoj trhu nehnuteľností v SAE a aktuálne projekty

Trh nehnuteľností v SAE je aktuálne regulovaný novými pravidlami uvedenými v podkapitole 2.1., ktoré by mali zabrániť vzniku novej realitnej bubliny a zároveň zvýšiť dôveru investorov.

Počas posledných dvoch až troch rokov bolo oznámené množstvo veľkých projektov, niektoré z nich sú nové, väčšinou sa však jedná o obnovu pozastavených projektov. Rozdiel oproti minulosti je v plánovaní a financovaní. Pre vlastníkov pozemkov, ktorých jadrom podnikania nie je výstavba budov, je výhodné zdieľať riziká s dôveryhodnými developerskými spoločnosťami s dobrou povest'ou. Na rozdiel od minulosti tak vzniklo viacero joint-ventures medzi vlastními pôdy a developerskými spoločnosťami, ako napríklad Dubai Holding-Emaar, DWC-Emaar, Meydan-Sobha a Meraas-Emaar. Ďalšou pozitívnou zmenou oproti predkrízovému stavu je zacielenie výstavby na konečných užívateľov namiesto investorov, a zároveň by mali aktuálne projekty viac odpovedať potrebám trhu.⁵⁷

V novembri 2013 získal Dubaj právo hostiť Svetovú výstavu priemyslu a kultúry Expo 2020, ktorá bude trvať od 20. októbra 2020 do 10. apríla 2021. Jedná sa o jednu z najväčších a najdlhšie trvajúcich akcií globálnych rozmerov. Očakáva sa, že počas 6 mesiacov trvania výstavy navštívi Dubaj 25 miliónov prevažne zahraničných návštevníkov, vrátane zástupcov rôznych krajín, medzinárodných organizácií a podnikov.⁵⁸ (viac k svetovej výstave Expo vid' podkapitola 3.2)

V tejto súvislosti vykazuje realitný trh v Dubaji pozoruhodný rast a len samotný sektor nehnuteľností mesta Dubaj predstavuje 12,1 % ekonomiky SAE. BMI predpokladá, že rast reálneho HDP emirátu za rok 2014 bude 4,3 % a 4,5 % v roku nasledujúcom. Svetová výstava Expo by mala urýchliť nové developerské projekty a pôsobí preto ako „katalyzátor rastu v stavebníctve“.⁵⁹

Miestne developerské spoločnosti začali pracovať na viacerých veľkých projektoch s vidinou dokončenia so značným časovým predstihom pred konaním výstavy. Už pred

⁵⁷ JAIN, Deepak. Dubai mega-projects are back but laced with realism. Gulfnews.com. September 3, 2014. Dostupné z: <http://gulfnews.com/business/property/uae/dubai-mega-projects-are-back-but-laced-with-realism-1.1380139>

⁵⁸ Expo 2020 Dubai, UAE. 2012 – 2014. Dostupné z: <http://expo2020dubai.ae/en/index.php>

⁵⁹ United Arab Emirates. Business Monitor International. Dostupné z: <http://www.businessmonitor.com/united-arab-emirates##>

vyhlásením miesta konania Expo však boli v Dubaji položené základy budovania viacerých mega-projektov. Koncom minulého roka odhadla spoločnosť MEED Projects hodnotu uzavretých kontraktov na stavebnom trhu v SAE zadaných v roku 2013 na 30 mld. USD, v roku 2014 očakávajú zvýšenie na 35 mld. USD. V súvislosti s úspešnou kandidatúrou Dubaja vyjadril riaditeľ spoločnosti MEED Julian Herbert predpoklad výrazného zvýšenia hodnoty zadaných projektov v nadchádzajúcich rokoch.⁶⁰

Medzi najväčšie aktuálne projekty patria:

Dubai World Central – DWC je miestom konania Expo 2020 a perspektívnym projektom budúcej podpory dubajskej ekonomiky. Má sa stať centrom obchodu, letectva, logistiky a cestovného ruchu. Hlavným podprojektom je letisko Dubai World Central – Al Maktoum International Airport, ktoré bolo v roku 2010 otvorené pre nákladnú prepravu a v roku 2013 pre osobnú dopravu. V okolí letiska vznikla logistická štvrť, štvrť aviatiky a rezidentská štvrť. Aktuálne je vo výstavbe obchodná štvrť, rekreačná štvrť a výstavisko.⁶¹

Jedným z podprojektov je *Dubai World Central Golf City* (DWC-Emaar). Dubaj Golf City ponúkne dve 18-jamkové ihriská v štýle tropického mesta a pústej oázy, niekoľko driving rangeov a putting greenov. Na hranici golfového mesta bude vystavaných až 5000 bytových jednotiek v osobnom vlastníctve v rozsahu od dvojposchodových víl po 24 poschodové apartmánové bloky.⁶²

Mohammed Bin Rashid City (Meydan-Sobha) - začiatkom tohto roka sa začala prvá fáza výstavby najväčšieho aktuálneho projektu Mohammed Bin Rashid (MBR) City. Tento mega-projekt s niekoľko miliónovým rozpočtom bol ohlásený v novembri 2012 a dokončený by mal byť v rokoch 2018-2019. Mesto bude zahŕňať 600 hektárov otvoreného priestranstva, záhrady o 30 % väčšie než londýnsky Hyde Park, vodné toky, vodný park, 7 kilometrov nádherných lagún, 14 kilometrov umelých pláží, viac než sto hotelov a golfových ihrísk. Bude tu vystavané taktiež najväčšie nákupné centrum na svete. Toto „zelené srdce Dubaja“ bude obkolesovať 1500 prémiových luxusných víl, ktoré budú

⁶⁰ DEULGAONKAR, Parag. Expo 2020: Watch out for these mega developments in Dubai. Emirates 247 . December 03, 2013. Dostupné z: <http://www.emirates247.com/expo-2020-watch-out-for-these-mega-developments-in-dubai-2013-12-03-1.529975>

⁶¹ Project details. Dubai World Central . 2014. Dostupné z: <http://www.dwc.ae/project-details/>

⁶² DWC Golf City. Dubai-World-Central.com . 2007-2009. Dostupné z: <http://dubai-world-central.com/dwc-real-estate/dwc-golf-city>

dodané v štyroch fázach pred Expo 2020. Hlavným zámerom výstavby tohto projektu je zvýšenie rodinného cestovného ruchu v Dubaji.⁶³

V rámci MBR City je plánovaná výstavba projektov *The Lagoons* a *Dubai Hills*. Joint-venture Dubai Holding-Emaar Properties plánuje výstavbu The Lagoons, pobrežného mesta, ktoré bude trojnásobne väčšie než centrum Dubaja. Hlavným bodom bude *Dubai Twin Towers*, mrakodrap, ktorý by sa mal zapísať medzi najprestížnejšie svetové mrakodrapy. Vznikne tu plne integrovaná komunita s centrálnou obchodnou štvrťou, podnikateľskými štvrťami, kultúrnymi zariadeniami, rezidenciami, prémiovými i cenovo dostupnejšími luxusnými hotelmi, školskými zariadeniami, zdravotníckymi strediskami, obchodným centrom a širokou škálou rekreačných možností.⁶⁴

Dubai Hills je spoločným projektom Meraas Holding a Emaar Properties. Toto „mesto uprostred mesta“ vznikne na ploche o rozlohe 11 miliónov štvorcových metrov, kde sa budú nachádzať obchodné centrá, zdravotnícke zariadenia, školy, mešity, nižšie obytné rezidencie, hotely a servisované hotelové apartmány.⁶⁵

Deira Islands, pôvodne Palm Deira (Nakheel) - tento projekt bude uskutočnený na štyroch existujúcich ostrovoch projektu Palm Deira a predĺži pobrežie Dubaja o 40 kilometrov vrátane 21 kilometrov pláží. Tri hektáre sú určené pre hotely a letoviská, 424 hektárov bude mať zmiešané využitie. Takisto sa počíta s výstavbou nočného trhoviska v arabskom štýle, kde bude prítomných viac ako 1400 obchodných jednotiek a reštaurácií. Ďalej bude ponúkať amfiteáter s kapacitou 30 000 ľudí a viacero prístavov. Náklady na tento projekt neboli zverejnené.⁶⁶

Taj Arabia (Link Global Group) - táto 20 poschodová replika Taj Mahal by mala byť dokončená začiatkom roka 2016 a bude ponúkať 350 hotelových izieb a servisovaných apartmánov. Taktiež je prezývaná „one-stop wedding destination“⁶⁷

The Palm Tower (Nakheel) - koncom roka 2014 by sa mala začať výstavba The Palm Tower s termínom dokončenia v prvej štvrtine roka 2017. Jedná sa o 5 hviezdíčkový

⁶³ Dubai Ruler inaugurates first phase of Mohammed bin Rashid City mega-project. The National . 2014, October 16, 2014. Dostupné z: <http://www.thenational.ae/dubai-ruler-inaugurates-first-phase-of-mohammed-bin-rashid-city-mega-project>

⁶⁴ DEULGAONKAR, Parag. Expo 2020: Watch out for these mega developments in Dubai. Emirates 247 . December 03, 2013. Dostupné z: <http://www.emirates247.com/expo-2020-watch-out-for-these-mega-developments-in-dubai-2013-12-03-1.529975>

⁶⁵ What we do: Dubai Hills Estate. Emaar Properties. Dostupné z: <http://www.emaar.com/en/what-we-do/communities/uae/dubai-hills-estate/>

⁶⁶ DEULGAONKAR, Parag. Expo 2020: Watch out for these mega developments in Dubai. Emirates 247 . December 03, 2013. Dostupné z: <http://www.emirates247.com/expo-2020-watch-out-for-these-mega-developments-in-dubai-2013-12-03-1.529975>

⁶⁷ Dubai's Taj Mahal by 2016. Emirates 247 . October 09, 2013. Dostupné z: <http://www.emirates247.com/supplements/cityscape/dubai-s-taj-mahal-by-2016-2013-10-09-1.523988>

50 poschodový hotelový a rezidentský komplex. Bude sa tu nachádzať 290 hotelových izieb a 504 luxusných rezidencií.⁶⁸

37 veží v Abú Dhabí a Dubaji (Aabar Properties) - v Abú Dhabí a Dubaji sa počíta s výstavbou viacúčelových, rezidentských a hotelových veží na pozemku s celkovou rozlohou 900 000 štvorcových stôp.⁶⁹

New Aladdin City (Dubai Municipality) - v rámci tohto „mesta“ na vode vzniknú kancelárie a hotely v troch vežiach vysokých 34, 25 a 26 poschodí, ktoré budú rozložené do dĺžky 450 metrov.⁷⁰

Bluwaters Island (Meraas Holding) - cieľom projektu zábavného ostrova v hodnote 6 miliónov AED je stať sa jedným z najatraktívnejších turistických destinácií. Kľúčovým prvkom má byť *Dubai Eye*, najvyššie ruské koleso na svete, ktoré bude siahať do výšky 210 metrov, a teda prekoná aktuálne najvyššie koleso Singapore Flyer vysoké 165 metrov. Predpokladaná návštevnosť tohto ostrova je 3 milióny návštevníkov ročne. Dubai Eye bude nepochybne dominovať panoráme mesta, avšak výškou bude štyrikrát menšie než 829 metrový mrakodrap Burj Khalifa. S týmto projektom súvisí výstavba mosta, ktorý prepojí Jumeirah Lakes Towers a Bluewaters Island. Most bude dlhý 1,4 kilometra a predpokladané náklady na výstavbu sú 500 miliónov AED. Počíta sa aj s ďalšími spôsobmi prepravy na ostrov, ktoré budú zahŕňať lanovku, jednokoľajku od stanice metra Jumeirah Lakes Towers a most pre chodcov z Jumeirah Beach Residence.⁷¹

Dubai Water Canal (Meydan-Meraas) - v roku 2017 by mala byť dokončená výstavba projektu v hodnote 7,34 milióna AED ktorý ponúkne 80 tisíc štvorcových metrov verejného priestranstva určeného pre návštevníkov všetkých spoločenských vrstiev. Zahŕňa 3 kilometre dlhý a 80 až 120 metrov široký kanál, cez ktorý povedú mosty spájajúce nové zábavné a obchodné centrá, 450 nových reštaurácií, luxusné prístavy pre jachty a štyri prvotriedne hotely. Ročne by mal tento projekt prilákať 20 až 22 miliónov návštevníkov.⁷²

⁶⁸ Construction Projects: The Palm Tower. ConstructionWeekOnline.com . May 28, 2014. Dostupné z: <http://www.constructionweekonline.com/projects-1726-the-palm-tower/>

⁶⁹ Construction Projects: Construction of 37 Towers in Abu Dhabi and Dubai. ConstructionWeekOnline.com . February 9, 2014. Dostupné z: <http://www.constructionweekonline.com/projects-1723-construction-of-37-towers-in-abu-dhabi-and-dubai/>

⁷⁰ In pictures: Megaprojects coming to the UAE. The National . July 29, 2014. Dostupné z: <http://www.thenational.ae/business/property/in-pictures-megaprojects-coming-to-the-uae#19>

⁷¹ Amazing Dhs 6billion Bluewater Island gets major transport boost. What's on . 2014. Dostupné z: <http://whatson.ae/dubai/knowledge/8987/bluewater-island-dubai-development/>

⁷² DEULGAONKAR, Parag. Expo 2020: Watch out for these mega developments in Dubai. Emirates 247 . December 03, 2013. Dostupné z: <http://www.emirates247.com/expo-2020-watch-out-for-these-mega-developments-in-dubai-2013-12-03-1.529975>

The Heart of Europe (Nakheel a Kleindienst Group) - po nezrovnalostiach medzi hlavnými developerskými spoločnosťami sa začiatkom tohto roka začala výstavba, ktorá bude trvať do konca roka 2016. Víziou je vytvoriť elegantný európsky životný štýl v rámci Dubaja. Rezort pozostávajúci zo 6 ostrovov rozprestierajúcich sa len 4 kilometre od pobrežia Dubaja bude čerpať to najlepšie z európskeho dizajnu, dedičstva a zábavy. Vďaka priekopníckemu nemeckému inžinierstvu bude možné na ostrovoch umelo riadiť klimatické zmeny a napríklad na švajčiarskom ostrove bude niekoľkokrát do dňa snežiť. Hlavný „ostrov Európy“ odráža atmosféru Viedne, Barcelony, Paríža a Ríma. Medzi hlavné stavby tohto ostrova patria Plaza Boutique Hotels, Empress Elisabeth Wedding Hotel, Mont Royal Family Hotel, hotelové vily, vily na vode, vodný svet, ale taktiež pavilón vtáctva, kde môžu návštevníci v presklenej expozícii zblízka pozorovať vtáctvo z celého sveta. Zvyšných 5 ostrov je pomenovaných podľa krajín a miest, ktorými sú inšpirované - Monaco Island, Germany Island, Sweden Island, Switzerland Island a St. Petersburg Island. Zámerom tohto projektu je priniesť do emirátov to najlepšie z európskej atmosféry a kultúry a preklenúť priepasť medzi západným a východným svetom.⁷³

Nielen tieto, ale aj množstvo ďalších veľkých projektov (aktuálne prebieha v SAE 116 stavebných mega-projektov⁷⁴) spoločne s príjmami spojenými s Expo 2020 ovplyvnia ekonomický rast SAE v nasledujúcich rokoch. Celkové náklady, termín realizácie ale aj financovanie projektov však zostávajú neisté. Ak ich implementácia nebude obozretná, mohli by tieto projekty zvýšiť riziko bubliny na realitnom trhu. Vzhľadom k pretrvávajúcemu previsu dlhu od roku 2009 môžu byť navyše zdrojom ďalších finančných rizík pre štátne subjekty a finančné inštitúcie.

⁷³ The Heart of Europe. Dostupné z: <http://www.thoe.com/the-project/view-islands>

⁷⁴ ConstructionWeekOnline.com: Construction Projects . 2014. Dostupné z: <http://www.constructionweekonline.com/projects/?projectType=1&country=United+Arab+Emirates&category=>

3. Analýza trhu cestovného ruchu SAE

Za tri kľúčové faktory rastu ekonomiky SAE v roku 2014 sú považované obrovské investície do neropného sektora, rastúci sektor obchodu a služieb a rýchlo sa rozvíjajúce odvetvie cestovného ruchu. Krajina je zaujímavá nielen svojou geografickou polohou, rozmanitosťou, podnebím a kultúrou, ale aj ekonomicky. Každoročné investície do infraštruktúry a turistických rezortov, spoločne s organizovaním rôznych výstav a športových podujatí činia krajinu zaujímavou pre stále viac návštevníkov. Cestovný ruch SAE sa rýchlo zotavil z hospodárskeho útlmu a vďaka imidžu bezpečnej prázdninovej destinácie v regióne ťažila krajina z odlivu turistov z okolitých krajín.

Región Stredného východu, ktorý má na celosvetovej návštevnosti v CR podiel 5 %, v súvislosti s regionálnymi nepokojmi vykazoval v roku 2013 zmiešané výsledky. Počet medzinárodných turistických návštev sa medziročne nezmenil a zostal na 52 miliónoch, zatiaľ čo príjmy z CR klesli o 2 % na 47 miliárd USD. SAE zaznamenali silný medziročný nárast návštevnosti (+11 %), rovnako ako Palestína (+11 %) a Omán (+8 %). Ostatné destinácie zaznamenali v období 2012-2013 pokles. Saudská Arábia, ktorá je hlavnou turistickou destináciou v regióne, zaznamenala 7% pokles návštevnosti oproti roku 2012. Návštevnosť Egypta rapídne vzrástla v prvej polovici roka 2013, avšak vzhľadom k obnoveniu politického napätia došlo v druhej polovici roka k rapídne zníženiu návštevnosti, ktoré vyústilo do celkového poklesu o 18 %. Libanon a Jordánsko sú naďalej zasiahnuté nepokojmi v Sýrii a zaznamenali pokles turistickej návštevnosti o 7 a 5 percent v uvedenom poradí.⁷⁵

3.1 Vývoj sektora cestovného ruchu

Podľa Travel & Tourism Competitiveness Report, ktorý v roku 2013 sledoval konkurencieschopnosť 140 krajín sveta, sa SAE umiestnili na 28. mieste (v roku 2011 boli celkovo na 30. mieste) a v rámci regiónu MENA dosiahli SAE najvyššej konkurencieschopnosti v CR. Vysoká konkurencieschopnosť vyplýva najmä z atraktivity tejto destinácie a zo skutočnosti, že SAE sú medzinárodným leteckým uzlom svetovej úrovne. Krajina rozvíja politiku podporujúcu sektor cestovného ruchu a medzi

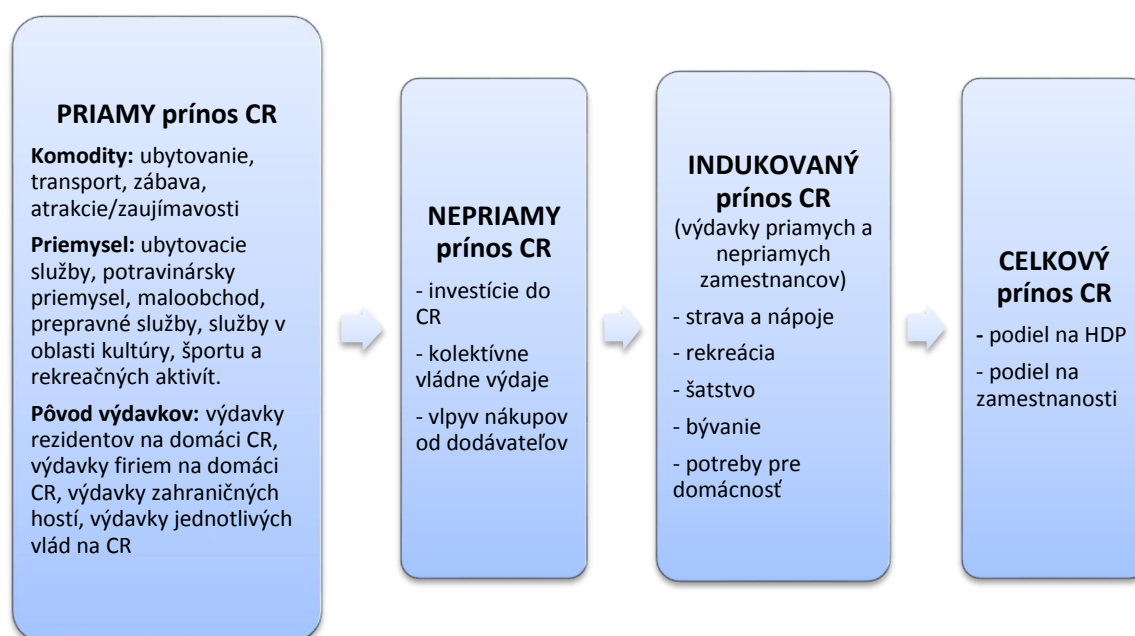
⁷⁵ WORLD TOURISM ORGANIZATION (UNWTO). UNWTO Tourism Highlights: 2014 Edition . 2014. Dostupné z: http://dtxqtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights14_en.pdf

sledovanými krajinami majú emiráty najefektívnejšiu marketingovú kampaň. Problémom naďalej zostáva, aj keď oproti minulým rokom sa aj táto oblasť zlepšuje, udržateľnosť životného prostredia, ale taktiež vysoké ceny hotelového ubytovania, ktoré prekračujú medzinárodný štandard. Krajina v období 2010 - 2012 zlepšila taktiež vízové podmienky a s celkovým počtom 150 zmien sa umiestila na 17. mieste spomedzi 43 destinácií, ktoré zlepšili vízové podmienky pre viac než 20 krajín.⁷⁶

3.1.1 Ekonomický význam cestovného ruchu v SAE

Pri sledovaní vplyvu sektora cestovného ruchu na hospodárstvo krajiny je potrebné rozlišovať priamy, nepriamy, indukovaný a celkový prínos.

Diagram 1: Vplyv cestovného ruchu na hospodárstvo krajiny

Zdroj: WTTC, vlastné spracovanie podľa

http://www.wttc.org/~media/files/reports/economic%20impact%20research/country%20reports/united_arab_emirates2014.ashx

Ako znázorňuje Diagram 1, priamy prínos CR je možné definovať ako príjmy z ubytovania, transportu, zábavného priemyslu a miestnych atrakcií. Tieto príjmy sú tvorené výdavkami rezidentov, domácich firiem, zahraničných hostí a vlád jednotlivých emirátov na CR. Nepriamy prínos pramení z investícií do CR, kolektívnych vládnych výdajov a nákupov od dodávateľov. Do indukovaného prínosu spadajú výdavky zamestnancov či už priamo alebo nepriamo zamestnaných v cestovnom ruchu. A nakoniec

⁷⁶ The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013: Reducing Barriers to Economic Growth and Job Creation. Geneva: World Economic Forum, 2013.

celkový prínos je súčtom týchto troch typov úžitkov z CR a je možné ho vyjadriť ako podiel na HDP krajiny, alebo ako podiel na zamestnanosti v sledovanej krajine.

Minulý rok tvorili priame príjmy z CR v SAE menej než polovicu celkových príjmov z CR. Priame príjmy mali podiel 48,1 %, indukované príjmy 15,9 % a nepriame 36 % na celkových príjmoch z CR. Z nepriamych príjmov to boli najmä nákupy od dodávateľov; investície a vládne výdaje tvorili len zanedbateľnú časť.⁷⁷

V roku 2013 sa absolútnou veľkosťou cestovného ruchu umiestnili SAE na 32. mieste spomedzi 184 sledovaných krajín. Od roku 2004 do roku 2008 sa príjmy z CR (celkový prínos) zvyšovali, v roku 2008 zasiahla aj tento sektor ekonomická kríza ktorá spôsobila pokles príjmov z CR trvajúci do roku 2011. V roku 2011 začali príjmy z CR znova rásť a od roku 2012 prekonávajú hodnotu z roku 2008. Ako zobrazuje Tabuľka 6, príjmy z cestovného ruchu by sa mali aj naďalej zvyšovať. Podiel priameho prínosu CR na HDP sa od roku 2004 vyvíjal podobným tempom, pokles spôsobený krízou však nastal až v roku 2010. Podiel približne 4,1 % HDP z roku 2009 by mal byť tohto roku obnovený.⁷⁸

Počet pracovných miest priamo vytvorených sektorom CR sa za posledných 10 rokov takmer strojnásobil. V roku 2013 ponúkal CR 291 500 pracovných miest, a tohto roku by sa mal počet miest v CR zvýšiť na 308 000. Jedná sa o pracovné pozície v hoteloch, cestovných agentúrach, aerolíniách a ďalších prepravných službách, ale taktiež v reštauráciách a iných voľnočasových zariadeniach, ktorých príjmy pochádzajú priamo z turizmu.⁷⁹

Ako zobrazuje Tabuľka 6, priamy podiel cestovného ruchu bol v minulom roku 4 % celkového HDP. Tento rok by mali priame príjmy z CR vzrásť o 4,7 % a ďalší rast do roku 2024 je odhadovaný na 3,1 % ročne. V roku 2024 by mal byť podiel priameho prínosu CR na HDP rovnaký ako v roku 2013, a teda rast príjmov z cestovného ruchu bude odzrkadľovať rast HDP. Podiel príjmov vrátane nepriameho a indukovaného prínosu CR v roku 2013 dosahoval 8,4 % HDP a v roku 2014 je očakávaný nárast týchto príjmov

⁷⁷ WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL. Travel & Tourism: Economic Impact 2014 United Arab Emirates . 2014. Dostupné z: http://www.wttc.org/~media/files/reports/economic%20impact%20research/country%20reports/united_arab_emirates2014.ashx

⁷⁸ Tamtiež.

⁷⁹ Tamtiež.

o 4,5 %. V období 2014-2024 je predpokladaný rast 3,2 % ročne a podiel celkového prínosu v roku 2024 by mal vzrásť na 8,5 % HDP.⁸⁰

Tabuľka 6: Podiel cestovného ruchu SAE na HDP, zamestnanosti, vývoze a investíciách, 2013-2024

Rok / Podiel CR na:		2013	2014 odhad	2014-2024 odhad	2024 odhad
HDP	priamy prínos	4,0% HDP	Rast o 4,7%	Rast 3,1% p.a.	4,0% HDP
	celkový prínos	8,4% HDP	Rast o 4,5%	Rast 3,2% p.a.	8,5% HDP
Zamestnanosť	priamy prínos	5,3% celkového počtu zamestnaných	Rast o 5,7%	Rast 1,8% p.a.	5,5% celkového počtu zamestnaných
	celkový prínos	9,1% celkového počtu zamestnaných	Rast o 5,3%	Rast 1,8% p.a.	9,3% celkového počtu zamestnaných
Celkový vývoz		5,8% celkového vývozu	Rast o 2,9%	Rast 2,4% p.a.	4,7% celkového vývozu
Investície		6,2% celkových investícií	Rast o 9,7%	Rast 5,1% p.a.	7,3% celkových investícií

Zdroj: WTTC, vlastné spracovanie podľa

http://www.wttc.org/~media/files/reports/economic%20impact%20research/country%20reports/united_arab_emirates2014.ashx

Cestovný ruch má významný podiel aj na zamestnanosti SAE. Podiel priamej zamestnanosti v CR na celkovej zamestnanosti SAE bol v roku 2013 5,3 %, podiel vrátane nepriamej a indukovanej nezamestnanosti až 9,1 %. Rast počtu pracovných miest je v roku 2014 odhadovaný na 5,7 % u priamej a 5,3 % u celkovej zamestnanosti v CR. Do roku 2024 by sa mal počet týchto pracovných miest zvyšovať tempom 1,8 % ročne a v roku 2024 by sa mal CR podieľať na zamestnanosti 5,5 % priamo a 9,3 % celkovo. Momentálne je priamo v CR zamestnaných približne 308 tisíc osôb a tento počet by sa mal v nasledujúcich desiatich rokoch zvýšiť o 60 tisíc. Vrátane nepriamej a indukovanej

⁸⁰ WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL. Travel & Tourism: Economic Impact 2014 United Arab Emirates . 2014. Dostupné z:

http://www.wttc.org/~media/files/reports/economic%20impact%20research/country%20reports/united_arab_emirates2014.ashx

zamestnanosti zamestnáva CR približne 523 tisíc ľudí, v roku 2024 by to malo byť 626 tisíc osôb.⁸¹

Príjmy pochádzajúce od zahraničných návštevníkov („visitor exports“) dosahovali v roku 2013 podiel 5,8 % na celkovom vývoze SAE, v roku 2014 sa očakáva rast príjmov z aktívneho CR o 2,9 %. Ďalší rast sa odhaduje na 2,4 % ročne a podiel na celkovom vývoze v roku 2024 by mal byť 4,7 %. Do roku 2024 sa teda zvýši podiel ostatných odvetví na celkovom vývoze SAE.⁸²

Význam investícií do cestovného ruchu v SAE by mal v sledovanom období rásť. Podiel na celkových investíciách bol v roku 2013 6,2 %. Medzi sledovanými ukazovateľmi v Tabuľke 4 je najvyšší nárast očakávaný práve pri hodnote investícií do cestovného ruchu, a to až 9,7 % v roku 2014 a 5,1 % ročne v období 2014-2024. V roku 2024 by mal byť podiel investícií do CR 7,3 % celkových investícií.⁸³

Letectvo je so 6% podielom na HDP dôležitým sektorom ekonomiky SAE.⁸⁴ Pri ceste do SAE, alebo z emirátov, môžu turisti využiť služby jedného z početných miestnych letísk. Najväčšími letiskami, ktoré poskytujú prepravu osôb, sú Dubai International Airport a Abu Dhabi International Airport. Blízko druhého najväčšieho mesta Abú Dhabí sa nachádza letisko Al Ain International Airport. Sharjah International Airport disponuje jedným terminálom určeným osobnej preprave a Ras Al Khaimah International Airport dvoma. V roku 2010 bolo otvorené letisko DWC - Al Maktoum International (pre osobnú dopravu v roku 2013), ktoré je dôležitou súčasťou projektu Dubai World Central. (viac k DWC viď podkapitola 2.3)

Tabuľka 7 zobrazuje päť najvyťaženejších svetových letísk v medzinárodnej osobnej preprave za 12 mesiacov do júla 2014, počet prepravených osôb v tomto období a zmenu umiestnenia oproti obdobiu január-december 2013.

⁸¹ WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL. Travel & Tourism: Economic Impact 2014 United Arab Emirates . 2014. Dostupné z: http://www.wttc.org/~media/files/reports/economic%20impact%20research/country%20reports/united_arab_emirates2014.ashx

⁸² Tamtiež

⁸³ Tamtiež

⁸⁴ The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013: Reducing Barriers to Economic Growth and Job Creation. Geneva: World Economic Forum, 2013.

Tabuľka 7: Najvyťaženejšie svetové letiská v medzinárodnej preprave

Letisko	Počet pasažierov 8. 2013–7. 2014	Medziročná zmena	Umiestnenie v roku 2013
1. Dubai International Airport	67 751 642	8,9 %	2. ↑
2. London Heathrow Airport	67 487 959	2,6 %	1. ↓
3. Hong Kong International Airport	61 432 000	7,0 %	3. -
4. Paris Charles de Gaulle Airport	58 228 375	3,7 %	4. -
5. Amsterdam Airport Schiphol	53 697 971	3,6 %	6. ↑

Zdroj: ACI, vlastné spracovanie štatistických údajov k 21. 10. 2014 podľa <http://www.aci.aero/Data-Centre/Monthly-Traffic-Data/International-Passenger-Rankings/12-months>

Podľa posledných štatistík vzrástol k júlu 2014 počet pasažierov hlavného dubajského letiska medziročne o 8,9 % na 67 751 642 prepravených osôb, a letisko Dubai International tak predbehlo dlhoročného lídra, letisko London Heathrow, ktoré sa tak umiestnilo na 2 mieste. Tretím najvyťaženejším letiskom v tomto sektore leteckej prepravy je Hong Kong International, nasleduje parížske letisko Charles de Gaulle a o jednu pozíciu si tohto roku zlepšilo umiestnenie letisko Schiphol pri Amsterdame.⁸⁵

Dubai International Airport sa stal najvyťaženejším svetovým letiskom najmä vďaka neustálemu zvyšovaniu kapacity a rapídneho nárastu počtu cestujúcich o takmer 9 miliónov medzi rokmi 2012 a 2013. V roku 2011 bola kapacita letiska 50,9 mil. pasažierov, do roku 2013 vzrástla na 66,4 mil. a ďalej sa zvyšuje. Pohyb lietadiel sa tu medziročne zvýšil o 7,5 % na 369 953 v roku 2013 a priemerný počet cestujúcich na jedno lietadlo vzrástol o 4,5 % na 198. Počas minulého roka zvýšilo letisko počet destinácií o 28 na 260 miest po celom svete. Najväčšími trhmi v počte pasažierov boli India (8,4 mil.), Spojené kráľovstvo (5,1 mil.) a Saudská Arábia (4,8 mil.). Najrýchlejší nárast bol zaznamenaný na východoeurópskom trhu s 57,4% medziročným prírastkom. Koncom októbra 2013 bol v rámci letiska Dubai World Central - Al Maktoum International Airport otvorený prvý terminál pre prepravu osôb. Letisko slúži najmä k odbavovaniu komerčných letov. Prvou aktívnou spoločnosťou na tomto letisku bol Wizz Air, ktorého služby prepojili DWC so strednou a východnou Európou. Kapacita tohto letiska je aktuálne 7 miliónov pasažierov ročne.⁸⁶

⁸⁵ International Passenger Traffic for past 12 months. Airports Council International . October 21, 2014. Dostupné z: <http://www.aci.aero/Data-Centre/Monthly-Traffic-Data/International-Passenger-Rankings/12-months>

⁸⁶ Our Results: Capacity. Dubai Airports . 2014. Dostupné z: <http://dubaiairportsreview.com/our-results/capacity/>

Letisko Abu Dhabi International odbavuje z troch terminálov lety do viac než 90 destinácií. Terminál 3, ktorý je určený výhradne letom spoločnosti Etihad Airways, sa otvoril v roku 2009 a Terminál 1 bol po rozsiahlej rekonštrukcii, ktorá zvýšila kapacitu letiska na 12 miliónov pasažierov ročne, nedávno znovuotvorený. V auguste 2014 odbavilo letisko 1 920 934 cestujúcich, v roku 2012 to bolo 1 538 632 pasažierov. Najfrekventovanejšími destináciami boli Bangkok, Londýn, Dauha, Manila a Bahrajn, ktoré spolu predstavovali 15 % celkovej prepravy.⁸⁷

3.1.2 Príchodový cestovný ruch

Predpokladá sa, že tohto roku krajina priláka 12 232 000 zahraničných návštevníkov, a do roku 2024 sa toto číslo viac než strojnásobí na 39 937 000. Čo sa týka zloženia príjmov z príchodovým CR, tak v minulom roku pochádzalo 78,6 % príjmov z rekreačného CR a 21,4 % príjmov z obchodného CR. Až 75 % príjmov pochádzalo od zahraničných návštevníkov.⁸⁸

Rekreačný CR prevažuje vo všetkých emirátoch s výnimkou Abú Dhabí. Z celkového počtu turistov navštívilo SAE 70 % turistov za účelom rekreácie a 30 % za účelom obchodu.⁸⁹ Obchodný turizmus rastie v SAE omnoho rýchlejšie než je celosvetový priemer, tohto roku bol v SAE nárast obchodného turizmu o 25 %, pričom svetový priemer je 5 %.⁹⁰

Graf 8 zobrazuje vývoj cien hotelových izieb v Abú Dhabí a Dubaji v rokoch 2011-2013. Hotelové izby v Dubaji sú dlhodobo drahšie než v Abú Dhabí, a tento rozdiel sa vplyvom rozdielného tempa zotavovania týchto trhov ešte viac prehĺbil.

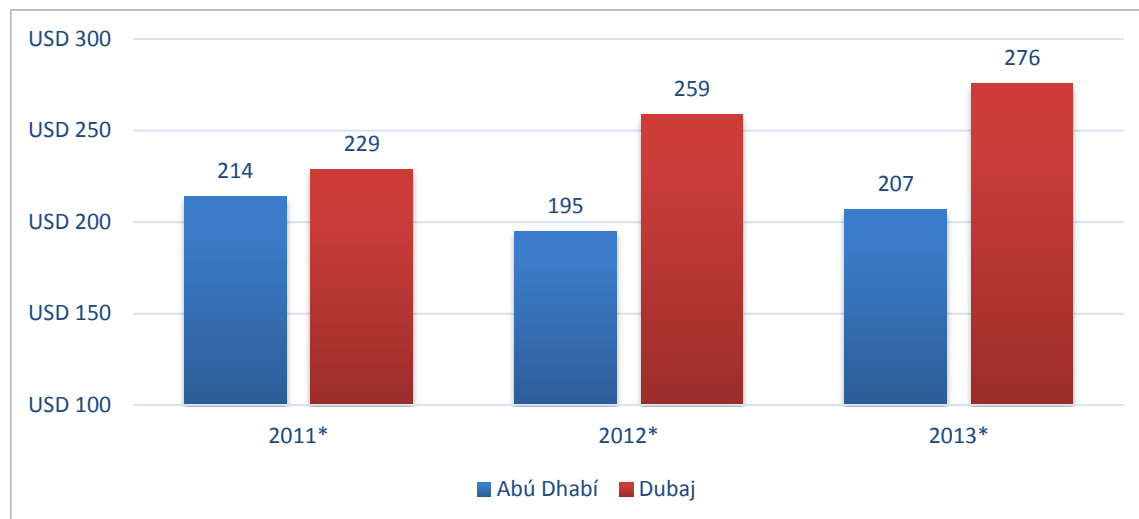
⁸⁷ Abu Dhabi International Airport reports 24.8% increase in traffic for August 2014. In: ABU DHABI AIRPORTS . October 01, 2014. Dostupné z: <http://www.adac.ae/english/media-centre/press-releases/2014/2014-10-01-Abu-Dhabi-International-Airport-reports-24-8--increase-in-traffic-for-August-2014>

⁸⁸ WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL. Travel & Tourism: Economic Impact 2014 United Arab Emirates . 2014. Dostupné z: http://www.wttc.org/~media/files/reports/economic%20impact%20research/country%20reports/united_arab_emirate%2014.ashx

⁸⁹ Hotel industry reaches for the sky. The National . 2013, 2013-12-04. Dostupné z: <http://search.proquest.com.zdroje.vse.cz/docview/1464399604?accountid=17203>

⁹⁰ AMADEUS IT GROUP. Shaping the future of travel in the Gulf Cooperation Council: Big Travel Effects, s. 10 . 2014. Dostupné z: <http://blogamadeus.com/wp-content/uploads/2014/06/Shaping-the-Future-of-Travel-in-the-GCC.pdf>

Graf 8: Priemerná cena hotelovej izby v Abú Dhabí a Dubaji, 2011–2013

Zdroj: Bank Audi, vlastné spracovanie podľa

http://research.banqueaudi.com/documents/EconomicReports/uae_economic_report.pdf

*priemerné ceny za prvých 11 mesiacov daného roka

Od roku 2011 klesla priemerná cena za izbu v Abú Dhabí z 214 USD na 196 USD v roku 2012, a následne sa mierne zvýšila na 207 USD. Naopak v Dubaji sa obsadenosť hotelov pomerne rýchlo zvyšuje, a priemerné ceny hotelových izieb v sledovanom období rastú. V roku 2011 bola priemerná cena izby 229 USD, teda o 15 USD viac než v Abú Dhabí. V roku 2012 stáli izby v Dubaji priemerne 259 USD a rozdiel medzi emirátmi sa zvýšil na 64 USD. Minulý rok zaplatili dubajskí hoteloví hostia v priemere 276 USD za izbu, čo je o 69 USD viac než v Abú Dhabí.⁹¹

V roku 2012 bol celkový počet hotelových hostí v Dubaji 9 957 161, z tohto počtu bolo najviac Arabov (3 685 836 mil.) a Európanov (2 624 211 mil.). Najviac zastúpenou krajinou bola Saudská Arábia (1 128 757 mil.). Spomedzi európskych krajín pochádzalo najviac hostí zo Spojeného kráľovstva (686 842) a Nemecka (314 951).⁹²

Návštevníci z krajín GCC nepotrebujú pri vstupe do krajiny vízum, príslušníci ostatných krajín sa musia pri prilete do SAE buďto preukázať na imigračnom oddelení letiska platným pasom jednej z krajín, ktorá spadá do tzv. preferenčného režimu „visa on arrival“, alebo musia mať platné vízum pred vstupom do krajiny. „Visa on arrival“ sú poskytované na prvých 30 dní bezplatne, predĺženie o ďalších 30 dní je spoplatnené.

⁹¹ UAE Economic Report: Notable pick up in consumer confidence along with strengthening investment growth pace. In: Bank Audi . January 20, 2014. Dostupné z:

http://research.banqueaudi.com/documents/EconomicReports/uae_economic_report.pdf

⁹² 2003-2012 Dubai Hotel Establishment Guests by Nationality. In: Government of Dubai . 2012. Dostupné z: http://www.dubaitourism.ae/sites/default/files/hotelstat/2003-2012_Guests_by_Nationality.pdf

Česká republika, ale aj ostatné nové členské krajiny EÚ, sa dlhodobo snažili o zrušenie alebo zjednodušenie vízovej povinnosti pre svojich občanov, aby mali rovnaké podmienky ako občania pôvodných členských krajín EÚ. Vláda SAE dlho odmietala zaradenie nových členských krajín do skupiny štátov s preferenčným režimom, a to z dôvodu nerecipročného zaobchádzania vo vízovej oblasti s občanmi SAE zo strany týchto krajín. Nakoniec bola s platnosťou od 22. 3. 2014 zrušená vízová povinnosť držiteľom bežných cestovných pasov trinástich európskych krajín vrátane Českej republiky a Slovenska. Ďalšími krajinami, ktoré boli v marci zaradené do skupiny krajín s preferenčným režimom, sú Poľsko, Slovinsko, Litva, Maďarsko, Lotyšsko, Estónsko, Malta, Cyprus, Chorvátsko, Rumunsko a Bulharsko. Občania 28-ich krajín EÚ tak už nemajú povinnosť vopred žiadať o vízum, a Ministerstvo zahraničných vecí SAE verí, že tento krok prispeje k ďalšiemu rozvoju ekonomických a politických vzťahov, a tiež podporí vzájomný obchod, investície a cestovný ruch.⁹³

3.1.3 Odchodový cestovný ruch

Ekonomická neistota spôsobená poslednou hospodárskou krízou spôsobila nárast domáceho cestovného ruchu na úkor toho zahraničného. V roku 2011 sa však situácia stabilizovala, miera zamestnanosti a príjmy domácností vzrástli, spotrebitelia boli ochotní viac utrácať a záujem o výjazdy do zahraničia vzrástol. Podľa počtu letov tak odchodový cestovný ruch v roku 2013 vzrástol medziročne o 7 %, čo je o jeden percentný bod vyššie tempo rastu než v predchádzajúcom období.⁹⁴

Za posledných 10 rokov sa počet medzinárodných odletov z SAE viac než zdvojnásobil a v roku 2013 dosiahol cez 6,5 mil. odletov. Zároveň sú SAE z pohľadu výdavkov na cestovanie 21. najväčším trhom na svete. Najväčší podiel na príjazdoch z SAE predstavuje región Ázia + Pacifik, a to z dôvodu silnej juhoázijskej komunity, ktorá žije v emirátoch. Európa má na príjazdoch z SAE 20% podiel. V blízkej budúcnosti je predpokladaný nárast obľúbenosti destinácií Thajsko, Veľká Británia, Nemecko, Malajzia, Francúzsko a Turecko; Švajčiarsko spoločne s Malajziou by sa mali stať najobľúbenejšími turistickými destináciami.⁹⁵

⁹³ UAE Ministry of Foreign Affairs announces new visa exemptions for EU countries. United Arab Emirates Ministry of Foreign Affairs . 2014. Dostupné z: http://www.mofa.gov.ae/mofa_english/portal/9e7b504d-711a-42f6-b202-60d9a246a4e6.aspx?ret=archive&unq=4a282537-87cc-498c-ad19-ebf994476205

⁹⁴ Tourism Flows Outbound in the United Arab Emirates. Euromonitor International . October, 2014. Dostupné z: <http://www.euromonitor.com/tourism-flows-outbound-in-the-united-arab-emirates/report>

⁹⁵ Aktuální trendy a vývoj v cestování pro rok 2014 za Spojené arabské emiráty. Czech Tourism. April 9, 2014. Dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/institut-turismu/aktuality/aktualni-trendy-a-vyvoj-v-cestovani-pro-rok-2014-z/>

S nárastom zahraničných ciest sa očakáva aj prudký nárast výdavkov obyvateľov SAE počas zahraničných ciest. V roku 2012 minuli obyvatelia SAE v zahraničí 28 bil. AED, z toho 15 % bolo utratených v Egypte a 10 % v Libanone. Vysoké výdavky v týchto dvoch krajinách sú prisudzované skutočnosti, že práve Egypt a Libanon sú populárnymi destináciami luxusných dovolení. Ak bude hospodársky vývoj naďalej priaznivý a obyvatelia SAE budú cestovať stále častejšie, tak by mala útrata v zahraničí vzrásť do roku 2017 na 32 bil. AED.⁹⁶

Frost & Sullivan a Insights Middle East vypracovali štúdiu cestovného ruchu v regióne GCC. Súčasťou štúdie bola analýza cestovateľských preferencií vychádzajúca zo vzorky takmer 1000 cestovateľov z GCC. V roku 2013 bola útrata obyvateľov GCC na cestovný ruch 55 bil. USD, a do roku 2030 by sa táto hodnota mala zvýšiť štvornásobne. Spojené arabské emiráty sa aktuálne snažia zatriktívniť podmienky pre rodinný cestovný ruch, ale aj odchodový cestovný ruch bude čoraz viac zastúpený skupinovým cestovaním. Až 71 % respondentov z SAE odpovedalo, že preferujú cestovanie s rodinou či priateľmi. Štúdia taktiež skúma preferencie obchodných cestovateľov. Čo sa týka služieb využívaných pri ceste do zahraničia, rezerváciu leteckej dopravy spoločne s hotelovým ubytovaním preferuje 45 % respondentov z SAE, a rovnaký počet opýtaných by si pri ceste do zahraničia zaistil len leteckú dopravu. Až 52 % obchodných cestovateľov preferuje cestovanie individuálne, 40 % by vycestovalo s kolegom. Hlavným cestovateľským obdobím v tomto regióne je júl-september, kedy sú teploty najvyššie a školy majú prázdniny. Počet zahraničných ciest rastie aj v súvislosti s náboženskými sviatkami. Až 88 % z cestujúcich z SAE, ktorý oslavujú náboženské sviatky v zahraničí, cestuje v období sviatkov Ramadan a Hajj. Dĺžka takejto zahraničnej cesty je zvyčajne minimálne 7 dní a do budúcnosti sa očakáva predlžovanie týchto pobytov, keďže čoraz častejšie je oslava náboženských sviatkov dopĺňovaná rekreáciou a spoznávaním navštívenej krajiny.⁹⁷

⁹⁶ MACEDA, Cleofe. UAE residents to spend Dh32b abroad by 2017. Gulfnews.com . November 11, 2013. Dostupné z: <http://gulfnews.com/business/general/uae-residents-to-spend-dh32b-abroad-by-2017-1.1254043>

⁹⁷ AMADEUS IT GROUP. Shaping the future of travel in the Gulf Cooperation Council: Big Travel Effects . 2014. Dostupné z: <http://blogamadeus.com/wp-content/uploads/2014/06/Shaping-the-Future-of-Travel-in-the-GCC.pdf>

3.2 Faktory ovplyvňujúce budúci vývoj trhu cestovného ruchu v SAE a aktuálne projekty

BMI predpokladá v roku 2014 nárast turistickej návštevnosti krajiny o 8,3 % a zvýšenie príjmov z CR o 9,4 %. Posledné údaje zverejnené medzinárodným letiskom Dubaj uvádzajú za August 2014 6,65 miliónov pasažierov, čo je medziročný nárast o 10,8 %. Počas prvých ôsmich mesiacov 2014 bolo prepravených takmer 46,5 mil. pasažierov s medziročným nárastom o 5,7 %. V posledných mesiacoch bola z dôvodu rekonštrukcie jednej z dvoch ranvejí osobná preprava cez Dubaj obmedzená. Rekonštrukcia trvala 80 dní a spôsobila zníženie kapacity prepravovaných pasažierov o 25 %. Vzhľadom k silnému nárastu očakávanému koncom roka je aj napriek tejto skutočnosti možné predpokladať spomínaný 8,3% nárast návštevnosti. Obsadenosť hotelov v Dubaji je stále vysoká a od prvej polovice 2013 sa zvýšila z 82,6 % na 83,2 % v prvom polroku 2014. Pre Abú Dhabí bol prvý polrok 2014 rekordne silný s medziročným nárastom turistickej návštevnosti o 28 %. Obsadenosť hotelov bola v prvom polroku 78,2 % a celkové príjmy z CR vzrástli o 14 %. V budúcnosti je možné očakávať zvýšenie CR aj v severných emirátoch, ktoré sa snažia prilákať turistov z tradičnej destinácie Dubaj.⁹⁸

V emiráte Šardža bola v roku 2012 obsadenosť hotelov 75 % a ďalej rastie. K prudkému nárastu turistov prispela najmä expanzia spoločnosti Air Arabia. V roku 2012 odbavilo miestne letisko 7,5 milióna pasažierov, a z tohto počtu až polovica končila svoju cestu v emiráte. Do roku 2016 by sa mal počet hotelových izieb v Šardži zvýšiť na 12 000, čo je nárast o 3 000 izieb oproti stavu z roku 2013. Začiatkom minulého roka vstúpili na hotelový trh tohto emirátu Hilton Worldwide a Millennium Hotels, a zvyšujúce sa množstvo turistov by malo v budúcnosti prilákať pozornosť ďalších svetových hotelových reťazcov.⁹⁹

Spoločne s rozšírením počtu krajín s vízovým zvýhodnením (viď podkapitola 3.1.2) a projektmi uvedenými v podkapitole 2.2, ktoré v dlhodobom výhľade prispievajú k rozvoju turizmu, by sa na zvyšovaní CR v krajine mali podieľať aktivity a projekty v oblastiach hotelového ubytovania, dopravy a zdravotnej turistiky.

⁹⁸ United Arab Emirates. Business Monitor International. Dostupné z: <http://www.businessmonitor.com/united-arab-emirates##>

⁹⁹ CLUTTONS. The UAE Property Report. 2013. Dostupné z: http://www.cluttons.com/sites/default/files/documents/CLU2013_UAE_MARKET%20SUMMER%20UPDATE%20FINAL_REBRANDED.pdf

V rámci regiónu MEA bolo k júnu 2014 vo výstavbe 614 hotelov, s celkovou kapacitou 143 870 izieb. Najvyšší počet hotelových izieb vo výstavbe mali SAE s počtom izieb 17 137, na druhom mieste sa umiestnila Saudská Arábia s počtom izieb 15 415. Tieto dve krajiny tvoria aktuálne 68 % ponuky hotelových izieb v MEA a región Stredného východu má najrýchlejšie rastúci hotelový trh na svete.¹⁰⁰

Najviac zastúpenou hotelovou sieťou v SAE je Accor, ktorý k septembru 2014 ponúka 26 hotelov naprieč SAE. V júli uzavrel Accor zmluvu s indickou realitnou spoločnosťou Hiranandani Group na výstavbu hotela z kategórie Ibis v Dubaji. Hotel bude mať 350 izieb a predpokladaný termín otvorenia je v polovici roka 2016. Spoločnosť Starwood Hotels and Resorts plánuje do roku 2017 výstavbu desiatich ubytovacích zariadení, vrátane ich prvých zariadení v emiráte Šardža. InterContinental Hotels Group (IHG) oznámili plány stavieb InterContinental Abu Dhabi - Grand Marina s 184 izbami a Holiday Inn Downtown Abu Dhabi s 257 izbami. Začiatkom roka 2015 by mala spoločnosť otvoriť InterContinental Dubai Marina ponúkajúci 132 hotelových izieb a 196 obytných apartmánov.¹⁰¹

Koncom októbra 2014 oznámila skupina IHG mimo už spomínaných hotelov InterContinental Abu Dhabi - Grand Marina a Holiday Inn Downtown Abu Dhabi aj podpísanie franchisingovej zmluvy s Abjar Hotels Internationals k výstavbe 450-izbového Holiday Inn a 250-izbového Staybridge Suites v blízkosti Al Maktoum International Airport. Vzhľadom k prebiehajúcemu rozvoju DWC je otvorenie hotelov plánované až pred konaním World Expo.¹⁰²

Na trhu cestovného ruchu rastie aj význam čínskych spoločností. Sieť Mandarin Oriental Hotel oznámila v septembri 2014 svoj prvý vstup do oblasti Perzského zálivu - výstavbu luxusného rezortu v blízkosti pláže Jumeirah Beach v Dubaji. Rezort bude pozostávať z 200 izieb a apartmánov vrátane dvanástich víl na vode. Mandarin Oriental, Dubai bude taktiež ponúkať deväť reštaurácií a barov, vrátane reštaurácie na móle

¹⁰⁰ CLUTTONS. The UAE Property Report. 2013. Dostupné z: http://www.cluttons.com/sites/default/files/documents/CLU2013_UAE_MARKET%20SUMMER%20UPDATE%20FINAL_REBRANDED.pdf

¹⁰¹ CLUTTONS. The UAE Property Report. 2013. Dostupné z: http://www.cluttons.com/sites/default/files/documents/CLU2013_UAE_MARKET%20SUMMER%20UPDATE%20FINAL_REBRANDED.pdf

¹⁰² HAMID, Triska. Two hotels planned for Dubai World Central ahead of Expo 2020. The National . October 22, 2014. Dostupné z: <http://www.thenational.ae/business/travel-tourism/two-hotels-planned-for-dubai-world-central-ahead-of-expo-2020>

s vlastným prístavom, ktorý umožní prístup súkromným jachtám. Tento projekt je aktuálne vo výstavbe s plánovaným dokončením v roku 2017.¹⁰³

V oblasti dopravy je významná expanzia letiska Abu Dhabi International Airport. V roku 2017 by mala byť otvorená nová budova terminálu *Midfield Terminal Complex* (TAV, CCC a Arabtec), ktorého kapacita bude 30 miliónov odbavených cestujúcich ročne, a až 8500 cestujúcich za hodinu.¹⁰⁴

Expanzia letiska *Dubai International Airport* - aby bolo možné odbaviť stále narastajúci počet pasažierov, rozhodlo sa vedenie tohto dubajského letiska investovať do rozšírenia vybavenia 7,8 miliarda USD, a zvýšiť tak do roku 2020 svoju kapacitu na 100 miliónov pasažierov ročne. Úpravy budú zahŕňať zväčšenie terminálov, rekonštrukciu ranvejí a rozšírenie služieb a vybavenia areálu nákladnej dopravy.¹⁰⁵

GCC Railway Network je najodvážnejším projektom v oblasti pozemnej dopravy v regióne. Určená osobnej aj nákladnej doprave, železnica dlhá 2 177 kilometrov prepojí všetkých 6 krajín GCC - Bahrajn, Kuvajt, Omán, Katar, Saudskú Arábiu a SAE. Rozpočet na tento projekt je 30 bil. USD a dokončenie železnice je naplánované na koniec roka 2019. Železnica *UAE National Railway* o dĺžke 1 500 kilometrov by mala do konca roka 2017 prepojiť všetkých 7 emirátov. Bude určená pre osobnú aj nákladnú dopravu a rozpočet na jej výstavbu bol stanovený na 10,9 bil. USD. Ďalej by so konca roka 2017 mali byť dokončené zvyšné 3 trasy dubajského metra. Celková vzdialenosť, ktorú bude *Dubai metro* pokrývať, tak vzrastie na 180 kilometrov. Výstavba dubajského metra si vyžiadala investíciu v hodnote 10,6 bil. USD. *Abu Dhabi Metro* je plánovaným projektom s nákladmi 7 bil. USD. Dĺžka trasy tohto metra je 131 kilometrov a prví cestujúci by mali metro využiť v roku 2022.¹⁰⁶

V celom regióne GCC rastie význam zdravotnej turistiky a vlády jednotlivých krajín sa snažia tento typ CR podporiť rozsiahlymi investíciami. Na území Abú Dhabí aktuálne prebieha výstavba kliniky *Cleveland Clinic Abu Dhabi*, do ktorej bolo investované viac než 1,5 bil. USD a ponúkne 364 lôžok, a výstavba *Al Ain Hospital* s celkovou investíciou 1,2 bil. USD s kapacitou 719 lôžok. Nemocnica *Mafrag Hospital* sa do prilákania

¹⁰³ Media Centre: Mandarin Oriental To Open A Luxury Urban Resort In Dubai. Mandarin Oriental Hotel Group . 2014. Dostupné z: <http://www.mandarinoriental.com/media/press-releases/corporate-development-pdf-dubai.aspx>

¹⁰⁴ Airport Information: About Abu Dhabi International Airport. ABU DHABI INTERNATIONAL AIRPORT . 2014. Dostupné z: <http://www.abudhabiairport.ae/english/airport-information/about-abu-dhabi-airport/midfield-terminal-complex-development.aspx>

¹⁰⁵ Our Results: Capacity. Dubai Airports . 2014. Dostupné z: <http://dubaiairportsreview.com/our-results/capacity/>

¹⁰⁶ AMADEUS IT GROUP. Shaping the future of travel in the Gulf Cooperation Council: Big Travel Effects. 2014. Dostupné z: <http://blogamadeus.com/wp-content/uploads/2014/06/Shaping-the-Future-of-Travel-in-the-GCC.pdf>

zdravotných turistov rozhodla investovať 600 mil. USD. V Dubaji má byť do roku 2020 postavených 22 nových nemocníc. Naplánovaná je taktiež expanzia nemocnice *Rashid Hospital*, ktorá bude zahŕňať niekoľko nových špecializovaných centier a rozšíri kapacitu na 900 lôžok. Celková investícia do tejto nemocnice je odhadovaná na 3 mil. USD. Navyše sa ministerstvo zdravotníctva snaží zvýšiť atraktivitu emirátu z pohľadu zdravotnej turistiky politikou podporujúcou medzinárodne uznávanú akreditáciu. SAE sú aktuálne v rámci GCC jednou z krajín s najväčším počtom zdravotníckych zariadení s najvyššou akreditáciou Joint Commission International. V rámci regiónu je najvyhľadávanejšou destináciou Dubai, ktorý navštevujú najmä turisti z oblasti MENA. Zdravotný turizmus v Dubaji rastie v priemere o 10 až 15 percent ročne, a za účelom prilákania ešte väčšieho počtu turistov začal emirát začiatkom roka 2013 ponúkať trojmesačné zdravotné turistické víza s možnosťou predĺženia až na celkovo 9 mesiacov, a taktiež krátkodobé víza pre odborných lekárov, ktorý krajinu navštívia za účelom vykonania operačného zákroku. Očakáva sa, že do roku 2020 prilákajú SAE pol milióna zdravotných turistov.¹⁰⁷

Aktuálne najvýznamnejším podujatím, v súvislosti s ktorým sa očakáva zvýšenie aktívneho CR v SAE, je Expo 2020. Táto svetová výstava sa koná každých 5 rokov a jej cieľom je zoznámiť návštevníkov s kultúrou a priemyslom jednotlivých krajín, novými inováciami, nápadmi a vedecko-technologickým pokrokom. Prvá svetová výstava Expo sa konala v Londýne v roku 1851 a vznikla na základe nápadu Princa Alberta zorganizovať výstavu manufaktúrnych výrobkov. V roku 2015 sa táto výstava uskutoční v Miláne a jej heslom je „Výživa pre planétu, energia pre život“ („Feeding the Planet, Energy for Life“). V roku 2020 to bude po prvýkrát, čo sa bude World Expo konať v regióne MENASA. Odhaduje sa, že výstava priláka 25 miliónov návštevníkov, z toho 70 % bude zahraničných hostí. Heslom dubajského Expo je „Spojovanie mysli, vytváranie budúcnosti“ („Connecting Minds, Creating the Future“), čím má byť zdôraznený duch partnerstva a spolupráce, ktoré sú hnacou silou vývoja a inovácií. V rámci výstavy bude usporiadané fórum zaoberajúce sa globálnymi problémami a hlavnými témami budú udržateľnosť, mobilita a príležitosti. Dejiskom výstavy je Dubai World Central, ktoré je momentálne vo výstavbe. V rámci DWC už bolo otvorené letisko DWC - Al Maktoum International Airport, ktoré bude mať po jeho dokončení kapacitu 200 miliónov pasažierov ročne a malo by sa tak stať najväčším letiskom sveta.¹⁰⁸ (viac k DWC viď podkapitola 2.3)

¹⁰⁷ AMADEUS IT GROUP. Shaping the future of travel in the Gulf Cooperation Council: Big Travel Effects. 2014. Dostupné z: <http://blogamadeus.com/wp-content/uploads/2014/06/Shaping-the-Future-of-Travel-in-the-GCC.pdf>

¹⁰⁸ Expo 2020 Dubai, UAE. 2012 – 2014. Dostupné z: <http://expo2020dubai.ae/en/index.php>

Pasívny cestovný ruch bude v regióne GCC ovplyvnený piatimi hlavnými efektmi. Prvým z efektov je populačný efekt. Nárast populácie v tomto regióne, ktorý je podporovaný vládnyimi snahami o demografický rozvoj a udržateľnú infraštruktúru, priaznivo ovplyvní cestovný ruch nielen v rámci regiónu. Narastajúci počet občanov GCC spoločne s príchodom zahraničnej pracovnej sily zvýši rekreačný aj pracovný CR. Vzhľadom k aktuálne vysokému podielu obyvateľov pod 15 rokov na celkovom obyvateľstve regiónu GCC sa očakáva taktiež výrazné zvýšenie počtu mladých cestovateľov. Títo mladí ľudia sú veľmi dobre informovaní, technologicky zdatní a navyše sú prostredníctvom sociálnych médií prepojení so svojimi zahraničnými rovesníkmi, čo v budúcnosti povedie k zmene tradičných vzorcov správania. V tejto súvislosti sa taktiež očakáva väčšia diverzifikácia profilov cestovateľov, ako napríklad zvýšenie podielu nezávislých cestovateľov či nízkorozpočtových cestovateľov. Druhým efektom je efekt diverzifikácie ekonomiky od ropného priemyslu. Rozširujúce sa spektrum ekonomických činností naprieč GCC podporí obchod a investície do rozvojových krajín ako India a Čína, a región bude pokračovať v snahách stať sa základňou podnikov prenikajúcich do Afriky a južnej Ázie. To bude mať vplyv na masívny nárast obojsmerného toku obchodných, rekreačných i tranzitných cestujúcich. Tretím efektom je efekt rozvoja infraštruktúry, ktorý súvisí s výstavbou nových miest, rozširovaním ciest, kapacity letísk a ubytovacích zariadení, a zvyšovaním investícií do železničnej prepravy. Zjednodušenie a najmä zrýchlenie cestnej dopravy zvýši cestovný ruch v rámci regiónu, a vyššia frekvencia leteckej dopravy prinesie výhodnejšie tarify a vyšší počet nízkonákladových dopravcov, čo vyústí do nárastu počtu cestujúcich aj do krajín mimo regiónu. Štvrtým efektom je efekt „otvorenia brány“. Krajiny GCC sú blízko k zrušeniu hraníc pre všetkých občanov tohto regiónu. Spoločnými silami sa taktiež snažia zjednodušiť cestovanie svojich občanov po celom svete a hlavnou iniciatívou je najmä zrušenie vízovej povinnosti do kľúčových destinácií. Posledným efektom je informačný efekt, ktorý už bol zmienený v súvislosti s prvým efektom. Hojnosť informácií dostupných vďaka technologickému pokroku ovplyvní preferencie cestovateľov a zároveň posilní ich pozíciu na tomto trhu, čomu sa musia firmy poskytujúce služby v oblasti cestovného ruchu nevyhnutne prispôbiť.¹⁰⁹

Nedávno vznikla hrozba možných teritoriálnych rizík, ktoré by mohli ovplyvniť nateraz priaznivý predpoklad vývoja CR. V reakcii na hrozby Islamského štátu začali

¹⁰⁹ AMADEUS IT GROUP. Shaping the future of travel in the Gulf Cooperation Council: Big Travel Effects. 2014. Dostupné z: <http://blogamadeus.com/wp-content/uploads/2014/06/Shaping-the-Future-of-Travel-in-the-GCC.pdf>

23. septembra 2014 USA, spoločne s ich spojencami, letecké a raketové útoky na IS v Sýrii. Tento krok výrazne rozšíril vojenskú úlohu krajín Perzského zálivu v prebiehajúcom konflikte, pretože spoločne s USA sa na útoku podieľali SAE, Bahrajn, Katar, Jordánsko a Saudská Arábia. Presné úlohy týchto krajín sú nejasné, avšak podľa doposiaľ zverejnených informácií sa nejednalo o výhradne logistickú výpomoc. Aktivita SAE proti IS zvyšujú riziko teroristických útokov zo strany IS na území krajiny, čo by mohlo mať na CR nepriaznivý dopad.¹¹⁰

¹¹⁰ United Arab Emirates. Business Monitor International. Dostupné z: <http://www.businessmonitor.com/united-arab-emirates>

4. Perspektívy spolupráce SAE s ČR so zameraním na trh nehnuteľností a cestovný ruch

Spojené arabské emiráty sú z pohľadu ČR nepochybne zaujímavým obchodným partnerom. Medzi kladné stránky SAE patrí silná ekonomika a ekonomický rast, dostatočné príjmy štátneho rozpočtu, diverzifikácia ekonomiky, výhodná geografická poloha, stabilné politické vzťahy a prostredie, priame letecké spojenie do Dubaja, funkčné české veľvyslanectvo v Abú Dhabí a prítomnosť regionálnej kancelárie CzechTrade v Dubaji. Naopak nevýhodou môže byť nepružný štátny aparát, legislatívne obmedzenie priameho vstupu na miestny trh, odlišnosť legislatívne právnych systémov jednotlivých emirátov a vysoká konkurencia (najmä cenová). Českým firmám ponúkajú SAE množstvo príležitostí spojených s diverzifikáciou a industrializáciou ekonomiky a investíciami do nových priemyselných odvetví a rozvoja infraštruktúry. Voľné colné zóny umožňujú expanziu do širšej oblasti nielen Blízkeho východu a taktiež sa ponúka možnosť zúčastniť sa miestnych medzinárodných veľtrhov, ktoré majú dosah na celý región. Pri obchodovaní so Spojenými arabskými emirátmi je nutné mať na zreteli možné hrozby prameniace z politického napätia v regióne Blízkeho východu či možných teroristických útokov v súvislosti s náboženskou liberalizáciou a prozápadným životným štýlom SAE.¹¹¹

4.1 Obchodné vzťahy ČR a SAE

K naviazaniu diplomatických stykov medzi ČR a SAE došlo 1. 6. 1988 a československý zastupiteľský úrad bol otvorený 26. 11. 1989 v Abú Dhabí. K zintenzívneniu vzájomných diplomatických a hospodárskych vzťahov došlo vďaka politickým a hospodárskym premenám v ČSFR a vzniku Českej republiky.¹¹²

Mnoho českých firiem využíva SAE ako obchodnú a logistickú základňu pre celý región Blízkeho východu, indického subkontinentu a východnej Afriky. Vzájomné obchodné vzťahy sú upravované troma aktuálne platnými bilaterálnymi dohodami medzi

¹¹¹ Interaktivní exportní profil zájmových zemí: Spojené arabské emiráty. BusinessInfo.cz. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/interaktivni-exportni-profil-zajmovych-zemi-spojene-arabske-emiraty-24309.html#!&chapter=3>

¹¹² HOUSKA, Miroslav. Spojené arabské emiráty: teritoriální informace pro exportéry a investory. Praha: Centrum vnějších ekonomických vztahů, 1997. 79 s.

vládou České republiky a vládou Spojených arabských emirátov. Z oblasti financií sú to Dohoda o podpore a ochrane investícií, ktorá bola podpísaná v novembri 1994 v Abú Dhabí a do platnosti vstúpila 25. 12. 1995, a Zmluva o zamedzení dvojitého zdanenia a zabránení daňovému úniku v odbore daní z príjmov a majetku podpísaná v septembri 1996 vo Washingtone a platná od 9. 8. 1997. Z oblasti dopravy bola v Abú Dhabí v decembri 2002 podpísaná Dohoda o leteckej doprave.¹¹³

4.1.1 Vzájomný obchod

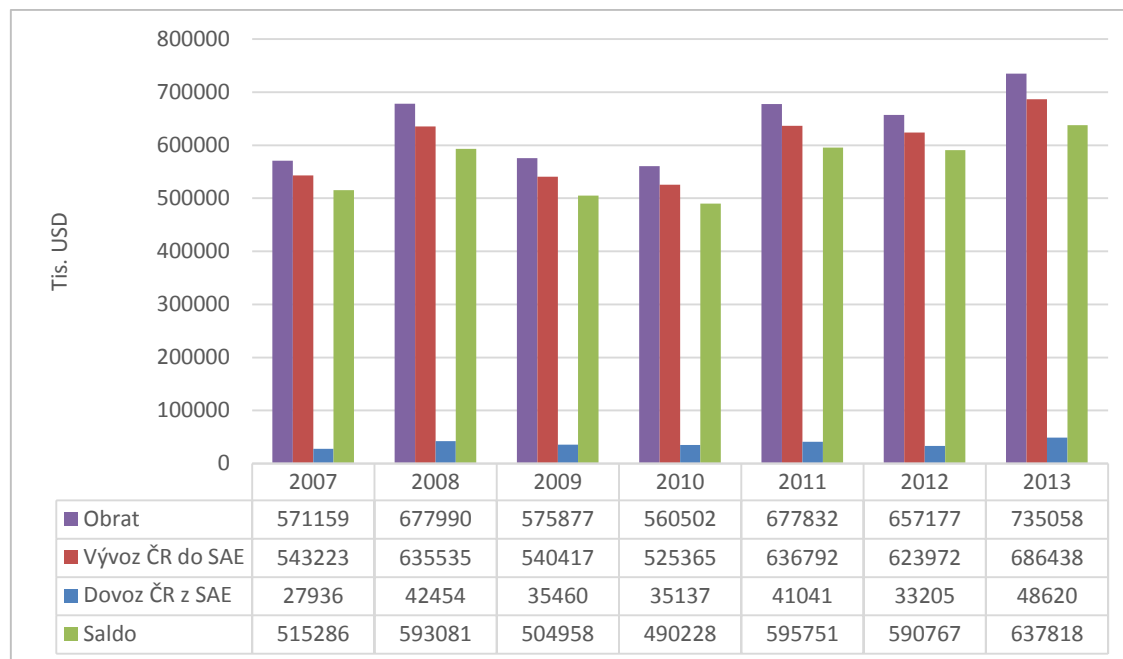
Graf 9 zobrazuje vzájomný obchod s tovarom medzi Českou republikou a Spojenými arabskými emirátmi. ČR vykazuje voči SAE výrazne aktívnu obchodnú bilanciu, keďže hodnota dovozu tovarov ČR z SAE je pomerne nízka. Celkový obrat bol ovplyvnený ekonomickou krízou a v období rokov 2009 - 2010 došlo k prudkému poklesu vzájomného obchodu. Vývoz tovarov z ČR do SAE vykazuje dlhodobý rastúci trend (viď Príloha 5).

V roku 2008 bola hodnota vývozu 635,5 mil. USD, v nasledujúcich rokoch poklesla na 540,4 mil. USD a 525,4 mil. USD a v roku 2011 sa zvýšila na 636,8 mil. USD. V roku 2012 došlo rovnako ako pri dovoze k poklesu, ktorý bol ale prekonaný následným medziročným nárastom a v roku 2013 bola hodnota vývozu z ČR do SAE najvyššia od počiatku obchodných vzťahov medzi krajinami, a to 686,4 mil. USD. Hodnota dovezeného tovaru z SAE bola v roku 2008 42,45 mil. USD, následne však klesla a značný nárast je viditeľný až v roku 2011, kedy sa hodnota dovozu takmer vyrovnala s hodnotou z roku 2008. Avšak v roku 2012 dovoz znova klesol a predkrízovú úroveň prekonal až v roku 2013, kedy bola hodnota dovozu ČR z SAE 48,62 miliónov USD. Hodnota dovozu počas obdobia zaznamenaného v štatistikách UNCTAD, tzn. od roku 1995, je pomerne nízka a vykazuje veľmi kolísavý priebeh. Nie je teda možné odvodiť jednoznačný záver ohľadom dlhodobého trendu (viď Príloha 6).¹¹⁴

¹¹³ Spojené arabské emiráty: Mezinárodní smlouvy. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/smlouvy/index.html

¹¹⁴ UNCTADSTAT: Reports. 2014. Dostupné z: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en

Graf 9: Vývoz a dovoz tovaru, ČR a SAE, 2007-2013

Zdroj: UNCTADstat, vlastné spracovanie štatistických údajov dostupných k 29. 10. 2014 podľa <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Význam SAE ako exportného trhu ČR dokazujú aj výsledky spoločnosti Emirates SkyCargo. Od spustenia linky medzi Prahou a Dubajom v júli 2010 do októbra 2013 prepravila táto spoločnosť náklad o celkovej hmotnosti 27,2 miliónov kilogramov.¹¹⁵

Tabuľka 8 zobrazuje podiel hlavných komodít na vzájomnom obchode. Hlavnou vývoznou položkou sú zariadenia na automatické spracovanie dát s podielom 20,2 % na celkovom vývoze ČR do SAE, ďalej sú to telekomunikačné zariadenia a ich diely s podielom 17,5 % a treťou najvýznamnejšou položkou je sklo a sklenený tovar s podielom 14,9 %. Hudobné nástroje, ich časti, súčasti a príslušenstvo tvoria 5,9 %, pulty na riadenie alebo rozvod elektriny 3,6 % a čerpadlá (okrem tekutých), plynové kompresory a ventilátory tvoria 2,9 % celkového vývozu ČR do SAE.¹¹⁶

¹¹⁵ Obchod medzi Českou republikou a Spojenými arabskými emirátmi vzkveta. Emirates SkyCargo oznamuje výsledky za rok 2013. Best Communications . 2014. Dostupné z: <http://www.bestcg.com/cz/obchod-mezí-ceskou-republikou-a-spojenymi-arabskymi-emiraty-vzkveta-emirates-skycargo-oznamuje-vysledky-za-rok-2013/>

¹¹⁶ UNCTADSTAT: Reports. 2014. Dostupné z: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en

Tabuľka 8: Štruktúra vzájomného obchodu podľa jednotlivých komodít, ČR a SAE, 2013

Vývozné položky z ČR do SAE	Podiel	Dovozné položky z SAE do ČR	Podiel
Zariadenia na automatické spracovanie dát	20,2 %	Hliník	32,9 %
Telekomunikačné zariadenia a ich diely	17,5 %	Dosky, listy, filmy, fólie a pásy z plastov	19,3 %
Sklo a sklenený tovar	14,9 %	Ostatné plasty v primárnych formách	5,9 %
Hudobné nástroje, ich časti, súčasti a príslušenstvo	5,9 %	Telekomunikačné zariadenia a ich diely	5,4 %
Pulty na riadenie alebo rozvod elektriny	3,6 %	Zariadenia na automatické spracovanie dát	5,4 %
Čerpadlá (okrem tekutých), plynové kompresory a ventilátory	2,9 %	Špeciálna priadza, špeciálne textilie a súvisiace produkty	3,8 %

Zdroj: UNCTADstat, vlastné výpočty zo štatistických údajov dostupných k 29. 10. 2014 podľa <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Zo Spojených arabských emirátov dováža ČR najmä hliník, ktorý tvorí takmer tretinu celkového dovozu, ďalej dosky, listy, filmy, fólie a pásy z plastov s podielom 19,3 % a ostatné plasty v primárnych formách s 5,9% podielom. Telekomunikačné zariadenia a ich diely a zariadenia na automatické spracovanie dát majú významný podiel aj na dovoze, a to 5,4 % u oboch komodít. Špeciálna priadza, špeciálne textilie a súvisiace produkty sa na dovoze ČR z SAE podieľajú takmer štyrmi percentami.¹¹⁷

Medzi hlavných exportérov do SAE patria firmy ABB s.r.o., Lacnea a.s., Interlacto s.r.o. České Budějovice a Mittal Steel Ostrava a Madeta.¹¹⁸ Prachatická firma Madeta dodáva do oblasti Perzského zálivu tradičný arabský syr akawi, ktorý je vďaka svojej kvalite veľmi obľúbený aj napriek lacnejšej konkurencii z Egypta a Sýrie. Česká produkcia syra akawi je určená výhradne na vývoz do tohto regiónu. Okrem akawi dodáva Madeta do SAE, Kuvajtu, Saudskej Arábie, Libanonu či Kataru aj sušené mlieko, keďže vzhľadom ku geografickým podmienkam a suchému podnebiu nie sú tieto arabské krajiny schopné pokryť dopyt po mliečnych výrobkoch vlastnou produkciou.¹¹⁹

Produkty sklárskeho priemyslu sú významným vývozným artiklom a produkty „Bohemia Glass“ majú v SAE dobré meno. Spoločnosť Emirates SkyCargo prepravuje výrobky z českého skla do krajín Blízkeho východu, indického subkontinentu, Afriky

¹¹⁷ UNCTADSTAT: Reports. 2014. Dostupné z:

http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en

¹¹⁸ Teritoriální informace - země: Spojené arabské emiráty: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spojene-arabske-emiraty-obchodni-a-ekonomicka-19235.html>

¹¹⁹ Tradiční arabský sýr z Prachatic. Mladá fronta: E15.cz. December 7, 2011. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/cesky-export/tradici-arabsky-syr-z-prachatic-859912>

a Ďalekého východu. Pred spustením priamej linky Praha - Dubaj bola preprava zaistená po pozemnej komunikácii do Viedne, kde bol tovar naložený na už zavedenú linku spoločnosti Emirates. Nové priame spojenie Praha - Dubaj bolo preto spoločnosťou obrazne prezentované ako „krištáľovo čistá“ príležitosť.¹²⁰

Priame zahraničné investície

Ku koncu roka 2012 bol stav českých PZI v SAE 7,4 mil. USD, za rok 2013 došlo k nárastu odlivu PZI z ČR do SAE na 9,8 mil. USD. Región je pre českých investorov zaujímavý najmä množstvom voľných zón, kde je možné vybudovať vlastný podnik so 100% českým vlastníctvom. Prvým takýmto investorom bola firma EUWIN (bližšie k firme viď nižšie). Česká republika nie je aktuálne z pohľadu SAE významným investičným teritóriom a v roku 2013 bol príliv PZI nulový.¹²¹

4.1.2 Podnikanie českých firiem v SAE

České subjekty, pôsobiace na území SAE za účelom podnikania alebo zúčastňovania sa verejných zákaziek, sa musia riadiť špecifickými podmienkami miestneho trhu. Základnou podmienkou je minimálne 51% vlastníctvo založenej spoločnosti lokálnym partnerom, a to miestnou fyzickou osobou či právnickou osobou plne vlastnenou občanmi SAE. Na území emirátov sa však nachádzajú aj voľné a zvláštne zóny, kde táto podmienka neplatí, a zahraničný subjekt môže vlastniť až 100 % spoločnosti. Ďalšou možnosťou vstupu na trh je obchodovanie cez výhradného zástupcu/distribútora, taktiež v 100% miestnom vlastníctve. České firmy využívajú všetky spomínané formy vstupu na trh v závislosti na charaktere podnikania a cieľovej skupine zákazníkov, a na trhu SAE ich nájdeme hneď niekoľko.¹²²

V Abú Dhabí sídli pobočka švédsko-švajčiarskeho konzorcia ABB s koreňmi v podniku EJF Brno, *ABB United Arab Emirates*. Patrí medzi najväčších importérov českých výrobkov s ročným obratom viac než 25 miliónov USD. Špecializuje sa najmä na rozvádzače vysokého napätia, ktoré spoločnosť dodala napríklad pri stavbe najvyššej

¹²⁰ Emirates' Prague flight presents "crystal clear" opportunity. Emirates SkyCargo . May 10, 2010. Dostupné z: <http://www.skycargo.com/english/media-centre/media-news-press-details.aspx?id=565957>

¹²¹ Spojené arabské emiráty: Investiční klima. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/ekonomika/investicni_klima.html

¹²² Spojené arabské emiráty: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html

budovy sveta, Burj Khalifa, či umelého ostrova Palm Jumeirah. Ďalšími významnými projektmi sú hliníkareň Emal a taktiež rozvodňa okruhu Formule 1 Yas Marina Circuit. V priemyselnej zóne Mussafah v Abú Dhabí pôsobí *ATG Consulting & Training Services LLC*, špecializujúca sa na nedeštruktívne testovanie, technické inšpekcie a kvalifikáciu a certifikáciu personálu podľa štandardných metód testovania (EN, ASNT, API, ASME, ISO). V rovnakej priemyselnej zóne nájdeme aj dielňu a sklady spoločnosti zastupujúcej české firmy Manag – Pento – Elcom, *E&I Emirates LLC*. Tento úspešný EPC¹²³ dodávateľ zamestnáva 40 stálych zamestnancov, a okrem skladov a dielní, ktoré poskytuje aj iným českým firmám, si spoločnosť vybuďovala kanceláriu priamo v centre mesta. Firma *Vitkovice General Trading LLC* získala v Abú Dhabí významný kontrakt na dodávku staníc CNG pre vozidlá taxislužby. Podnik sa orientuje najmä na technológie pre zemný plyn, skladovacie nádrže, oceľové konštrukcie a výrobky presného strojárstva pre opravovne zámorských lodí. V oblasti voľnej zóny dubajského letiska pôsobí spoločnosť *Ales FZCO*, ktorá je jednou z najvýznamnejších českých firiem ponúkajúcich integrované softwarové a sieťové riešenia. Táto spoločnosť dodáva svoje produkty do krajín susediacich s SAE. V apríli 2011 otvorila svoju prvú pobočku v Dubaji *Altron Group a.s.*, česká firma s dlhoročnou tradíciou, ktorá sa zaoberá dátovými centrami a systémovým napájaním. Na hlavnej dubajskej dopravnej tepne sídli čisto česká firma *GO-Gulf.com*, ktorá sa zaoberá dizajnom internetových stránok a portálov spoločností, vývojom aplikácií či tzv. corporate identity building. Poklesom stavebnej aktivity v Dubaji bola ovplyvnená pobočka firmy RAVAK a.s. Příbram, *RAVAK Gulf JLT*, ktorá už viac než 10 rokov dodáva na trh SAE sanitárnu keramiku a ďalšie vybavenie do kúpeľní. Úspešným dovozcom osvetlenia z ČR je firma *Lasvit (Gulf) FZE*. Sídlí v oblasti voľnej zóny Jebel Ali v Dubaji, a na miestom trhu pôsobí od roku 2008. Dodáva osvetlenie do hotelov po celých emirátoch a medzi najvýznamnejšie kontrakty patria dodávky pre dubajské metro a dostihový areál Mejdan. V rovnakej zóne sídli aj dcérska spoločnosť Koposu Kolín, *Kopos Elektro FZE*, ktorá sa špecializuje na predaj elektroinštalačného materiálu, a firma *Preciosa Gulf FZCO*. *Preciosa Gulf FZCO* je z hľadiska obratu najdôležitejšou českou firmou v SAE. Hlavný podiel na dodávkach tejto firmy majú drobné sklenené ozdoby používané v textilnom priemysle, a krištáľové lustre, ktoré je možné vidieť na letiskách, v mešitách či prestížnych hoteloch. Vo voľnej zóne emirátu Adžmán pôsobí firma *Contact Center International FZC*, ktorá sa pôvodne zaoberala poradenstvom. Aktuálne realizuje projekty v oblasti call centier

¹²³ Energy Performance Contracting

a v Dubaji bolo otvorené prvé call centrum pre spoločnosť Carrefour, ktoré obsluhuje celý región GCC. Ďalšia divízia firmy sa zaoberá vyhľadávaním investorov pre exkluzívne projekty v oblasti nehnuteľností v Európe, a to predovšetkým v Prahe.¹²⁴

Významnou českou firmou v oblasti cestovného ruchu je Sinimar Tour, s.r.o., ktorá zastupuje agentúru *SINIMAR L.L.C.* Založená bola v roku 1997 a je jednou z najväčších cestovných agentúr so sídlom v Dubaji. V ČR pôsobí od roku 2010 a poskytuje servis v oblasti zaistenia cestovných služieb do Spojených arabských emirátov.¹²⁵

V emiráte Sardžá, vo voľnej zóne Hamriyah, postavil v roku 2006 zakladateľ a majiteľ firmy *EUWIN FZC*, M. Kusín, novú výrobnú halu na výrobu plastových okien a dverí. Aktuálne spoločnosť zamestnáva cez 60 zamestnancov, z toho je niekoľko českých odborníkov.¹²⁶

4.2 Perspektívne oblasti spolupráce ČR a SAE

Dynamický trh Spojených arabských emirátov ponúka českým subjektom množstvo príležitostí. Vzhľadom k tomu, že SAE sa orientujú na obchod a nie na výrobu, nájdú tu firmy uplatnenie na všetkých produktových trhoch, od potravinárstva až po dizajn. Medzi najperspektívnejšie odbory v SAE, kde by mohli nájsť české firmy uplatnenie, patria elektrotechnika, energetika, úžitkové sklo, bižutéria a zdravotná technika.¹²⁷ Aktuálny stavebný boom a rast realitného trhu otvára možnosti českým firmám, ktoré dodávajú stavebné materiály, interiérové vybavenie či stavebné technológie. V oblasti cestovného ruchu je zaujímavý rozmach zdravotného turizmu.

České firmy vstupujúce na trh, prípadne firmy ktoré by chceli do SAE vyvážať, môžu využiť možnosti zúčastniť sa jedného z častých veľtrhov, ktoré sa v krajine konajú. Osobný kontakt s potenciálnym obchodným partnerom je nevyhnutnosťou a tieto veľtrhy a výstavy preto ponúkajú ideálnu možnosť, ako sa zoznámiť s prostredím a získať nové kontakty.

¹²⁴ Spojené arabské emiráty: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html

¹²⁵ O nás. Sinimar Tour . 2010-2014. Dostupné z: <http://www.sinimar.eu/o-nas/#axzz3IDtsMchz>

¹²⁶ Spojené arabské emiráty: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html

¹²⁷ Zahraniční kanceláře: Spojené arabské emiráty. CzechTrade. 2009-2014. Dostupné z: <http://www.czechtrade.cz/czechtrade-svet/asie/spojene-arabske-emiraty/>

V prípade záujmu o individuálne riešenie exportných aktivít majú české firmy možnosť obrátiť sa na kanceláriu CzechTrade v Dubaji.

4.2.1 Možnosti rozšírenia spolupráce v cestovnom ruchu

Ročne vycestuje do SAE približne 50 000 českých turistov. Keďže Dubaj slúži aj ako prestupný bod pri ceste do Austrálie či Ázie, až 2/5 českých cestujúcich tvoria transferový cestujúci. Ako už bolo uvedené v kapitole 3.1, občania ČR s platnosťou od 22. marca 2014 nepotrebujú pred cestou do SAE platné víza. Tento krok privítali najmä cestovné kancelárie a letecké spoločnosti, ktoré veria, že zrušenie víz a zároveň takmer dvojtisícového poplatku za víza, zjednoduší cestovanie a zvýši záujem o túto destináciu. V reakcii na zrušenie vízovej povinnosti oznámila spoločnosť Smart Wings zvýšenie frekvencie letov z Prahy do Dubaja, a marketingový riaditeľ CK Exim Tours vidí prínos najmä v možnosti ponúkať last-minute zájazdy do tejto destinácie, čo bolo doposiaľ veľmi komplikované. Tajomníčka Asociácie českých cestovných kancelárií a agentúr Kateřina Petříčková uviedla, že zrušenie vízovej povinnosti by mohlo zvýšiť počet výjazdov z ČR do SAE o 20 % až 30 %.¹²⁸

Podľa údajov Letiska Václava Havla Praha cestovalo v roku 2013 medzi Prahou a Dubajom 214 tisíc osôb, čo znamená 6% nárast oproti roku 2012. Za prvých osem mesiacov tohto roka vzrástol počet cestujúcich ešte rýchlejšim tempom, a to o 14 %. Od 5. decembra tohto roku vstúpia na český trh nové aerolínie Flydubai, ktoré budú do Prahy lietať štyrikrát týždenne. Naopak, České aerolinie začiatkom roka zrušili svoj spoj do Abú Dhabí. Aktuálne je letecká doprava medzi Prahou a Dubajom zaistovaná spoločnosťami Emirates a pod značkou Smart Wings aj českým Travel Service, ktorý po zrušení vízovej povinnosti zvýšil frekvenciu letov na šesťkrát týždenne. Dubaj sa tak tohto roku podľa pražského letiska zaradil do rebríčka desiatich najvyťaženejších liniek z Prahy.¹²⁹

Príležitosti českých subjektov v súvislosti s rozvojom zdravotného turizmu v SAE

Ako už bolo spomínané v podkapitole 3.2, zdravotný turizmus a zdravotníctvo ako také bude v nasledujúcich rokoch silne podporovaným sektorom SAE. Doposiaľ pôsobili

¹²⁸ Emiráty ruší pro ČR a další státy EU turistická víza. ČTK. March 5, 2014. Dostupné z:

<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/emiraty-rusi-pro-cr-a-dalsi-staty-eu-turisticka-viza/1051091>

¹²⁹ Zájem o Dubaj roste, do Prahy míří další arabské. Mladá fronta: E15.cz. October 3, 2014. Dostupné z:

<http://zpravy.e15.cz/byznys/doprava-a-logistika/zajem-o-dubaj-roste-do-prahy-miri-dalsi-arabske-aerolinie-1124371>

v SAE českí zdravotníci velmi výnimočne, a pre lekárov – špecialistov boli nemocnice v Dubaji a Abú Dhabí zatvorené. Bolo to najmä z dôvodu komplikovaného certifikačného procesu určeného predovšetkým lekárom z pôvodných členských krajín EÚ, zatiaľ čo spôsobilosť českých zdravotníkov nebola posudzovaná rovnako. Situácia sa tohto roku zmenila a oprávnenie vykonávať lekársku prax či založenie kliniky už nie je obmedzené na miestnu príslušnosť emirátu, ale certifikačný proces prebieha na federálnej úrovni. To znamená, že zdravotníci všetkých profesií môžu pracovať v ktoromkoľvek emiráte a navyše sa otvorila možnosť aj záujemcom o vybudovanie zdravotníckeho zariadenia s českým manažmentom a personálom. K zmene certifikačného procesu českých zdravotníkov prispel nedávno založený klub Českých podnikateľov, konkrétne jeho čestný člen pán Moshe B.S.Kohli, ktorý vďaka svojim kontaktom a trpezlivosti presvedčil miestne authority, že český zdravotný personál by mohol skvalitniť úroveň zdravotnej starostlivosti v SAE. Táto zmena môže pozitívne ovplyvniť aj české kúpeľníctvo, ktoré by mohlo hrať dôležitú úlohu v pooperačnej starostlivosti o pacientov liečených v Spojených arabských emirátoch.¹³⁰

Rozvoj zdravotného turizmu a výstavba nových nemocníc môžu priniesť nové príležitosti aj pre firmu Linet, ktorá vyrába nemocničné a ošetrovateľské lôžka a vo svojom obore patrí medzi svetovú špičku. Firma bola prezentovaná počas misie českých podnikateľov do Dubaja v rámci akcie Country Focus Briefing Czech Republic 2013.¹³¹

Príležitosti ČR v súvislosti s narastajúcim počtom kúpeľných hostí z arabských krajín

Jedným zo základných pojmov marketingu v cestovnom ruchu je pojem „hospitality“. Slovom hospitality sa označuje dobrá starostlivosť o hostí a zahŕňa v sebe jedlo, nápoje, ubytovanie, ale tiež prístup k návštevníkom a klientom.¹³² Aby teda mohla ČR uspieť v medzinárodnom konkurenčnom prostredí, musí ponúknuť hosťom to, čo prináša lojalitu zákazníka, a zanechať v návštevníkoch pozitívne emócie.

Marketingová koncepcia cestovného ruchu ČR pre roky 2013 - 2020 sa v rámci produktu „Zdravie“ zameriava na české kúpele, a to klasické kúpele aj kúpeľný wellness. Orientuje sa na multifunkčnú ponuku za účelom naplnenia požiadaviek zahraničnej

¹³⁰ Otvore Czech Business Club a CzechTrade dvere českému zdravotníctvu do Spojených arabských emirátů?. CzechTrade . October 10, 2014. Dostupné z: <http://www.czechtrade.cz/sluzby-2014/informacni-servis/novinky/otvore-czech-business-club-a-czechtrade-dvere-30185/>

¹³¹ Akce: Country Focus Briefing Czech Republic 2013 v Dubaji a Abú Dhabí. ICC Česká republika . 2013. Dostupné z: <http://www.icc-cr.cz/cs/akce/country-focus-briefing-czech-republic-2013>

¹³² Jakubíková Dagmar. Marketing v cestovním ruchu. 2012. 313.

klientely. Kombinuje tak tradičné liečebné kúpeľníctvo a ponuku moderných kúpeľných wellness pobytov a balíčkov, s atraktívnou ponukou trávenia voľného času podľa jednotlivých segmentov a ich špecifik (kultúra, šport, gastronómia, kúpeľná architektúra). Čo sa týka kúpeľnej klientely z Blízkeho východu, marketingová koncepcia produktu „Klasické kúpele + kúpeľný wellness“ je zameraná najmä na rodiny s deťmi, strednú generáciu do 49 rokov a seniorov od 50 do 60 rokov.¹³³

V roku 2013 navštívilo české kúpele viac než 165 tisíc cudzincov, čo predstavuje takmer 45 % z celkového počtu klientov. Cez 150 tisíc pacientov zo zahraničia sa liečilo v Karlovarskom kraji (Františkovy Lázně, Jáchymov, Karlovy Vary, Lázně Kynžvart, Mariánské Lázně), necelých 4000 zahraničných pacientov evidovali kúpele v Ústeckom kraji (Mšené-lázně, Teplice), o niečo menej pacientov mali kúpele v Zlínskom kraji (Luhačovice, Ostrožská Nová Ves) a približne 1400 zahraničných klientov sa liečilo v Stredočeskom kraji (Lázně Toušen a Poděbrady). Návštevnosť v ostatných krajoch sa pohybuje pod hranicou tisíc zahraničných klientov ročne.¹³⁴

České zdravotnícke zariadenia a dlhoročná kúpeľná tradícia prilákajú každoročne mnoho návštevníkov z arabských krajín. Títo pacienti majú zvyčajne záujem o plnú zdravotnú starostlivosť a najdrahšie služby (útrata arabského pacienta na deň je približne 150 EUR¹³⁵), a doba trvania jedného pobytu arabského klienta je často vyššia než v prípade klientov z iných krajín. Pre kúpeľné mestá sú títo klienti zaujímavý aj z toho dôvodu, že arabskí pacienti často prichádzajú s celou rodinou a početným osobným personálom. Navyše navštevujú kúpele počas leta, kedy je záujem o kúpeľnú liečbu nižší.

Počet klientov z arabských krajín v českých kúpeľoch narastá, aj keď najväčšiu časť zahraničnej klientely naďalej tvoria pacienti z Ruska a Nemecka. Najvyšší podiel arabských klientov je v kúpeľoch Lázně Teplice v Čechách, kde sú jednou zo štyroch hlavných skupín klientov samoplatcov popri klientoch z ČR, Ruska a Nemecka. Ďalej je arabská klientela silná v Darkove, Jáchymove a kúpeľoch Thermal-F.¹³⁶

Hostia z arabských krajín potrebujú pred cestou do ČR platné víza. Česká republika má v tejto oblasti oproti mnohým krajinám schengenského priestoru značnú nevýhodu, pretože administratívny proces vydávania víz je tu komplikovanejší a časovo náročnejší.

¹³³ Marketingová koncepcie cestovného ruchu 2013-2020. CZECHIT, 2012. 209.

¹³⁴ Lázeňská péče 2013. In: Zdravotnická statistika. Lázeňská péče. 2014. Dostupné z:

<http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-statistika/lazenska-pece-lazne>

¹³⁵ NOVÁKOVÁ, Linda. Požadavky návštěvníků na služby na příkladu lázní Teplice v Čechách. Jihlava, 2013.

Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava. Vedoucí práce Ing. Petr Scholz, DiS.

¹³⁶ Lázeňští se učí arabsky. Mladá fronta: Euro.cz. May 5, 2014. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/archiv/lazensti-se-uci-arabsky-1082296>

Veľa hostí tak prichádza do krajiny len s krátkodobými vízami, keďže podanie žiadosti o krátkodobé vízum je o niečo jednoduchšie a vybavenie žiadosti rýchlejšie. Krátkodobé víza sú poskytované na 90 dní, čo nemusí byť v prípade kúpeľnej liečby dostatočná doba a niektorí hostia tak musia kúpele opustiť pred ukončením liečby. Často však dochádza aj k nelegálnym pobytom kúpeľných hostí po vypršaní víz. Pred časom tak vznikol špeciálny migračný projekt zameraný na kúpeľných hostí z arabských krajín.¹³⁷

Cudzinci z arabských krajín, ktorí plánujú podstúpiť viac než 90-dňovú kúru v jednom z českých kúpeľov, ktoré participujú na migračnom projekte, môžu požiadať o dlhodobé víza prostredníctvom zrýchleného konania, ktoré trvá do 30 dní. Rovnakú možnosť majú aj osoby, ktoré pacienta sprevádzajú. Aktuálne sú do tohto projektu zapojené Lázně Darkov a.s. (Moravskoslezský kraj), Léčebné lázně Jáchymov, a.s. (Karlovarský kraj), Thermal-F, a.s. (Karlovarský kraj), Lázně Teplice v Čechách, a.s. (Ústecký kraj), Léčebné lázně Lázně Kynžvart (Karlovarský kraj), Státní léčebné lázně Jánské Lázně (Královéhradecký kraj), Lázně Poděbrady, a.s. (Středočeský kraj) a Lázně Běláhoř a.s (Královéhradecký kraj).¹³⁸

Zatiaľ však cudzinci neprejavujú záujem o účasť v tomto projekte a zámer zabrániť nelegálnym pobytom nebol naplnený. Jedným z dôvodov môže byť stále pomerne vysoká administratívna náročnosť, keďže je nutné úradom predložiť rôzne potvrdenia, že zahraničný pacient nepredstavuje bezpečnostné riziko. Problémom môžu byť aj nekvalitné služby súkromných agentúr, ktoré fungujú ako prostredníci medzi českými kúpeľmi a zahraničnými pacientmi. Aby sa zabránilo nelegálnym pobytom týchto hostí, zvýšila cudzinecká polícia počet kontrol v kúpeľoch.¹³⁹

Kúpele, ktoré chcú prilákať arabských klientov, musia svoje podmienky a prostredie prispôbiť špecifickým požiadavkám tejto klientely. Tieto kúpele by mali ponúkať:

- Moslimskú modlitebňu, miestnosť orientovanú na východ určenú k modlitbám počas Ramadánu
- Arabskú kuchyňu, halal stravu, prispôsobenie času výdajov stravy počas Ramadánu, možnosť oddeleného stravovania

¹³⁷ Lázeňští se učí arabsky. Mladá fronta: Euro.cz . May 5, 2014. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/archiv/lazensti-se-uci-arabsky-1082296>

¹³⁸ About the Czech Republic: Czech Spas and Medical Facilities. Embassy of the Czech Republic in Abu Dhabi. October 7, 2014. Dostupné z: http://www.mzv.cz/abudhabi/en/about_the_czech_republic/czech_spas_and_medical_facilities/long_term_visas_for_patients_planning_a.html

¹³⁹ Lázeňští se učí arabsky. Mladá fronta: Euro.cz . May 5, 2014. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/archiv/lazensti-se-uci-arabsky-1082296>

- Prekladateľ
- Luxusné ubytovanie v kúpeľných zariadeniach, ale taktiež možnosť prenájmu domu či bytu
- Možnosti kultúrneho vyžitia a voľnočasových aktivít pre spolucestujúcich pacienta

Ďalej musia kúpele, ktoré chcú rozšíriť svoju klientelu o pacientov z arabských krajín, počítať so skutočnosťou, že arabskí klienti často rešpektujú mužský zdravotnícky personál viac než ten ženský, a v prípade liečby arabskej ženy musí byť zaistené maximálne súkromie a procedúry smie vykonávať výhradne žena.

Podiel arabskej klientely v českých kúpeľoch narastá, čo so sebou prináša množstvo príležitostí pre kúpeľné mestá. Zvyšuje sa záujem o ubytovacie kapacity, a špecifikom tejto klientely, ktorá prichádza vo veľkých skupinách, je záujem o súkromné ubytovanie v bytoch či domoch (príležitosti v oblasti nehnuteľností popisuje ďalšia podkapitola). Taktiež narastá dopyt po halal strave, čo prináša príležitosti subjektom pôsobiacim v oblasti reštauračných služieb, ktoré môžu svoju klientelu týmto spôsobom rozšíriť. Zo strany rodinných príslušníkov a ďalších osôb, ktoré pacientov sprevádzajú, bude čoraz väčší záujem o voľnočasové aktivity. Cestovné kancelárie či agentúry pôsobiace v kúpeľných mestách môžu rozšíriť svoje portfólio o špecifické služby zamerané na organizáciu voľného času arabskej klientely v oblasti kultúry, športu a spoznávania krajiny.

Aktuálna marketingová kampaň agentúry CzechTurism je až z jednej tretiny zameraná na propagáciu českých kúpeľov. Táto kampaň je okrem iných krajín prezentovaná aj v krajinách Blízkeho východu, kde je zacielená primárne na majetnejšiu klientelu.¹⁴⁰ Kampaň tejto agentúry na podporu príchodového cestovného ruchu bola spustená v roku 2013 a hlavným komunikačným cieľom je zmena vnímania destinácie „*od image Česka ako nevýraznej krajiny vo východnom bloku k exkluzívnej destinácii atraktívnej pre majetnejšiu klientelu.*“¹⁴¹

V súčasnosti nie je podiel klientely z SAE na celkovej klientele českých kúpeľov tak významný, avšak v budúcnosti by mohli nasledujúce kroky pomôcť k zvýšeniu počtu týchto klientov:

- Zvyšovanie povedomia o kvalite českých kúpeľov, marketingové kampane

¹⁴⁰ Lázeňští se učí arabsky. Mladá fronta: Euro.cz . May 5, 2014. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/archiv/lazensti-se-uci-arabsky-1082296>

¹⁴¹ ČCCR - CzechTourism. Výroční zpráva 2013. CzechTourism. 1. vydání. Praha : ENTRE, 2014. 31.

- Intenzívnejšia spolupráca s agentúrami, ktoré občanom SAE sprostredkovávajú kúpeľné pobyty v ČR
- Zjednodušenie a zrýchlenie procesu vydávania dlhodobých víz
- Prispôsobenie kúpeľných zariadení špecifickým požiadavkám moslimskej klientely
- Ponuka certifikovanej halal stravy
- Zvýšenie ubytovacích kapacít vyhovujúcich požiadavkám tejto klientely
- Zvýšenie informovanosti arabských klientov o kultúre, zákonoch a zvyklostiach v ČR, aby sa v kúpeľných mestách predišlo konfliktom prameniach zo stretu odlišných kultúr

Nasledujúce tabuľky zobrazujú počet klientov z SAE a ich podiel na celkovej klientele v kúpeľoch Teplice v Čechách a v kúpeľoch Jáchymov. Sice nie je podiel tejto klientely v súčasnosti vysoký, v sledovanom období narastá (viď Tabuľky 9 a 10). Vzhľadom k dĺžke pobytu týchto klientov a vysokej útrate arabských pacientov je pravdepodobné, že podiel na obrate či počte nocí je výrazne odlišný od podielu na počte hostí.

Tabuľka 9: Podiel klientov z SAE na celkovej klientele, Lázně Teplice v Čechách a.s., 2011 - 2014

Rok	Celkový počet klientov	Počet klientov z SAE	Podiel v %**
2011	12435	20	0.16
2012	11828	44	0.37
2013	11344	61	0.54
2014*	11936	82	0.69

Zdroj: Lázně Teplice v Čechách a.s., interné materiály k 18. 11. 2014

* vrátane predpokladaného počtu hostí od 18. 11. 2014 do 31. 12. 2014

** vlastné výpočty

Tabuľka 9 zobrazuje informácie poskytnuté obchodným úsekom kúpeľov Teplice v Čechách. V sledovanom období počet klientov z SAE rástol, aj keď sa jedná o pomalší nárast než v prípade iných zdrojových destinácií. Za účelom zvyšovania zahraničnej klientely sa kúpele Teplice snažia maximálne zacieliť charakteristiku každého produktu na cieľové skupiny, ktorým produkt ponúkajú tak, aby im maximálne vyhovoval a naplnil ich predstavy.¹⁴²

¹⁴² Interné materiály, Lázně Teplice v Čechách a.s., 2014

Tabuľka 10: Podiel klientov z SAE na celkovej klientele, Léčebné lázně Jáchymov a.s., 2011-2014

Rok	Celkový počet klientov**	Počet klientov z SAE	Podiel v %
2011	21429	15	0.07
2012	20909	23	0.11
2013	20714	29	0.14
2014 (jan. – okt.)	18421	35	0.19

Zdroj: Léčebné lázně Jáchymov a.s., interné materiály k 24. 11. 2014

** vlastné výpočty

Z Tabuľky 10 je možné vidieť podiel počtu klientov z SAE na celkovej klientele v kúpeľoch Jáchymov. Počet klientov z SAE tento rok vzrástol na 35, čo predstavuje 0,19% podiel. Tieto kúpele sa snažia zvyšovať návštevnosť arabskými klientmi viacerými aktivitami. V rámci marketingovo-obchodnej činnosti vyrábajú Léčebné lázně Jáchymov a.s. propagačné materiály v arabčine, a zástupcovia kúpeľov sa zúčastňujú na veľtrhoch, workshopoch, prezentáciách, seminároch apod. cielených na arabskú klientelu. Súčasťou vlastnej prevádzkovej podpory sú oddelené cvičebné skupiny pre moslimské ženy a mužov, menu v arabčine, ponuka halal stravovania a vlastnej animácie v arabčine.¹⁴³

4.2.2 Možnosti rozšírenia spolupráce na trhu nehnuteľností

V poslednom období narastá záujem arabských kúpeľných hostí o investície na trhu nehnuteľností v ČR. Vďaka stále priaznivým cenám na realitnom trhu v SAE, ktoré počas ekonomickej krízy značne poklesli, rastie aj záujem českých občanov a firiem o nehnuteľnosti v emirátoch.

Záujem arabov o investície do nehnuteľností v okolí kúpeľných miest

Narastajúci počet arabských klientov v českých kúpeľoch zvýšil záujem týchto klientov o nákup stavebných pozemkov, kde si plánujú postaviť domy, v ktorých by mohli tráviť letnú sezónu.

Prudký stavebný rozmach zaznamenávajú najmä Teplice. V Modlanoch blízko Teplic kúpili Kuvajťania 60 stavebných pozemkov, na ktorých majú približne za 5 rokov vyrásť štyri veľké arabské štvrte. Vily, ktoré tu plánujú postaviť, by mali byť arabskými návštevníkmi využívané dva až tri mesiace počas leta, vo zvyšnom období by sa tak o tieto nehnuteľnosti starali miestni obyvatelia, ktorí by si týmto spôsobom mohli privyrobiť.

¹⁴³ Interné materiály, Léčebné lázně Jáchymov a.s., 2014

Aktuálne je však táto situácia miestnymi občanmi vnímaná skôr negatívne. V okolí Teplíc sú však k dispozícii aj ďalšie pozemky, ktoré by mohli vzbudiť záujem arabských investorov.¹⁴⁴

Arabi chcú investovať aj v meste Rožnov pod Radhoštěm. Investor zo Saudskej Arábie kúpil v Rožnove pozemky. Od mája tohto roku vlastní Společnost pro obnovu a rozvoj lázní Rožnov pod Radhoštěm a plánuje dokončenie stavby kúpeľného domu.

Aktivity týchto investorov v českých kúpeľných mestách môžu zvýšiť záujem aj zo strany obyvateľov SAE. Prostredie vytvorené arabskými komunitami zvýši atraktivnosť kúpeľov pre moslimských návštevníkov, a v prípade, ak bude k dispozícii dostatočný počet stavebných pozemkov v blízkosti kúpeľov, je možné v budúcnosti očakávať záujem o výstavbu nehnuteľností aj zo strany návštevníkov z SAE.

Investície českých subjektov do nehnuteľností v SAE

Záujem Čechov o investície do nehnuteľností v zahraničí rastie, a to najmä v oblasti Karibiku, Dominikánskej republiky, Thajska či Spojených arabských emirátov.¹⁴⁵

Finančný zisk z nehnuteľností v SAE nepodlieha zdaneniu a vzhľadom k aktuálnej situácii, kedy sa ceny na tomto trhu držia pod úrovňou z roku 2008 a zároveň rýchlo rastú, investícia do nehnuteľností v SAE môže byť výhodná a prinášať vysoký zisk. Rozvíjajúci sa cestovný ruch spoločne s nárastom počtu obyvateľov v SAE zvyšuje dopyt po ubytovacích kapacitách. Majitelia nehnuteľností majú možnosť prenajímať nehnuteľnosť v období, kedy ju sami nevyužívajú, či celoročne ju ponúkať dovolenkárom či miestnym obyvateľom.

Príležitosti českých firiem v súvislosti so zvýšenou stavebnou aktivitou v SAE

Koncom roka 2013 sa v Dubaji konal veľtrh zameraný na stavebníctvo, ktorého sa zúčastnili 4 české firmy, a všetky zaujali. Svoje produkty prezentovali firmy Technistone vyrábajúca tvrdý kameň, Merko, ktorá sa špecializuje na zariadenia pre výrobu betónu,

¹⁴⁴JANOUEŠEK, Artur. Arabové skupujú u Teplíc parcely, chtějí si postavit vlastní kolonii. IDNES.cz . August 22, 2014. Dostupné z: http://usti.idnes.cz/arabove-modlany-teplicko-vlastni-kolonie-f1w-/usti-zpravy.aspx?c=A140821_200033_domaci_maq

¹⁴⁵ČAPKOVÁ, Michaela. I Češi investují do nemovitostí v zahraničí. REALCITY magazín . June 24, 2013. Dostupné z: <http://www.realcity.cz/magazin/1165/realitni-zpravyi-cesi-investuji-do-nemovitosti-v-zahranici/>

Rako ponúkajúca keramické obklady a dlažby, a CTB, ktorá sa venuje stavbám tunelov a stabilizácii svahov.¹⁴⁶

Každoročne sa v SAE konajú mnohé výstavy, veľtrhy a kongresy, kde môžu české firmy prezentovať svoju ponuku a získať nevyhnutné miestne kontakty. Najväčšia plánovaná výstava, Expo 2020, ponúkne českým podnikateľom množstvo príležitostí k získaniu nových kontaktov a taktiež predstavuje obrovskú investičnú príležitosť. Stavebný boom spojený s Expo 2020 ponúka príležitosti českým developerským firmám, ale aj dodávateľom stavebných materiálov, interiérového vybavenia či stavebných technológií. Táto výstava zároveň zatriktívnila miestny trh a je teda možné očakávať vyostrenie konkurenčného prostredia.

¹⁴⁶ HONSOVÁ, Marcela. V Emirátech si musíte zvyknout na jiné vnímání času a nespěchat. Hospodářské Noviny iHNed . December 17, 2013. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-61457140-v-emiratech-si-musite-zvyknout-na-jine-vnimani-casu-a-nespechat>

Záver

Hlavným cieľom tejto diplomovej práce bolo preskúmať, či sú napriek dopadom ekonomickej krízy z roku 2008 trh nehnuteľností a trh cestovného ruchu SAE naďalej ekonomicky perspektívnymi oblasťami. Druhotným cieľom tejto práce bolo určiť predpoklady ďalšieho vývoja týchto trhov a na základe vykonanej analýzy identifikovať príležitosti spolupráce ČR a SAE v oblasti nehnuteľností a cestovného ruchu.

V diplomovej práci bolo preukázané, že trh cestovného ruchu vykazuje tendenciu rastu, zatiaľ čo obnova na trhu nehnuteľností je naprieč emirátmi nerovnomerná. V nasledujúcich piatich rokoch je pravdepodobná zvýšená aktivita na oboch trhoch. V dôsledku dokončenia mnohých projektov sa očakáva vysoký záujem investorov, ako aj rast počtu návštevníkov krajiny.

Hospodárska kríza mala na krajinu nezanedbateľný dopad. Došlo k prudkému prepadu na trhu nehnuteľností, poklesu v cestovnom ruchu a zníženiu celkovej ekonomickej aktivity v krajine. Makroekonomické ukazovatele sledované v prvej kapitole naznačujú, že pokles hospodárstva spôsobený ekonomickou krízou sa podarilo prekonať a preto je do budúcnosti možné očakávať vyššiu stabilitu a atraktivitu trhu. Tempo rastu HDP sa aktuálne pohybuje okolo hodnoty 4 %, znížil sa podiel štátneho dlhu na HDP a inflácia sa drží na úrovni cca 2,5 %, čo zvyšuje dôveru investorov a podnecuje podnikateľské aktivity v krajine. Počet obyvateľov krajiny narastá rýchlym tempom, v dôsledku čoho sa zvyšuje dopyt po nehnuteľnostiach, ako aj cestovný ruch. Zahraničný obchod SAE už v roku 2011 výrazne prevyšoval predkrízové hodnoty vývozu aj dovozu krajiny. Veľký význam na zotavovanie ekonomiky SAE mala vysoká diverzifikácia hospodárstva, vďaka ktorej si krajina udržala svoju ekonomickú atraktivitu.

Ceny všetkých typov nehnuteľností zaznamenali pokles, a toto zníženie cien sa odzrkadlilo aj na znížení tempa inflácie o približne 16 percentuálnych bodov. Hospodárska kríza mala najvýraznejší dopad na emirát Dubaj, kde bolo veľa investičných projektov pozastavených alebo úplne zrušených. Aktuálne však dochádza k obnove investičných aktivít, vďaka ktorým je vo výstavbe mnoho hotelov, vil, apartmánových domov, nákupných centier a atrakcií, ktoré majú zvýšiť cestovný ruch. Nižšie ceny podnietili podnikateľské aktivity a spolu s rastúcou dôverou investorov sa začala krajina postupne zotavovať. Zvyšujúci sa záujem zahraničných a domácich investorov o investičné nehnuteľnosti prispieva k nárastu počtu obyvateľov, ktorí tu prichádzajú za prácou.

V dôsledku toho dochádza aj k dopytu po obytných nehnuteľnostiach. Trh nehnuteľností v Dubaji sa zotavoval rýchlejšie oproti ostatným emirátom. Najvyšší nárast cien aktuálne zaznamenávajú najmä nehnuteľnosti najvyššej kategórie. Priemerné hodnoty obytných nehnuteľností sa však naďalej držia pod ich maximálnou hodnotou z roku 2008. Kancelárske priestory naďalej stagnujú, a to v oboch hlavných emirátoch. V emiráte Abú Dhabí má hlavný podiel na raste priemernej kapitálovej hodnoty bytových jednotiek premiestnenie veľkého počtu zamestnancov verejného sektora do hlavného mesta. Zvyšuje sa tu však aj podnikateľská aktivita a tým aj počet zamestnancov. V Dubaji taktiež došlo k zvýšeniu počtu zamestnaných osôb, a to vďaka nárastu poskytnutých obchodných licencií. Zo zvyšovania dopytu po obytných nehnuteľnostiach v Dubaji profituje aj emirát Šardža, ktorý s Dubajom susedí a dochádza tak k prelivu dopytu po bývaní.

Na pomalšom tempe rastu cien majú podiel vládne opatrenia, ktoré majú zabrániť vzniku novej realitnej bubliny a obmedziť špekulačné aktivity na tomto trhu. Vláda SAE zaviedla nové hypotečné stropy, hornú vekovú hranicu ku dňu poslednej splátky a obmedzila hornú hranicu výšky úveru. Všetky tieto opatrenia sú pritom prísnejšie v prípade, ak o hypotečný úver žiada cudzinec.

Cestovný ruch SAE má na hospodárstve SAE významný podiel a aktuálne vykazuje rastúci trend, čo je spojené aj s príchodom turistov z okolitých krajín, kde aktuálne prebiehajú nepokoje. Letisko Dubaj sa z pohľadu osobnej dopravy stalo najvyťaženejším letiskom sveta a hlavné letiská na území SAE investujú do zvyšovania kapacity. Vo výstavbe je aktuálne niekoľko veľkých projektov, ktoré sú zamerané primárne na rodinný turizmus. Taktiež svetová výstava Expo 2020 priláka množstvo návštevníkov a už teraz je v krajine viditeľný jej dopad.

Trh Spojených arabských emirátov ponúka Českej republike hneď niekoľko príležitostí. Už teraz majú v SAE pobočky mnohé české firmy a ďalšie do krajiny vyvážajú tovar, ktorý je v emirátoch veľmi obľúbený. Najväčší záujem je o výrobky zo skla firmy Preciosa a osvetlenie, ktoré dodáva firma Lasvit. V súvislosti so zvýšenou aktivitou na stavebnom trhu tu nájdú uplatnenie mnohé výrobné firmy, ktoré ponúkajú stavebný materiál, dekoračné predmety, a iné interiérové doplnky.

Perspektívnym odborom v oboch krajinách je zdravotný turizmus. V SAE prebiehajú aktivity podporujúce tento typ cestovného ruchu a zároveň sa v tomto roku zjednodušil prístup českých zdravotníkov na trh SAE. V súvislosti s prítomnosťou českých zdravotníkov by mohlo dôležitú úlohu v pooperačnej starostlivosti hrať české kúpeľníctvo.

České kúpele každoročne lákajú zvyšujúci sa počet klientov z arabských krajín. Momentálne nemajú hostia z SAE na celkovej klientele tak významný podiel, avšak vďaka prispôbovaniu podmienok arabskej klientele a zjednodušeniu vízovej povinnosti je možné očakávať zvýšený záujem aj zo strany týchto klientov. Arabská klientela, primárne zo Saudskej Arábie, má aktuálne veľký záujem o stavebné pozemky v okolí kúpeľných miest a v prípade nárastu obľúbenosti českých kúpeľných zariadení návštevníkmi z SAE je v budúcnosti možné očakávať dopyt po nehnuteľnostiach aj zo strany týchto klientov.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje, periodiká a publikácie

ČCCR - CzechTourism. Výroční zpráva 2013. CzechTourism. 1. vydání. Praha : ENTRE, 2014. 31. ISBN 978-80-87824-78-8.

HOUSKA, Miroslav. *Spojené arabské emiráty: teritoriální informace pro exportéry a investory*. Praha: Centrum vnějších ekonomických vztahů, 1997. 79 s. ISBN

Jakubíková Dagmar. *Marketing v cestovním ruchu*. Jakubíková Dagmar. Druhé vydání. Praha : Grada Publishing, 2012. 313. ISBN 978-80-247-4209-0.

NOVÁKOVÁ, Linda. *Požadavky návštěvníků na služby na příkladu lázní Teplice v Čechách*. Jihlava, 2013. Dostupné z: <https://is.vspj.cz/bp/get-bp/student/16592>.
Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava. Vedoucí práce Ing. Petr Scholz, DiS.

Oil's Fall Likely Not Over. *The Wall Street Journal*. November 5, 2014, XXXII, č. 195.

Palatková Monika, Tittelbachová Šárka. *Marketingová koncepce cestovního ruchu 2013-2020*. Palatková Monika, Tittelbachová Šárka ; Tittelbachová Šárka ; ilustrátor studio Anfas. 1. vydání. Praha : CZECHIT, 2012. 209.

The Arab World Competitiveness Report 2011-2012. Geneva: World Economic Forum and the OECD, 2011. ISBN 92-95044-54-1 / 978-92-95044-54-8.

The Global Competitiveness Report 2012–2013. Geneva: World Economic Forum, 2012. ISBN 978-92-95044-35-7.

The Global Competitiveness Report 2014–2015. Geneva: World Economic Forum, 2014. ISBN 978-92-95044-98-2.

The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013: Reducing Barriers to Economic Growth and Job Creation. Geneva: World Economic Forum, 2013. ISBN 978-92-95044-40-1.

United Arab Emirates Yearbook 2013. Dubai: Elite Media, 2013, s. 49-53. ISBN 978-9948-20-419-0.

World Investment Report 2014: Investing in the SDGs: An action plan. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development, 2014. ISBN 978-92-1-112873-4.

Interné materiály firiem

Interné materiály firmy Lázně Teplice v Čechách a.s., údaje poskytnuté 18. 11. 2014

Interné materiály firmy Léčebné lázně Jáchymov a.s., údaje poskytnuté 25. 11. 2014

Elektronické dokumenty a štatistiky

AMADEUS IT GROUP. *Shaping the future of travel in the Gulf Cooperation Council: Big Travel Effects* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-05]. Dostupné z: <http://blogamadeus.com/wp-content/uploads/2014/06/Shaping-the-Future-of-Travel-in-the-GCC.pdf>

CLUTTONS. *The UAE Property Report* [online]. ©2013 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: http://www.cluttons.com/sites/default/files/documents/CLU2013_UAE_MARKET%20SUMMER%20UPDATE%20FINAL_REBRANDED.pdf

DUBAI SMART GOVERNMENT. *Highlights Dubai Strategic Plan (2015)* [online]. [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: http://www.dsg.gov.ae/SiteCollectionImages/Content/pubdocs/Dubai_Strategic_Plan_2015.pdf

EUROPEAN COMMISSION. *European Union, Trade in goods with U.A.Emirates* [online]. August 27, 2014 [cit. 2014-09-07]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113458.pdf

ING. *ING International Trade Study: Developments in global trade: from 1995 to 2017* [online]. November 1, 2012 [cit. 2014-09-13]. Dostupné z: <https://www.ingcb.com/media/239030/uae.pdf>

INTERNATIONAL MONETARY FUND. *United Arab Emirates: 2013 Article IV Consultation* [online]. July, 2013 [cit. 2014-8-27]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr13239.pdf>

INTERNATIONAL MONETARY FUND: Data. [online]. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/data.htm#data>

International Passenger Traffic for past 12 months. *Airports Council International* [online]. October 21, 2014 [cit. 2014-10-22]. Dostupné z: <http://www.aci.aero/Data-Centre/Monthly-Traffic-Data/International-Passenger-Rankings/12-months>

Statement at the Conclusion of the January 2014 IMF Staff Visit to the United Arab Emirates. In: *International Monetary Fund* [online]. January 30, 2014 [cit. 2014-08-14]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2014/pr1433.htm>

THE GOVERNMENT OF ABU DHABI. *The Abu Dhabi Economic Vision 2030* [online]. November, 2008 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z: <https://www.ecouncil.ae/PublicationsEn/economic-vision-2030-full-versionEn.pdf>

UNCTADSTAT: Reports. [online]. 2014 [cit. 2014-09-15]. Dostupné z: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en

United Arab Emirates. In: *United Nations: International Merchandise Trade Statistics* [online]. © 2014 [cit. 2014-09-09]. Dostupné z: <http://comtrade.un.org/pb/CountryPagesNew.aspx?y=2013>

WORLD ECONOMIC FORUM. *World Scenario Series: The United Arab Emirates and the World: Scenarios to 2025* [online]. ©2007 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Scenario_UAEWorld2025_Report_2010.pdf

WORLD TOURISM ORGANIZATION (UNWTO). *UNWTO Tourism Highlights: 2014 Edition* [online]. ©2014 [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: http://dtxqtq4w60xqpww.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights14_en.pdf

WORLD TRAVEL & TOURISM COUNCIL. *Travel & Tourism: Economic Impact 2014 United Arab Emirates* [online]. ©2014 [cit. 2014-10-02]. Dostupné z: http://www.wttc.org/~media/files/reports/economic%20impact%20research/country%20reports/united_arab_emirates2014.ashx

Elektronické periodiká a ostatné elektronické zdroje

2003-2012 Dubai Hotel Establishment Guests by Nationality. In: *Government of Dubai* [online]. 2012 [cit. 2014-10-03]. Dostupné z: http://www.dubaitourism.ae/sites/default/files/hotelstat/2003-2012_Guests_by_Nationality.pdf

About the Czech Republic: Czech Spas and Medical Facilities. *Embassy of the Czech Republic in Abu Dhabi* [online]. October 7, 2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/abudhabi/en/about_the_czech_republic/czech_spas_and_medical_facilities/long_term_visas_for_patients_planning_a.html

Abu Dhabi International Airport reports 24.8% increase in traffic for August 2014. In: *ABU DHABI AIRPORTS* [online]. October 01, 2014 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z: <http://www.adac.ae/english/media-centre/press-releases/2014/2014-10-01-Abu-Dhabi-International-Airport-reports-24-8--increase-in-traffic-for-August-2014>

Airport Information: About Abu Dhabi International Airport. *ABU DHABI INTERNATIONAL AIRPORT* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-28]. Dostupné z: <http://www.abudhabiairport.ae/english/airport-information/about-abu-dhabi-airport/midfield-terminal-complex-development.aspx>

Akce: Country Focus Briefing Czech Republic 2013 v Dubaji a Abú Dhabí. *ICC Česká republika* [online]. ©2013 [cit. 2014-10-01]. Dostupné z: <http://www.icc-cr.cz/cs/akce/country-focus-briefing-czech-republic-2013>

Aktuální trendy a vývoj v cestování pro rok 2014 za Spojené arabské emiráty. *CzechTourism* [online]. April 9, 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/institut-turismu/aktuality/aktualni-trendy-a-vyvoj-v-cestovani-pro-rok-2014-z/>

Amazing Dhs 6billion Bluewater Island gets major transport boost. *What's on* [online]. 2014 [cit. 2014-10-09]. Dostupné z: <http://whatson.ae/dubai/knowledge/8987/bluewater-island-dubai-development/>

An important year for Dubai's property sector. *The Economist Intelligence Unit* [online]. January 29, 2014 [cit. 2014-09-28]. Dostupné z: <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1011477485&Country=United%20Arab%20Emirates&topic=Economy&subtopic=Forecast>

Business: Oil and Gas. *UAEinteract* [online]. [cit. 2014-01-23]. Dostupné z: <http://www.uaeinteract.com/business/oilandgas.asp>

Business: The economy. *UAEinteract* [online]. [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://www.uaeinteract.com/business/economy.asp>

Construction Projects: Construction of 37 Towers in Abu Dhabi and Dubai. *ConstructionWeekOnline.com* [online]. February 9, 2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.constructionweekonline.com/projects-1723-construction-of-37-towers-in-abu-dhabi-and-dubai/>

Construction Projects: The Palm Tower. *ConstructionWeekOnline.com* [online]. May 28, 2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.constructionweekonline.com/projects-1726-the-palm-tower/>

ConstructionWeekOnline.com: Construction Projects [online]. ©2014 [cit. 2014-10-02]. Dostupné z: <http://www.constructionweekonline.com/projects/?projectType=1&country=United+Arab+Emirates&category=>

Country report. *EIU, the Economist Intelligence Unit. United Arab Emirates* [online]. 2013 [cit. 2014-07-03]. ISSN 2047-6019. Dostupné z: <http://content.argaam.com.s3-external-3.amazonaws.com/794f9add-6cc4-46e4-9771-37dfa5dbc63d.pdf>

ČAPKOVÁ, Michaela. I Češi investují do nemovitostí v zahraničí. *REALCITY magazín* [online]. June 24, 2013 [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://www.realcity.cz/magazin/1165/realitni-zpravyi-cesi-investuji-do-nemovitosti-v-zahranici/>

DEULGAONKAR, Parag. Expo 2020: Watch out for these mega developments in Dubai. *Emirates* 247 [online]. December 03, 2013 [cit. 2014-08-02]. Dostupné z: <http://www.emirates247.com/expo-2020-watch-out-for-these-mega-developments-in-dubai-2013-12-03-1.529975>

Dubai Ruler inaugurates first phase of Mohammed bin Rashid City mega-project. *The National* [online]. 2014, October 16, 2014 [cit. 2014-10-21]. Dostupné z: <http://www.thenational.ae/dubai-ruler-inaugurates-first-phase-of-mohammed-bin-rashid-city-mega-project>

Dubai's Taj Mahal by 2016. *Emirates* 247 [online]. October 09, 2013 [cit. 2014-07-29]. Dostupné z: <http://www.emirates247.com/supplements/cityscape/dubai-s-taj-mahal-by-2016-2013-10-09-1.523988>

DWC Golf City. *Dubai-World-Central.com* [online]. ©2007-2009 [cit. 2014-09-17]. Dostupné z: <http://dubai-world-central.com/dwc-real-estate/dwc-golf-city>

Emirates' Prague flight presents "crystal clear" opportunity. *Emirates SkyCargo* [online]. May 10, 2010 [cit. 2014-10-31]. Dostupné z: <http://www.skycargo.com/english/media-centre/media-news-press-details.aspx?id=565957>

Emiráty ruší pro ČR a další státy EU turistická víza. *ČTK* [online]. March 5, 2014 [cit. 2014-11-05]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/emiraty-rusi-pro-cr-a-dalsi-staty-eu-turisticka-viza/1051091>

End of 'fake' property adverts as Dubai's Rera launches Simsari.ae. *Emirates* 247 [online]. July 29, 2012 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.emirates247.com/news/emirates/end-of-fake-property-adverts-as-dubai-s-rera-launches-simsari-ae-2012-07-29-1.469118>

Expo 2020 Dubai, UAE [online]. © 2012 – 2014 [cit. 2014-10-15]. Dostupné z: <http://expo2020dubai.ae/en/index.php>

File: UAE en-map.png. *WIKIMEDIA COMMONS* [online]. [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:UAE_en-map.png

HAMID, Triska. Two hotels planned for Dubai World Central ahead of Expo 2020. *The National* [online]. October 22, 2014 [cit. 2014-10-22]. Dostupné z: <http://www.thenational.ae/business/travel-tourism/two-hotels-planned-for-dubai-world-central-ahead-of-expo-2020>

History. *UAEinteract* [online]. [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.uaeinteract.com/culture/history.asp>

History of Freehold Property in the Emirates. *The Emirates Network: TEN Real Estate* [online]. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: http://realestate.theemiratesnetwork.com/articles/freehold_property.php

HONSOVÁ, Marcela. V Emirátech si musíte zvyknout na jiné vnímání času a nespěchat. *Hospodářské Noviny iHNed* [online]. December 17, 2013 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-61457140-v-emiratech-si-musite-zvyknout-na-jine-vnimani-casu-a-nespechat>

Hotel industry reaches for the sky. *The National* [online]. 2013, 2013-12-04 [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.zdroje.vse.cz/docview/1464399604?accountid=17203>

In pictures: Megaprojects coming to the UAE. *The National* [online]. July 29, 2014 [cit. 2014-10-21]. Dostupné z: <http://www.thenational.ae/business/property/in-pictures-megaprojects-coming-to-the-uae#19>

Interaktivní exportní profil zájmových zemí: Spojené arabské emiráty. *BusinessInfo.cz* [online]. [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/interaktivni-exportni-profil-zajmovych-zemi-spojene-arabske-emiraty-24309.html#!&chapter=3>

JAIN, Deepak. Dubai mega-projects are back but laced with realism. *Gulfnews.com* [online]. September 3, 2014 [cit. 2014-10-05]. Dostupné z: <http://gulfnews.com/business/property/uae/dubai-mega-projects-are-back-but-laced-with-realism-1.1380139>

JANOUSEK, Artur. Arabové skupují u Teplic parcely, chtějí si postavit vlastní kolonii. *IDNES.cz* [online]. August 22, 2014 [cit. 2014-11-12]. Dostupné z: http://usti.idnes.cz/arabov-modlany-teplicko-vlastni-kolonie-f1w-/usti-zpravy.aspx?c=A140821_200033_domaci_maq

Kupujeme nemovitost v Asii: SAE, Dubaj. KLÍMA, Vít. *Vít Klíma, reality: Mezinárodní realitní konzultant* [online]. 2013 [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: http://klima.cz/dubaj_nemovitosti.htm

Lázeňská péče 2013. In: *Zdravotnická statistika. Lázeňská péče* [online]. 2014 [cit. 2014-11-07]. ISSN 1210-8596. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-statistika/lazenska-pece-lazne>

Lázeňští se učí arabsky. *Mladá fronta: Euro.cz* [online]. May 5, 2014 [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/archiv/lazensti-se-uci-arabsky-1082296>

MACEDA, Cleofe. UAE residents to spend Dh32b abroad by 2017. *Gulfnews.com* [online]. November 11, 2013 [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://gulfnews.com/business/general/uae-residents-to-spend-dh32b-abroad-by-2017-1.1254043>

Media Centre: Mandarin Oriental To Open A Luxury Urban Resort In Dubai. *Mandarin Oriental Hotel Group* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.mandarinoriental.com/media/press-releases/corporate-development-pdf-dubai.aspx>

Members: United Arab Emirates. World Trade Organization [online]. ©2014 [cit. 2014-10-06]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/united_arab_emirates_e.htm

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. *Ekonomická informácia o teritóriu: Spojené arabské emiráty*. [online]. [cit. 2014-10-06] Dostupné z: [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_8F28E72E1FD4E793C1257867004E159A_SK/\\$File/130606_EIT_SAE.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_8F28E72E1FD4E793C1257867004E159A_SK/$File/130606_EIT_SAE.pdf)

nás. *Sinimar Tour* [online]. ©2010-2014 [cit. 2014-10-24]. Dostupné z: <http://www.sinimar.eu/o-nas/#axzz3IDtsMchz>

Obchod mezi Českou republikou a Spojenými arabskými emiráty vzkvétá. Emirates SkyCargo oznamuje výsledky za rok 2013. *Best Communications* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <http://www.bestcg.com/cz/obchod-mezi-ceskou-republikou-a-spojenymi-arabskymi-emiraty-vzkveta-emirates-skycargo-oznamuje-vysledky-za-rok-2013/>

Otevře Czech Business Club a CzechTrade dveře českému zdravotnictví do Spojených arabských emirátů?. *CzechTrade* [online]. October 10, 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.czechtrade.cz/sluzby-2014/informacni-servis/novinky/otevre-czech-business-club-a-czechtrade-dvere-30185/>

Our Results: Capacity. *Dubai Airports* [online]. ©2014 [cit. 2014-08-28]. Dostupné z: <http://dubaiairportsreview.com/our-results/capacity/>

Political system. *UAEinteract* [online]. [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://www.uaeinteract.com/government/political_system.asp

Project details. *Dubai World Central* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-15]. Dostupné z: <http://www.dwc.ae/project-details/>

Property prices continue to surge in UAE. *Global Property Guide* [online]. January 20, 2014 [cit. 2014-09-22]. Dostupné z: <http://www.globalpropertyguide.com/Middle-East/United-Arab-Emirates/Price-History>

RENWITH, Courtney. UAE confirms new mortgage cap rules. *Arabianbusiness.com* [online]. October 29, 2013 [cit. 2014-10-01]. Dostupné z: <http://www.arabianbusiness.com/uae-confirms-new-mortgage-cap-rules-524690.html>

Spojené arabské emiráty: Investiční klima. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2014-11-11]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/ekonomika/investicni_klima.html

Spojené arabské emiráty: Mezinárodní smlouvy. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/smlouvy/index.html

Spojené arabské emiráty: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2014-11-11]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html

Teritoriální informace - země: Spojené arabské emiráty: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. [online]. [cit. 2014-11-02]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spojene-arabske-emiraty-obchodni-a-ekonomicka-19235.html>

The Heart of Europe [online]. [cit. 2014-08-03]. Dostupné z: <http://www.thoe.com/the-project/view-islands>

Tourism Flows Outbound in the United Arab Emirates. *Euromonitor International* [online]. October, 2014 [cit. 2014-11-13]. Dostupné z: <http://www.euromonitor.com/tourism-flows-outbound-in-the-united-arab-emirates/report>

Tradiční arabský sýr z Prachatic. *Mladá fronta: E15.cz* [online]. December 7, 2011 [cit. 2014-11-04]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/cesky-export/tradicni-arabsky-syr-z-prachatic-859912>

UAE Economic Report: Notable pick up in consumer confidence along with strengthening investment growth pace. In: *Bank Audi* [online]. January 20, 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: http://research.banqueaudi.com/documents/EconomicReports/uae_economic_report.pdf

UAE jumps position in global Foreign Direct Investment index. *KHALEEJ TIMES ONLINE* [online]. 4 June 2014 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: http://www.khaleejtimes.com/kt-article-display-1.asp?xfile=data/uaebusiness/2014/June/uaebusiness_June46.xml&ion=uaebusiness

UAE Ministry of Foreign Affairs announces new visa exemptions for EU countries. *United Arab Emirates Ministry of Foreign Affairs* [online]. 2014-03-05 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: http://www.mofa.gov.ae/mofa_english/portal/9e7b504d-711a-42f6-b202-60d9a246a4e6.aspx?ret=archive&unq=4a282537-87cc-498c-ad19-ebf994476205

United Arab Emirates. *Business Monitor International* [online]. [cit. 2014-10-16]. Dostupné z: <http://www.businessmonitor.com/united-arab-emirates##>

United Arab Emirates. *U.S. Energy Information Administration* [online]. December 4, 2013 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=TC>

What we do: Dubai Hills Estate. *Emaar Properties* [online]. [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: <http://www.emaar.com/en/what-we-do/communities/uae/dubai-hills-estate/>

Zahraniční kanceláře: Spojené arabské emiráty. *CzechTrade* [online]. ©2009-2014 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: <http://www.czechtrade.cz/czechtrade-svet/asie/spojene-arabske-emiraty/>

Zájem o Dubaj roste, do Prahy míří další arabské. *Mladá fronta: E15.cz* [online]. October 3, 2014 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/byznys/doprava-a-logistika/zajem-o-dubaj-roste-do-prahy-miri-dalsi-arabske-aerolinie-1124371>

Zoznam tabuliek, grafov a diagramov

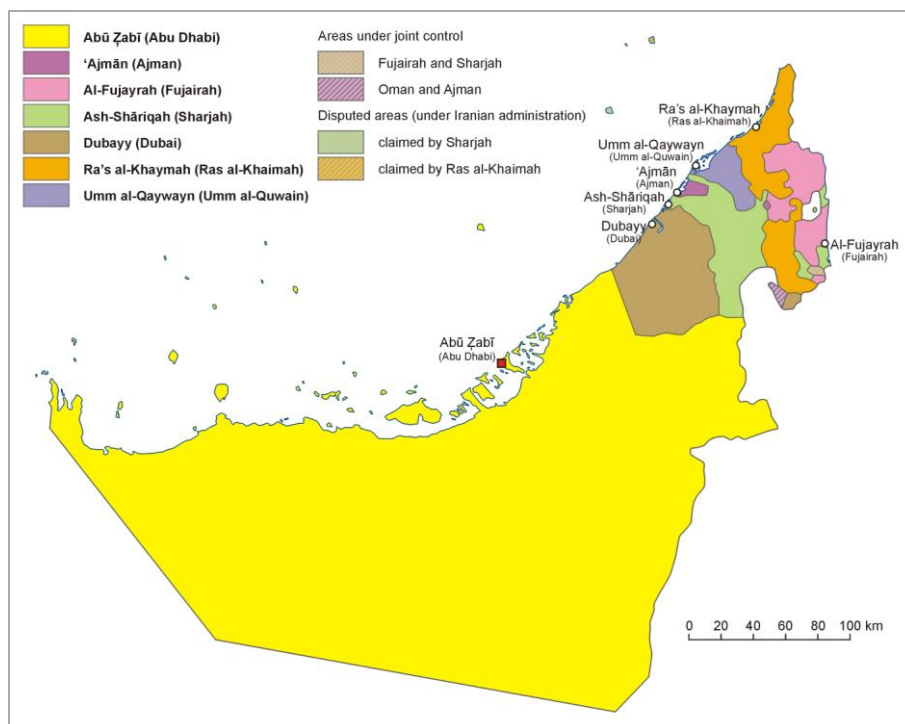
Tabuľka 1: Základné makroekonomické údaje, SAE, 2005 - 2015.....	14
Tabuľka 2: Hlavní obchodní partneri SAE, podiel na zahraničnom obchode, 2013	18
Tabuľka 3: Priame zahraničné investície, SAE, 2006-2013	20
Tabuľka 4: Maximálna výška úveru k hodnote nehnuteľnosti v SAE.....	28
Tabuľka 5: Spôsob kúpy a výška zálohy v prípade kúpy dokončenej nehnuteľnosti a kúpy off-plan.....	34
Tabuľka 6: Podiel cestovného ruchu SAE na HDP, zamestnanosti, vývoze a investíciách, 2013-2024	43
Tabuľka 7: Najvyťaženejšie svetové letiská v medzinárodnej preprave	45
Tabuľka 8: Štruktúra vzájomného obchodu podľa jednotlivých komodít, ČR a SAE, 2013	59
Tabuľka 9: Podiel klientov z SAE na celkovej klientele, Lázně Teplice v Čechách a.s., 2011 - 2014	68
Tabuľka 10: Podiel klientov z SAE na celkovej klientele, Léčebné lázně Jáchymov a.s., 2011-2014	69
Graf 1: Zahraničný obchod SAE - vývoz a dovoz tovaru, 2003-2013.....	16
Graf 2: Zahraničný obchod SAE – vývoz a dovoz služieb, 2003 - 2013.....	17
Graf 3: Vývoz služieb podľa kategórií EBOPS, 2012	18
Graf 4: Dovozy služieb podľa kategórií EBOPS, 2012	18
Graf 5: 10 krajín s najväčšími zásobami ropy, 2013.....	21
Graf 6: Podiel jednotlivých sektorov na HDP, krajiny regiónu MENA	22
Graf 7: Podiel jednotlivých odvetví na nominálnom HDP SAE, 2012.....	24
Graf 8: Priemerná cena hotelovej izby v Abú Dhabí a Dubaji, 2011–2013.....	47
Graf 9: Vývoz a dovoz tovaru, ČR a SAE, 2007-2013	58
Diagram 1: Vplyv cestovného ruchu na hospodárstvo krajiny	41

Zoznam príloh

Príloha 1: Mapa SAE	86
Príloha 2: Členovia Najvyššej rady SAE, 2014	86
Príloha 3: Geografická poloha ropných polí v SAE.....	87
Príloha 4: Porovnanie úrovne konkurencieschopnosti SAE a regiónu MENA+Pakistan podľa 12 pilierov GCI.....	87
Príloha 5: Vývoz tovaru z ČR do SAE, 1995-2013	88
Príloha 6: Dovoz tovaru ČR z SAE, 1995-2013	88

Prílohy

Príloha 1: Mapa SAE

Zdroj: WIKIMEDIA COMMONS, Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:UAE_en-map.png

Príloha 2: Členovia Najvyššej rady SAE, 2014

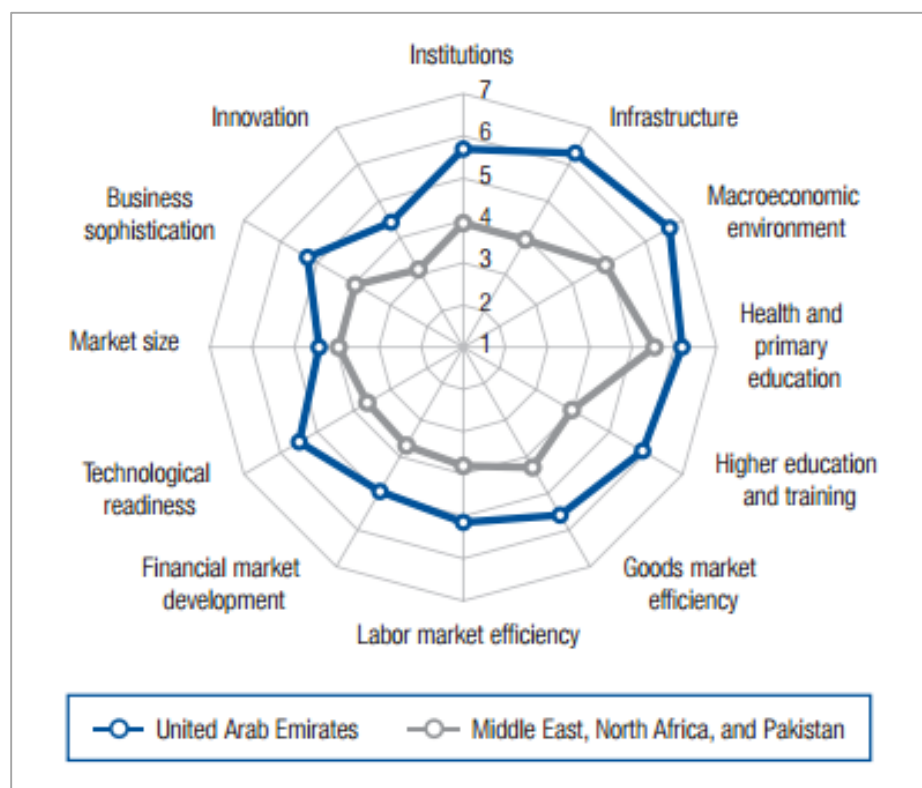
Zdroj: UAE Yearbook. Dostupné z: <http://www.uaeyearbook.com/>

Príloha 3: Geografická poloha ropných polí v SAE

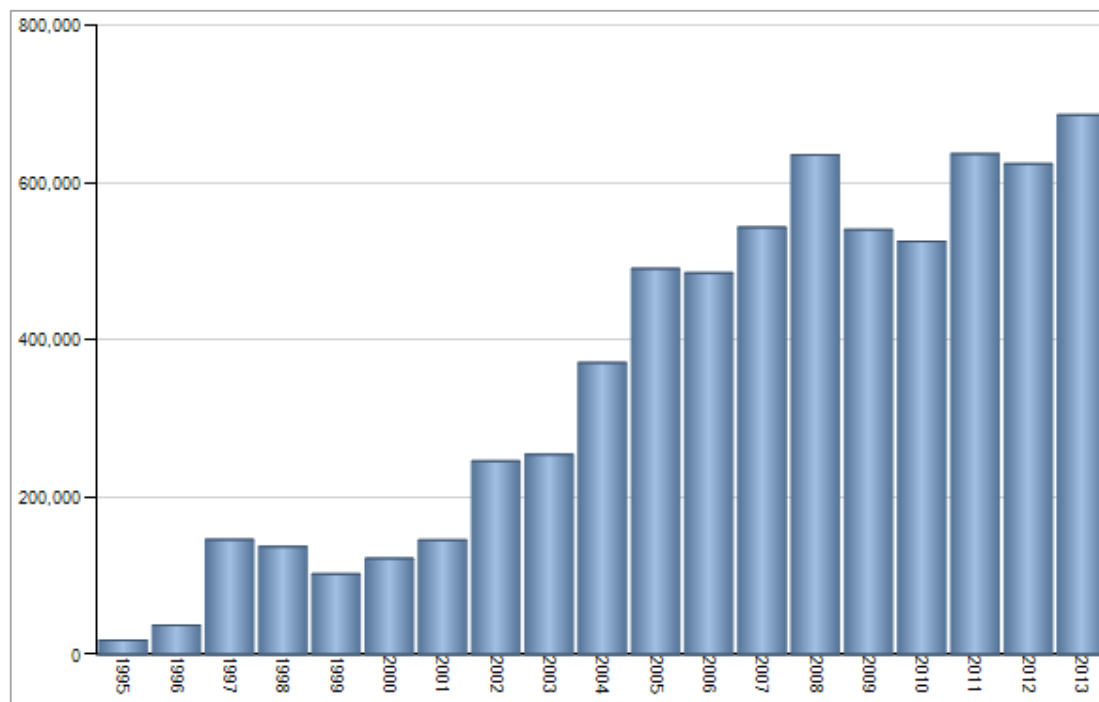
Zdroj: http://paleopolis.rediris.es/cg/CG2003_A05_BG_etal/

Príloha 4: Porovnanie úrovne konkurencieschopnosti SAE a regiónu MENA+Pakistan podľa 12 pilierov GCI

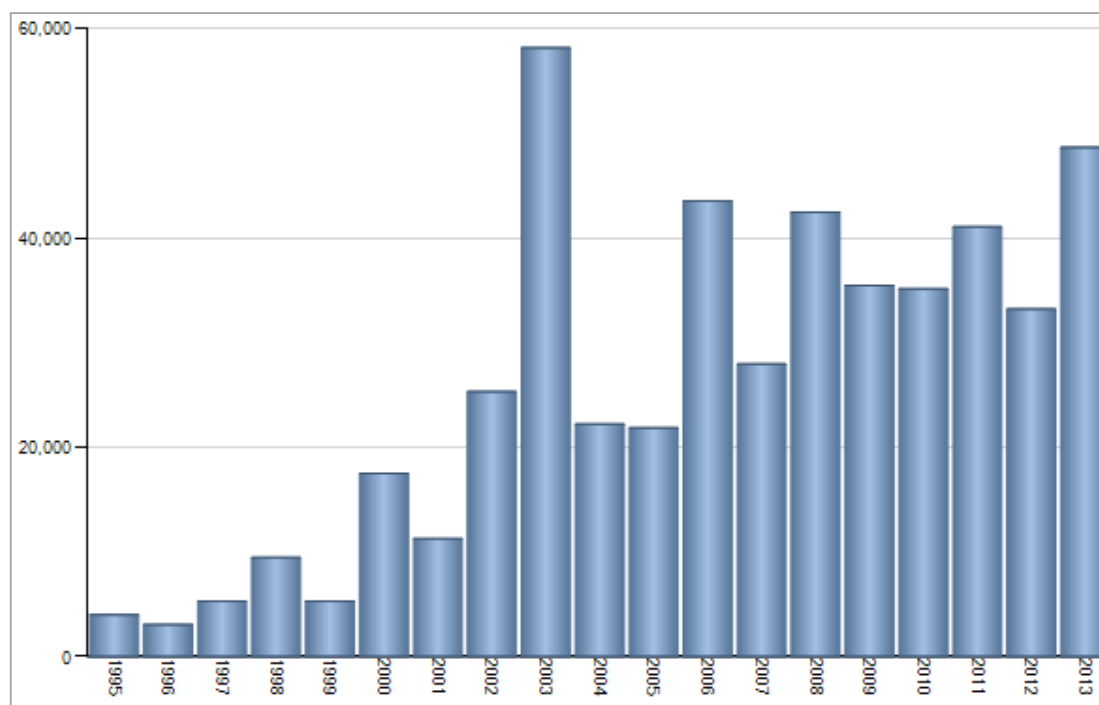
Zdroj: WORLD ECONOMIC FORUM. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

Príloha 5: Vývoz tovaru z ČR do SAE, 1995-2013

Zdroj: UNCTADstat. Údaje dostupné k 29. 10. 2014. Dostupné z:
http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en

Príloha 6: Dovoz tovaru ČR z SAE, 1995-2013

Zdroj: UNCTADstat. Údaje dostupné k 29. 10. 2014. Dostupné z:
http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en